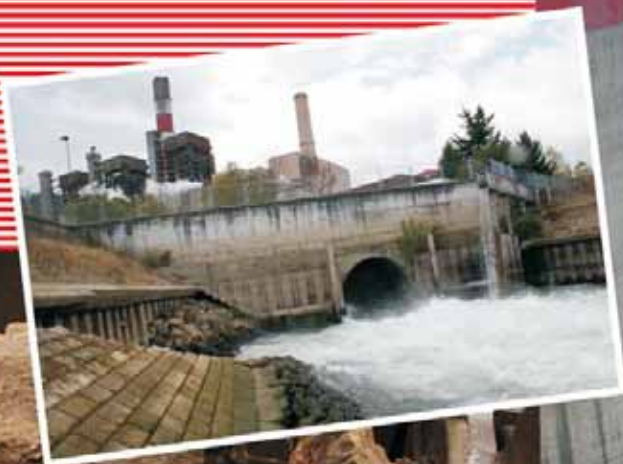

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА

Миодраг Филиповић

На траговима догађаја

У марту 1975. године изашао је први број листа Електропривреде Србије. Тадашњи челни људи су схватили значај информисања радника. Од тада до маја ове године, лист се 399. пута појављивао пред читаоцима. За то време компанијски лист, како се то данас каже, био је и остао поуздан „историчар“ свих значајнијих дешавања у електропривреди Србије. Помно је бележено „рађање“ ТЕ „Никола Тесла Б“, ТЕ „Костолац Б“, РХЕ „Бајина Башта“, ХЕ „Ђердап 2“, рударских површинских копова, многобројних преносних и дистрибутивних објеката... Доносиоци разних важних одлука су тада, баш као и данас, преко листа објашњавали зашто се нешто ради, зашто је то морало да се деси... како ће нам бити.

Електропривреда је не од јуче занимљива фирма, па је и лист увек морао да буде такав. Прво, те 1975. године, под именом „ЗЕП“, од маја 1992. године као лист „ЕПС“ а од априла 2005. као „kWh“. Промене, реч која многим смета, „закачила“ је и компанијски лист пре пуне две године. Тада је стигао задатак – промените нешто, лист мора да буде бољи. Компанија се мења, почињу промене које ће трајати годинама, које морају да се објашњавају запосленима, а где би се то боље представило него у сопственом гласилу.

Уз подршку пословодства, храбро се кренуло у до тада највеће промене у интерном информисању у систему ЕПС-а. Обавеза јесте била да се обавесте запослени, али не мање важно је било и промовисање компаније и њених успеха, едукација свих који су у електроенергетици а нису у прилици да путују, сурфују по интернету... Посебна пажња се посвећује искуствима компанија и земаља које су већ прошле кроз транзицију у коју је Србија тек улазила.

А толико тога што морамо да објашњавамо, новост је и за наше новинаре који су у струци и енергетици неколико деценија. Како рече министар Наумов једном приликом, ово су промене које су попут атомске бомбе погодиле сектор. Зато је сваки текст и сваки број посебан изазов. Све се чита по неколико пута, проверава са онима који знају... Јер, све што се напише мора да буде без грешке. Име оснивача, ЕПС-а, и те како обавезује. Следећи искуства других, желели смо да одемо „корак даље“ и да лист ЕПС-а постане новина за углед и другим компанијским листовима.

И екстерна јавност реагује. Јављају се школе, факултети, институти, предузећа, домаће и иностране фирме које су садашњи или потенцијални партнери ЕПС-а. У једној великој европској електропривреди, поуздано знамо, преводе се најважнији текстови, посебно када значајне ставове саопштава врх компаније.

Зову нас и читаоци из Републике Српске, Црне Горе, Македоније, Словеније... Лист се, како нам јављају, слаже из броја у број и – чува као документација. А користи се и као извор и за постдипломске или докторске радове. У неким средњим школама професори стручних предмета из ове области читају тај лист, како би редовно пратили збивања у енергетици.

Заслуге за квалитет нашег компанијског листа припадају и колегама из свих привредних друштва ЈП ЕПС, који редовно шаљу занимљиве теме из својих предузећа. Редакција има обавезу да брине о заступљености сваког дела система. Посебан квалитет обезбеђује „редакција у сенци“, коју чини десетак редовних спољних сарадника, афирмисаних новинара.

Јубилеј је увек прилика да се сетимо свих који су у њему радили. Посебним додатком за овај 400. број, својеврсним новинарским времепловом на 16 страна, кроз 33 године и 399. бројева, покушали смо да, пре свега, млађе читаоце подсетимо на неке људе или догађаје који су постали део историје електропривреде Србије. Овај број су „украсила“ и насмејана деца са још једног додатка посвећеног акцији ЕПС И ДЕЦА. И ту није крај поклонима. Спремили смо и два постера са којима можете украсити радни простор. Комплети са 399 бројева, записи су о историји електропривреде Србије, али и прилог историји српског новинарства.

Илустрација: Душан Лудвиг

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Мај 2007. Број 400

ISSN 1452-8452

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР

Др Владимир ЂорђевићДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ**Момчило Цебаловић**

ГЛАВНИ УРЕДНИК

Миодраг ФилиповићРЕДАКЦИЈА:**Драган Обрадовић****Анка Цвијановић****Наташа Иванковић-Мићић**АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:**Царице Милице 2****11000 Београд**ТЕЛЕФОНИ:**011/2627-090, 2627-395**ФАКС:**011/2024-844**e-mail:**miodrag.filipovic@eps.co.yu****list-kWh@eps.co.yu****fotokWh@eps.co.yu****web site: www.eps.co.yu**ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:**„MARADJO“ – Београд**НАСЛОВНА СТРАНА:**Милорад Дрча**ШТАМПА:**Штампарија „Политика“****а.д. Београд**ТИРАЖ:**10.000 примерака**

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД
НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ
ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“,
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ**

Радомир М. Наумов: Сачували смо енергетски сектор, јер је тај сектор највећи државни ресурс који може подићи привредну активност на далеко виши ниво. То је стратешки сектор који је основа сваког, не само економског већ и друштвеног развоја. Јер, енергетика је, уз пољопривреду и телекомуникације, највећа реална база за опоравак државе. Наше највеће енергетске компаније морају да наставе са реструктурирањем и кадровским јачањем

страница 4

Владимир Ђорђевић: Циљ ЕПС-а је јасан – постати значајан „играч“ на регионалном тржишту, који ће бити атрактиван партнер за заједничка улагања у пројектима од интереса за Србију и регион. Зато је и потребно да ЕПС почне припреме за промену статуса и да до краја године постане, уместо јавног предузећа, акционарско друштво затвореног типа у власништву државе 100 одсто

страница 6

Зоран Манасијевић: ЕПС је и са извозом електричне енергије у првим месецима 2007. године доказао да на регионалном тржишту може да се носи са конкуренцијом. Невоља је у томе што у Србији нема више производних капацитета, јер би тада шансе за извоз биле веће. А корист од извоза имали би и ЕПС и држава. Овако ова средства, осим уношења оптимизма, служе само за поправљање текуће ликвидности

страница 8

Драгојло Бажалац: Финансијски извештај за 2006. годину показује да је ЕПС остварио нето добит у износу од 16,3 милијарде динара или око 200 милиона евра, што је респектибилна сума. Али, када се погледа да је тај добитак, пре свега, настао из ванредних прихода, као резултат отписа дуга повериоцима и пада курса евра и других валута, добија се сасвим другачија слика. Када се ове бројке искључе из прихода, ЕПС је тек на граници позитивног резултата пословања

страница 10

Драган Станковић: За ревитализацију ХЕ „Ђердап 1“ потписивањем међудржавног споразума о регулисању клириншког дуга Русије према Србији испуњен је последњи и најважнији услов. Како је тим поводом изјавио Драган Станковић, директор ПД „ХЕ Ђердап“, чим се стекну и сви административни услови почеће „подмлађивање“ електране и крењуће један од највећих послова у ЕПС-у вредан 100,5 милиона долара

страница 13

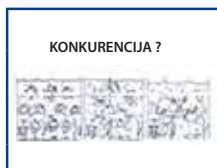
Преглед тренутних активности на три партије консултантских услуга у ЕПС-у детаљно је сагледан на састанку пословодства ЕПС-а са директорима привредних друштава. Прва се односи на унапређење организационих и финансијских перформанси ЕПС-а (консултант Arthur D Little), друга на налажење стратешког партнера за ТЕ Колубара Б (аустријски ЕПС и ЕТФ – Београд), а трећа на привлачење стратешког партнера за ТЕ-ТО Нови Сад.

страница 18

Десетак радника рвало се са каблом, са црном змијурином обмотаном око великог дрвеног калема, али то је и тек један од многих проблема које су решили радници из крагујевачке „Електрошумадије“ – Огранка ПД „Центар“. И то при полагању 35 kV далековода за будућу крагујевачку индустријску зону, а која ће се простирати дуж новог аутопута ка Баточини

страница 32

На питање није ли претерано ризикантна оријентација ЧЕЗ-а на југоисток Европе, Владимир Шмалц, шеф за фузије и аквизиције ове фирме, истакао је да послови носе и одређени ризик. А да није било рата у Југославији, тако компактну целину и тржиште већ би поделило неколико великих играча. Управо у тим земљама, међутим, сада се за компаније као што је ЧЕЗ отвара прилика за нове инвестиције

страница 46

НАШ ИНТЕРВЈУ	РАДОМИР М. НАУМОВ, министар рударства и енергетике Сачували смо енергетику	страна 4
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, генерални директор ЕПС-а Акционарско друштво – услов за велики искорак	страна 6
	ЗОРАН МАНАСИЈЕВИЋ, заменик генералног директора ЕПС-а Без нових електрана, увоз и несташнице	страна 8
	ДРАГОЈЛО БАЖАЛАЦ, заменик генералног директора ЕПС-а Профит који заваљава	страна 10
	ДРАГАН СТАНКОВИЋ, директор ПД „Хидроелектране Ђердап“ Почиње „подмлађивање“	страна 13
ФОРУМИ	УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а Топла зима уштедела паре	страна 15
	САСТАНАК ПОСЛОВОДСТВА СА ДИРЕКТОРИМА ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА ЕПС на путу у акционарско друштво	страна 16
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	ПУНЕ РУКЕ ПОСЛА ЗА СТРАНЕ КОНСУЛТАНТЕ Ускоро расписивање тендера	страна 18
	ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У СРБИЈИ Суша узима данак	страна 20
	ЕНЕРГЕТСКА РАСКРШЋА На „леду“ и српске фирме	страна 21
	ЗАБЕЛЕЖЕНО МИРНОГ АПРИЛСКОГ ДАНА МЕЂУ ДИСПЕЧЕРИМА ЕПС-а Мука је кад вода наиђе	страна 22
	КОСМЕТСКА ПРЕДУЗЕЋА И СОЛИДАРНОСТ У ЕПС-у Сарадња омогућила опстанак	страна 26
	ВИШЕ ОД ДВАНАЕСТ ХИЉАДА СРБА БИЛО ЈЕ НА ПРАГУ КОСМЕТА Радници ЕПС-а тражили повратак на радна места	страна 28
	У СИНДИКАТУ ЕПС-а НА ПОМОЛУ РЕШЕЊЕ СПОРА Разговором до јединства	страна 29
ЖИВОТНА СРЕДИНА	ПОВОДОМ СТАРТА ПРОЈЕКТА ПРОЦЕСА ОДСУМПОВАЊА Костолац као почетак	страна 30
НА ЛИЦУ МЕСТА	КРАГУЛЕВАЧКИ ДИСТРИБУТИВНИ ВОДОВИ Шумадијски рокенрол	страна 32
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ	КОСТОЛАЧКИ РУДАРИ ОСТВАРИЛИ ПЛАНИРАНУ ПРОИЗВОДЊУ У ЗИМСКОМ ПЕРИОДУ На реду ремонти и велике реконструкције	страна 34
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ	ЈЕДНО ПРЕПОДНЕ СА КРАНИСТИМА У ТУРБИНСКОЈ ХАЛИ „ТЕНТ А“ И „Морзеова азбука“ за вађење ротора	страна 36
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	РЕМОНТИ У ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“ Четири фирме конкуришу за ревитализацију	страна 38
ДИСТРИБУЦИЈЕ	УНАПРЕЂЕЊЕ ОДНОСА СА КУПЦИМА У ПД „ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА“ Циљ – већа наплата	страна 39
СВЕТ	НА ХАНОВЕРСКОМ САЈМУ И МУЗЕЈУ „ЕЛЕКТРОПОЛИС“ У МИЛУЗУ Представљена изложба „Теслин чудесни свет електрицитета“	страна 43
	ЕНЕРГЕТСКИ ФОРУМ ЗЕМАЉА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ Штедети и градити нове електране	страна 44
	ВЛАДИМИР ШМАЛЦ, ДИРЕКТОР ЧЕЗ-а О ПЛАНОВИМА ЗА БАЛКАН Борба све оштрија, „играчи“ све јачи	страна 46
	КРЕТАЊА НА ТРЖИШТУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У СРЕДЊОЈ ЕВРОПИ Раст цене још најмање две-три године	страна 48
КУЛТУРА	ПАВИЉОН „ЦВИЈЕТА ЗУЗОРИЋ“ Хиљаду друга и остале ноћи	страна 54
ЗДРАВЉЕ	ТАЈНА ДОБРОГ СНА Како против све чешће несанице	страна 58
ЉУДИ	ЉУБОМИР МАНАСИЈЕВИЋ, ЧОВЕК КОЈИ НЕ КАСНИ Мунгос у дистрибуцији	страна 60
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ	ВРАЊСКА БАЊА – НАЈТОПЛИЈА ВОДА У ЕВРОПИ Каранфил девојче	страна 62

Сачували смо енергетику!

Пре три године било је више оних који су се залагали за брзу приватизацију посрнух српских енергетских компанија, него оних који су се борили за њихово оздрављење, а данас је много више оних који се залажу да се увећа вредност компанија које смо сачували од разних, пре свега, домаћих “добročинитеља”. – ЕПС треба да постане акционарско друштво, да му се повећа вредност и да нађе стратешке партнере

Радомир М. Наумов, министар рударства и енергетике у Влади Србије увек је имао времена да за лист „kWh“ појасни и осветли дешавања у енергетици и да најави новости које се са интересовањем прате не само у Србији, већ и у иностранству. То и није чудно, јер српска енергетика, сачувана и опорављена, улази у године расплета, после којих ће бити јасно шта ће држава да уради са најважнијим стратешким сектором Србије. Наш саговорник, који је пре три године постао министар, опет се одазвао нашој молби да у јубиларном, 400. броју листа „kWh“ буде гост у рубрици „Наш интервју“.

Када сте пре три године ступили на функцију јавно сте износили став да енергетику Србије треба сачувати. Да ли сте остали при том ставу?

– Енергетски сектор Србије је највећи државни ресурс који може, и преко кога треба, подићи постојећу привредну активност на далеко виши ниво од садашњег – истакао је Наумов. Тако сам изјављивао и пре три године, а тако и сада мислим. То је стратешки сектор кога треба сачувати као основу будућег, не само економског већ и друштвеног развоја. Јер, енергетика је, уз пољопривреду и телекомуникације, највећа реална база за опоравак наше државе. Да ме неко, међутим, не би погрешно тумачио, нагласићу да наше највеће енергетске компаније морају да наставе са реструктурирањем, кадровским јачањем, подизањем ефикасности, модернизацијом и свим другим променама које ће унапредити њихово пословање и повећати им вредност. А на крају и претворити их у ресурс у који желе да инвестирају велики и моћни.

Остајем при томе да се ЕПС и НИС не морају по сваку цену приватизовати. И то, пре свега, не онако како су то учиниле многе земље у транзицији, распарчавањем својих енергетика и (рас)продајом њених уситњених делова за безначајне своте. Предложени модел приватизације НИС-а широко отвара врата уласку стратешког партнера. Али, држави исто тако даје право и да сачува НИС, као мотор економског развоја.

Било је доста оних који су против таквог приступа овом сектору. С времена на време још се појављују убеђујући јавност да је њихов приступ од користи за Србију. И сада се залажу за што хитнију приватизацију домаће енергетике и за веома мали удео државног власништва у енергетским компанијама. Ваш коментар?

То је сасвим легално, наставља министар рударства и енергетике. Дали је и исправно, то је велико питање. Наше залагање за очување енергетског сектора базира се на искуствима земаља које су приватизовале своје компаније по рецептима који се и сада, углавном преко медија, нуде и нама. Како су те државе прошле у тим процесима најбоље говори чињеница да се сада многе од њих упињу да врате оно што су продале. Међутим, наше залагање за очувањем домаће енергетике заснива се и на реалном знању домаћих и страних енергетских стручњака и објективних економиста о вредности, потенцијалу и укупном значају енергетике за сваку државу. При том, не сме се занемарити чињеница да у Европи нема државе у којој не постоји државни сектор. Код нас енергетика у том смислу заузима највећи и највреднији део државног власништва. То значи да

Радомир М. Наумов

би Србија продајом целокупне, или највећег дела енергетике, изгубила тај свој део. Подсетићу и на то да Немачка и Француска остварују 50 одсто укупног бруто друштвеног производа из државног сектора, у оквиру којег је енергетика импозантно развијени и доминантни привредни ресурс.

Најефикасније енергетике у земљама са доминантним државним капиталом

Код нас се до пре годину дана сматрало да је приватизација енергетике обавезна. Ту, наметнуту дилему, рашчистио је нико други него европски комесар за енергетику, господин Андрис Пиебалгс, поручујући из Брисела да су управо најефикасније и најбоље енергетике оних земаља у коме је државни капитал остао доминантан. Јасно је ре-

Спречено распарчавање ЕПС-а: ХЕ „Бајина Башта“

као – нема наметања модела и захтева за приватизацијом, јер свака држава сама бира пут којим ће реструктурирати енергетику. И то је тада засметало неким експертима у Београду. Међутим, морате приметити да данас има много више оних који се залажу за очување енергетике као целине, него што их је било пре три године. Сматрам то и једним малим успехом наше струке, што смо у протеклом периоду указали на вредност, значај и потенцијал који постоји у српској енергетици.

Када већ говорите о вредности енергетике Србије, зна ли се колико вреди Електропривреда Србије данас?

Вредност Електропривреде Србије неки стручњаци процењују на више од 20 милијарди евра и близак сам томе да су такве процене тачне. Не улазећи у то да ли је то баш толико или не, сигуран сам да су оне рађене за ЕПС као целовиту компанију, а не као прости збир вредности делова компаније.

Може ли се та вредност и даље увећавати?

Сматрам да је кључни корак за даље повећавање вредности ЕПС-а, али и за њен свеколики напредак, претварање тог јавног предузећа у акционарско друштво, емитовање хартија од вред-

ности, где би се осим привлачења страних партнера, коначно покренуо и процес буђења категорије малих акционара у Србији – напомиње Наумов. Сматрам да би успешно спровођење тог процеса био огроман успех не само за енергетику, већ за читаву државу, њену економију и друштво.

За три године донети нови закон, стратегија, програми, уговори...

Кад смо већ код успеха, који је, или шта је, највећи успех у раду министарства током протеклог периода?

Нема највећег успеха. Успехом сматрам што смо сачували енергетику као целину. Успех је и то што смо донели Закон о енергетици, Стратегију развоја енергетике, Програм за њено остваривање, Национални акциони план за гасификацију Србије. Потписали смо Уговор о енергетској заједници и тако постали први привредни сектор Србије који је *de facto* члан Европске уније. Започели суштинско реструктурирање енергетских компанија, конституисана је и отпочела са радом Агенција за енергетику. Из реорганизације енергетских компанија изникла су јавна предузећа Србијагас, Транснафта,

Електро mreжа Србије. Све то што сам набројао није ни мањи, ни већи успех од потписивања Меморандума о разумевању о изградњи гасовода кроз Србију са руским Гаспромом, потписивања Декларације о изградњи Паневропског нафтовода, потписивања Споразума о регулисању клириншког дуга бившег Совјетског Савеза.... Сектор рударства, такође, не би се смео изоставити. Донете су измене и допуне Закона о рударству, издато је прво право на концесије после 70 година, низ рудника је приватизован и успешно послује...

Док се све ово набраја изгледа као да и није тако мало, а ако се томе дода још и да је ЕПС прошлу годину завршио без губитка, да је ниво производње достигао најбоље године пословања ове компаније, да је на миран начин, без иједне једине трзавице окончан програм издвајања споредних активности у ЕПС-у и НИС-у, као и да су нам синдикати постали партнери са којима заједнички решавамо проблеме, могао би да будем и задовољан. Али, када не бих знао колико још посла има, рекао је на крају разговора Радомир М. Наумов.

Р. Е.

ВЛАДИМИР ЋОРЋЕВИЋ, генерални директор ЈП ЕПС

Акционарско друштво - услов за велики искорак

Почињу припреме за трансформацију ЕПС-а из ЈП у а.д. у коме би ЕПС холдинг остао стопостотни власник зависних привредних друштава. – Струка ће да одлучи како ће бити организован ЕПС

Ова 2007. година биће, као што смо и најавили, кључна година за будућност ЕПС-а. Ревитализација и обнова наших ТЕ је при крају, почиње ревитализација ХЕ, настављамо реализацију пројекта заштите животне средине... Спремамо се за расписивање тендера за избор стратешких партнера за изградњу две велике термоелектране. Упоредо са тим, без потреса смо завршили низ важних послова у реструктурисању и реорганизацији компаније. Прошле године нам је држава помогла да отписом дугова олакшамо финансијски положај ЕПС-а. Ове године, нажалост, наша роба није 1. априла добила реалнију цену и то нам је створило не мале проблеме. Али, нема времена за жал над судбином. Будућност морамо ми да креирамо и да власнику јасно покажемо да знамо шта је најбоље за ЕПС и Србију. Ми морамо што пре да предложимо којим путем да кренемо ка циљу који смо поставили. А циљ је јасан – ЕПС, значајан „играч“ на регионалном тржишту, који ће бити атрактиван партнер за заједничка страна улагања у развојним пројектима од интереса за Србију и регион. Зато је и потребно да ЕПС почне припреме за промену статуса и да до краја године постане уместо јавног предузећа, акционарско друштво затвореног типа у власништву државе 100 одсто.

Ово је на почетку разговора за „kWh“ рекао др Владимир Ћорђевић, генерални директор ЈП ЕПС. Са детаљима тог посла генерални директор је недавно упознао и директоре свих зависних привредних друштава ЕПС-а.

– Од директора свих ПД очекујем да циљ који је поставило пословодство, буде и њихов циљ. Заједнички, као тим, без много улудо утрошене енергије, лак-

ше ћемо стићи до тог циља. То мора да се јасно каже, истиче Ћорђевић.

Опрезно ка стратешком партнеру

У акционарском друштву, ЕПС холдинг би остао стопостотни власник зависних привредних друштава. Када власник одлучи и када се створе услови, јасно је да следи подела деоница запосленима у ЕПС-у, здравству, образовању, култури... свима који нису имали прилику да постану акционари у фирмама у којима су радили, као они који су постали акционари у цементарама, пиварама, фабрикама лекова... Онда следи и продаја одређеног процента система, неком великом стратешком партнеру. Дакле, система ЕПС-а, никако продаја делова ЕПС-а. Овакво мишљење преовладава и у ЕПС-у и у Влади Србије. Све више је и економиста који поручују – са приватизацијом овакве стратешке фирме не треба журити, објашњава први човек националне електроенергетске компаније.

Ускоро ћемо, у складу са Законом о јавним набавкама, расписати тендер за консултантске услуге, не би ли се, уз помоћ стручњака за овај посао, као и експерата за хартије од вредности, сагледале све позитивне и негативне стране посла у који морамо да уђемо. Припремили бисмо одговарајућа документа, која ће нам бити потребна за тренутак кад држава одлучи да ЕПС постане затворено акционарско друштво, у њеном власништву.

– Котирањем акција на берзи показује се колико је једно предузеће добро или лоше. Берза и вредност акција показују праву вредност компаније. Излазак ЕПС-а на берзу и те како ће утицати на оживљавање берзе и свеукупни раст привредних

др Владимир Ћорђевић: Као акционарско друштво привлачни за стратешке partnere

активности у земљи. У окружењу има неколико добрих примера трансформисања јавних предузећа у акционарско друштво. На пример, Хрватска врло пажљиво даје подршку ХЕП-у, чешка електропривреда ЧЕЗ је позната као успешна, а има и других примера. Најважније је да власник утврди шта хоће са ЕПС-ом и да се онда полако и опрезно иде ка том циљу. Не сумњам да наш циљ није споран – профитабилан и вредан ЕПС – објашњава наш саговорник.

Од 23 ЈП - 11 ПД, од 11 ПД...

У протеклих неколико година разни „експерти“ су причали је да је права корпоратизација давање што веће слободе фирмама у систему ЕПС-а. То није тачно. То је наменски пласирано како би се ослабила Дирекција ЈП ЕПС, као место спајања производње и дистрибуције, категоричан је генерални директор. Потом

би уследило, после давања „слободе“ јавним предузећима ЕПС-а, покретање иницијатива за издвајања и приватизацију делова система.

- У процесу реструктурисања предузећа од 1. јануара 2006. укрупнили смо нека наша предузећа, пре свега у дистрибутивној делатности. То је само међуокрак ка следећим трансформацијама ЕПС-а. Некада је ЕПС имао 23 јавна предузећа, сада има 11 ПД, а колико ће бити у ЕПС-у а.д. видећемо после детаљних и стручних анализа - рекао је Ђорђевић.

Регулатива коју ЕУ намеће, пре свега кроз директиве везане за трговину електричном енергијом, постављаће неке нове задатке. Ми морамо да нађемо прави модел који одговара и нама и који уважава све те директиве.

- Рано је да сада причамо како ће изгледати ЕПС као акционарско друштво. Неке угледне европске компаније, на пример, имају у свом саставу једно предузеће за производњу енергије, једно за трговину на велико, које купује електричну енергију до производног предузећа и

једно или највише два предузећа за трговину на мало, која су настала од електродистрибутивних предузећа. Колико ћемо ми имати, видећемо. То ће одредити струка. - истиче Ђорђевић.

Регулисана делатност треба да остане у електродистрибуцијама, у складу са Законом о енергетици. Постоје мишљења да би матично предузеће, са трговином на велико и производњом, требало да буде један правни субјект. Опет, негде је трговина независно постављена, као на пример код немачке компаније RWE. Анализирајући организацију великих европских компанија видели смо да је највише оних код којих је утврђена стриктна корпоратизација. Има и оних, које су у мањини, код којих су чланице доста „слободне“. Има компанија које су веома сличне нашој и које су веома успешне, што значи да искуства постоје. Али, како ниједна компанија није копија друге, нити се неки модел организације може пресликати, бићемо опрезни и од сваког ћемо узети оно што нама највише одговара. Како ће бити код нас, понављам, треба да каже струка. Зато смо и ангажовали најпознатију светску консултантску кућу „Артур Де Литл“, закључује Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС.

НИТИ ИМА НИТИ ЋЕ БИТИ ПРОБИЈАЊА МАСЕ ЗАРАДА

На недавном скупу са директорима ПД генерални директор Владимир Ђорђевић се осврнуо и на разне изјаве и писања о зарадама у ЕПС-у. Шта је истина о платама?

- Једина истина је да је просечна зарада у ЈП ЕПС у јануару износила 37.500 динара, што је према просеку привреде однос 1:1,7 у корист ЕПС-а. Тај однос је до недавно био 1:1,3. Инсистирам да маса зарада остане у прописаним оквирима и зато тврдим да пробијања маса зарада утврђених са државним органима није било, нити ће их бити. Али, такође је истина да се зараде мењају. Како? Број запослених, маса коефицијената, вредности радног сата су изведене величине. Упрошћено речено, маса зарада је у суштини број запослених, пута неки просечни коефицијент, пута вредност радног часа, пута број часова у једном месецу и плус одређене накнаде. Реално гледано, маса зарада за привредна друштва је константна и једноставно лимит је увек количина пара. - Да ли ће директори ПД трајно побољшати коефицијенте или ће, јер имају простора, примити нове људе, или ће резерву у маси коефицијената, самим тим и у маси пара, делити кроз разне стимулације, одлучују ти директори. На директорима привредних друштава је да одаберу модел који желе да примене, али нова права не могу да се добију. Од 1. јула 2006. одговорност за масу зарада, односно за број запослених, апсолутно је на директорима привредних друштава. Те масе које су додељене ПД и које су ушле у њихове планове пословања су распони у оквиру којих могу да се крећу, објаснио је Ђорђевић.

Драган Обрадовић

ЗОРАН МАНАСИЈЕВИЋ, заменик генералног директора ЕПС-а

Без нових електрана, увоз и несташице

Ако Србија већ ове године не донесе одлуку да гради нове електране, у наредним годинама нас чекају велики увоз струје и проблеми у снабдевању. – ЕПС је једина српска фирма која своју робу напољу продаје по вишим ценама него у Србији

– Захваљујући топлој зими, али и добром планирању рада производних капацитета, ЕПС је ове зиме увезао знатно мање електричне енергије него што је било планирано. У прва три месеца увоз је био за 362,1 милион киловат-сати мањи од предвиђеног билансом. Уз то, у априлу смо имали и непланирани извоз. Расписали смо тендер, одзив је био добар и успели смо да пласирамо вишкове по знатно вишим ценама од оних који важе у Србији. Струја је једина српска роба која чим пређе границу достигне 60 одсто већу цену него “код куће”. ЕПС је, дакле, једина српска фирма која своју робу напољу продаје по вишим ценама него у Србији, док све остале губитак на извозу покривају у Србији. Уговорен је мајски и јунски извоз и у Македонију, на чији смо се тендер јавили као једини произвођач те робе, остали понуђачи су били искључиво трговци, каже на почетку разговора за “kWh” Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а за технички систем.

Што пре до стратешког партнера

ЕПС је тако опет доказао да на регионалном тржишту може да се носи са конкуренцијом, истиче Манасијевић. Невоља је, наглашава, што у Србији нема више производних капацитета, јер би тада и шансе за извоз биле веће. А корист од извоза би имали и ЕПС и држава. Овако, средства обезбеђена пласирањем вишкова другим системима, осим уношења оптимизма, служе само за поправљање текуће ликвидности.

ЕПС ће, очекује се, ускоро расписати тендер за стратешког партнера за изградњу нових термо капацитета. Манасијевић сматра да се одлуке о стратешким партнерствима доносе преспоро, да пролазе безброј мишљења и усаглашавања.

– На свим нивоима у држави потребно је више храбрости и одлучности, каже реч о тим одлукама. Време је једини ресурс који не можемо да надокнадимо. Србији су хитно потребне нове електране, јер електричне енергије нема довољно а неће је бити ни наредних година. Ако Србија већ ове године не донесе одлуку да гради нове електране, у наредним годинама нас чекају велики увоз струје и проблеми у снабдевању, упозорава Манасијевић. – Да ће та енергија бити веома тражена, показује чињеница да је Немачка започела изградњу 27 термоелектрана просечне снаге 1.000 мегавата. То одговара снази око 39 наших “Колубара” Б, чији наставак градње чекамо готово две деценије, стално нешто планирајући. И Русија наговештава почетак изградње 26 нових нуклеарки. И док други граде, ми ресурсе које имамо, не користимо у довољној мери.

Проблем са којим би Електропривреда Србије могла озбиљно да се суочи већ у наредној ремонтној сезони јесте недостатак квалитетних и поузданих домаћих партнера који би пратили ЕПС у свим пословима. Немци су, тражећи фирме које ће ангажовати у својим енергетским пројектима, нашли и неколико српских

Зоран Манасијевић: Крајње је време да Србија почне изградњу нових ТЕ

фирми. Домаће фирме су, наравно, веома заинтересоване да искористе ову шансу, јер у Немачкој могу да остваре знатно бољу цену него на домаћем “терену”. Реч је о предузећима која пре свега имају добре, искусне вариоце, а њих је код нас мало. Манасијевић се осврће и на школство у Србији.

– Ту се треба на тренутак осврнути и на систем школства у Србији. Примера ради, колико сам информисан од директора ПД “ХЕ Ђердап”, средњу електротехничку школу у Кладову сваке године заврши око 50 електротехничара. Током протеклих шест година, дакле, дала је 300 таквих

ПРИПРЕМЕ ЗА ЗИМУ УВЕЛИКО ТЕКУ

– Припрема производних и дистрибутивних капацитета за зимски период од виталног је значаја за стабилно снабдевање свих купаца електричне енергије. У току је неколико важних послова у ТЕ “Никола Тесла”, на блоковима А 4 и Б 1. Издајам и радове у “Колубари”, пре свега оспособљавање глодара 9 и 10. Императив је што скорији наставак програма ревитализације багера типа 1.200 који су у веома лошем стању, објашњава Манасијевић.

Због одлагања повећања цене електричне енергије тешко финансирамо ремонте, али се, за сада, ипак, одржава темпо. С обзиром да је наишао период озбиљне суше на свим водотоковима, термоелектране, као кључни ослонац у току зиме морају да буду добро припремљене. Овако мало воде у априлу никада није било. ХЕ “Ђердап 1”, на пример, уместо “реалних априлских” 22 милиона, сада даје око 10 милиона киловат-сати дневно. Верује се, ипак, да ће се почетак зимске сезоне сачекати са добро напуњеним акумулацијама. Радује чињеница да су на коповима значајне залихе откривеног угља.

стручњака, а у ХЕ "Ђердап 1" ради само 12 електротехничара. Толико је довољно и то је у складу са систематизацијом. Дакле, сви ти електротехничари из Кладова тешко да се могу надати "ухлебљењу" у "Ђердапу". А нама су преко потребни други кадрови, попут варилаца, којих нема. Школство би, значи, коначно морало да послуша шта привреди треба а не да прави кадрове који после не знају шта ће са собом.

Суочени са овим проблемом и ЕПС-у се интензивно размишља како да се "вежу" извођачи радова, најављује наш саговорник. То подразумева превазилажење и одређених препрека у неким законима који регулишу делатности којима се ЕПС бави, па је то прилично тежак задатак.

- Наши послови се сада планирају на годишњем нивоу, а можда ћемо морати да пређемо на двогодишње, па и трогодишње планирање ремонта и инвестиција – напомиње Манасијевић. Због започете градње термоелектрана у Немачкој, проблема ће бити и са страним добављачима опреме која се не производи у Србији. Једноставно, радиће за немачке а не за српске ТЕ. Неки од њих су истакли неопходност знатно ранијег

МАНАСИЈЕВИЋ: КАСА КРОЈИ ПЛАНОВЕ

Одлагање поскупљења електричне енергије створило је не мале проблеме. Првобитни Програм пословања ЕПС-а предвиђао је за ремонте око 18 милијарди, док је за реализацију плана инвестиција било потребно 15 милијарди динара. Пошто ће приход ЕПС-а бити мањи од планираног, међутим, донели смо одлуку да се технички програми промене и ускладе са расположивим новцем. Они су смањени за око 2,8 милијарди динара, углавном на инвестицијама, али и на неким ремонтним активностима. Поједини послови ће бити одложени за следећу сезону, док ће део плаћања за неке од започетих радова, бити одложен за наредну годину. Јасно је да каса, односно приход, кроји и планове ЕПС-а.

најављивања и уговарања посла да би испоруке могле да се изврше. Слична ситуација је и са иностраном радном снагом коју ЕПС повремено мора да ангажује на појединим специфичним пословима. А наравно, неопходни су и детаљнији и временски дужи договори и са домаћом индустријом.

Реална цена решава све проблеме

Ту није крај приче о проблемима са којима је суочен ЕПС. Стални раст потрошње електричне енергије у Србији ствара додатне невоље. ЕПС има обавезу да обезбеди довољне количине струје за све тарифне купце. А у Србији су и даље

сви потрошачи остали тарифни купци, чак и они који би могли да буду квалификовани, да промене испоручиоца енергије. Закон им даје могућност да напусте ЕПС, али они хоће да купују електричну енергију само код ЕПС-а. А и зашто би раскидали уговоре са ЕПС-ом, када им је струја најјевтинија код ЕПС-а. Њихов интерес је да се ништа не промени, а за сада им целокупни амбијент иде на руку. ЕПС има обавезу да те купце, који су стекли услов да буду квалификовани, а остали су тарифни, снабдева као тарифне, јер другачије не може да се понаша. Купац има могућност избора, али не и ЕПС.

- Са овом ценом киловат-сата долазимо у веома озбиљан проблем и тешко да је уопште могуће да са успехом истовремено остварујемо и мисију и визију предузећа, односно да за све тарифне купце обезбедимо довољно јевтине електричне енергије и да будемо успешна, профитабилна компанија. То показују све анализе, планови пословања за које Влада даје сагласност, мањак пара, чињеница да струја чим је извеземо добија знатно вишу цену... Већ следећа сезона, ако буде "права зима", може да донесе озбиљне проблеме. Кад узмемо у обзир којом динамиком иду пројекти који треба да повећају производњу угља, сигурно је да се ситуација на боље неће поправити све до 2010. године. Тек тада нови систем на „Тамнави-Запад“ може да "уђе" у производњу, а исто важи и за пети БТО систем на Дрмну. Док то не "стане на ноге" не можемо да повећамо производњу угља, а она је предуслов за већи утицај термоелектрана, истиче Манасијевић. Иако проблема има много, решење је, према Манасијевићу, веома једноставно:

- Електрична енергија је роба, за њу мора да важе тржишни закони, мора да добије реалну цену, како би се ЕПС оспособио да гради нове капацитете, заједно са великим европским компанијама које би нам биле стратешки партнери. Цена ће све те проблеме решити врло брзо. Свима који не могу да плате реалну цену, држава треба да обезбеди субвенције, делом из профита који би остваривао ЕПС.

П. М. П.

Угаљ – предуслов већег утицаја ТЕ:
коп „Тамнава – Запад“

Профит који завашава

Када се искључе ванредни приходи настали из отписа дуга поверилаца и пада курса страних валута, 2006. су постигнути чак лошији пословни резултати него 2005. године. - Немогуће је остварити позитиван финансијски резултат са ценом струје, која износи тек 60 одсто од цене у земљама са којима се граничимо

Финансијски извештај за 2006. годину показује да је ЕПС остварио нето добит у износу од 16,3 милијарде динара или око 200 милиона евра, што је свакако респектабилна сума. Међутим, ако погледамо из чега је овај добитак настао, слика је другачија. А, настао је из ванредних прихода, као резултат отписа дуга повериоцима и пада курса евра и других страних валута. Када се те бројке саберу и искључе из прихода, ЕПС би био на граници позитивног резултата пословања. Они су, тако посматрано, чак лошији од пословних резултата постигнутих у 2005. години.

Овакву констатацију у разговору за лист «kWh», изнео је Драгојло Бажалац, заменик генералног директо-

ра ЕПС-а за пословни систем, прецизирајући да је отпис дуга Париском и Лондонском клубу поверилаца био на нивоу од 7,5 милијарди динара. Исплаћени дуг Пољској сведен је са 90 на 27 милиона долара, па је из тог посла ванредни приход износио четири милијарде динара. Ови приходи евидентирани су у 2006. години, али они не припадају само тој години. Поред тога, како наводи Бажалац, пад курса евра и других страних валута донео нам је позитивну курсну разлику од око пет милијарди динара.

- Иако је 2006. године инфлација забележила раст од свега 6,6 одсто у односу на 17,7 одсто у 2005. години, реално гледано, резултат у пословном делу, у 2006. није био бољи

Драгојло Бажалац

ЗА САДА БЕЗ СТИМУЛАТИВНИХ ОТПРЕМНИНА

Драгојло Бажалац се осврнуо и на захтев Синдиката радника ЕПС-а да се део добити из 2006. године исплати за зараде.

- Не очекујем да ћемо за такву одлуку моћи да добијемо сагласност Владе Србије, иако би Управни одбор ЕПС-а вероватно био спреман да предложи да део добити из 2006. буде исплаћен за зараде. За то има неколико разлога. Први је што постоји уверење Владе да је одлуком о зарадама у ЕПС-у за 2007. годину, дат максимални износ, који може да буде исплаћен за зараде, па је тешко очекивати да би неки додатни износ за то могао да буде одобрен. Оно што је одобрено за зараде у 2007. години је распоређено са благим растом за сваки наредни месец. Друго, овај папирни добитак није био довољан да ЕПС кумулативно има већу нераспоређену добит од губитка из ранијег периода. Разлика је на страни губитка од 18 милијарди динара - каже наш саговорник.

Говорећи о стимулативним отпремнинама, Бажалац је напоменуо да ће оне тешко моћи да се реализују у 2007. години, јер за сада не постоје никакве финансијске могућности да се обезбеде нека средства и да се, треће године заредом, овај институт користи за смањење броја запослених. Наш саговорник, ипак, не одбацује у потпуности ту могућност, јер како је навео, уколико буде уштеда на расходима до четвртог квартала, Управни одбор ЕПС-а би могао да донесе одлуку да се понуде стимулативне отпремнине, али само инвалидима рада, запосленима у јавним предузећима са Косова и Метохије, као и запосленима у ЕПС-у, чији посао може да буде распоређен на друге извршиоце, без пријема нових радника.

него претходне 2005. године. Раст пословних прихода у 2006. у односу на 2005. годину износио је 13 одсто, а раст пословних расхода у истом периоду износио је 18 одсто. Самим тим, финансијски резултат из пословних односа у 2006. години био је лошији него 2005. године. Основне позиције где смо имали натпросечан раст пословних расхода су набавка електричне енергије (углавном увоз) која је већа за 2,7 милијарди динара него претходне године, одржавање - веће је за 2,9 милијарди, зараде и трошкови запослених - за четири милијарде динара, обавезе према држави - повећане за 1,7 милијарди, а, ПТТ трошкови, комуналије и закупнине за 1,5 милијарду динара. Само ових неколико позиција веће су од раста пословног прихода 2006. у односу на 2005. годину, који је износио 12 милијарди динара - напомиње Бажалац,

додајући да је, када је реч о одржавању, прекорачења било код појединих привредних друштава ЕПС-а. То, како је рекао, само по себи не мора да буде лоше ако су обављени већи послови него 2005. године, што је био случај код многих ремонта.

Сви хоће јефтину струју ЕПС-а

- Сигурно је да постоје могућности за велике рационализације, када је реч о разним трошковима, али реално гледано немогуће је остварити позитиван финансијски резултат са ценом која је тек 60 одсто од цене које се остварују у земљама са којима се граничимо и на које смо упућени да с њима тргујемо. То је и основни разлог зашто 350 купаца, који испуњавају услове да постану квалификовани купци, не желе тај статус, јер им је цена електричне енергије далеко повољнија у Србији, него да је купују од других произвођача у окружењу - истиче наш саговорник.

План пословања за 2007. годину, усвојен је у новембру 2006. али ни после пет месеци није добијена сагласност Владе Србије.

- Још горе је то што нисмо добили сагласност на предложено повећање цена електричне енергије, па те планске величине, које одражавају потребу ЕПС-а, односно оно што би ЕПС требало да уради и за то утроши одређена средства у 2007. години, не

НЕДОБРОНАМЕРНЕ ИЗЈАВЕ О ЗАРАДАМА У ЕПС-У

У 2006. години, како наводи Бажалац, просечна месечна зарада по запосленом у ЕПС-у износила је 33.023 динара.

- Прашина се дигла почетком 2007. године око статистички исказаних просечних зарада у ЕПС-у, које су исплаћене у јануару ове године. Наиме, пошто су у једном делу 2004. и 2005. године зараде стагнирале, у договору између синдиката ЕПС-а и Министарства финансија, односно Владе Србије, требало је тај износ надокнадити. На захтев синдиката, пред крај 2005. године одобрено је да се одређени износ, на име зарада, исплати радницима и то преко привремене позајмице и преко уплате за добровољно (допунско) пензионо осигурање. Крајем 2006. године, Министарство финансија се сложило да се ови износи прикажу као зарада у коначном обрачуну за децембар (који се исплаћује у јануару 2007.), изврши обрачун пореза и доприноса на зараде и одбију износи позајмица исплаћених током 2006. године, а разлика да се исплати на руке радницима. Исказано у једном месецу као зарада, то је и деловало као високи просек за тај месец. Али, имајући у виду да то није припадало том месецу, већ се односило на неки други временски период, с чим су надлежни органи били упознати и на то дали сагласност, не може се сматрати добронамерним то што је од појединаца почело да се истиче да је ЕПС енормно повећао зараде и да ће то пореметити макроекономску стабилност земље - рекао је Бажалац.

могу да буду извршене. Реч је о разлици од око 15 милијарди динара. Толико недостаје ЕПС-у да би завршио све програме, онако, како је предвиђено у Плану пословања за 2007. годину. Имајући у виду да од прихода из повећања цена електричне енергије у износу који смо тражили и који би покрио овај недостатак средстава нема ништа, морали смо да приступимо смањивању одређених послова и одређивању приоритета - каже Бажалац.

Наш саговорник додаје да смо имали доста топлу зиму и, ако не буде претерано сушна јесен, у том случају можда ће бити потребан мањи увоз

електричне енергије од планираног, а и плаћање би се обавило по истеку 2007. године. Зато би требало очекивати да би на овој позицији могла да се оствари уштеда од 2,5 милијарди динара. За ову годину, такође, планирано је и уплаћивање додатног (допунског) пензионог осигурања у износу нешто већем од милијарду динара, али ни то неће моћи да се оствари због недостатка средстава.

До 2010. – 6,9 центи

- Треба рачунати да ће промена цене електричне енергије, уместо 1. марта, уследити пре 1. јула ове године и

Морају да се одреде приоритетни послови

Неосновано подигнута прашина
око зарада радника

објективно је очекивати да у остатку године раст прихода не може да буде већи од седам милијарди динара. Када узмемо то у обзир и наведене укупне уштеде од око 3,5 милијарди динара, јасно је да ће до разлике од 15 милијарди динара, недостајати између четири и пет милијарди динара. Чињеница је да ће то морати да се регулише преко смањења програма инвестирања у 2007. години. Да све то не би оптеретило само овај програм, јер много је започетих радова који се не могу одлагати, на састанку са директорима привредних друштава постигнут је договор да се одреде приоритети, без којих се не би могли максимално рационализовати залихе разних материјала. Процењено је да оне могу да се смање за најмање 20 одсто. Иако повећане залихе, свакако, значе велику сигурност за пословање, њихов ниво са којим смо ушли у 2007. годину, објективно је већи за више од 20 одсто. У нашим магацинима, очигледно, има много материјала, који годинама стоји и не троши се, а

иста таква, или слична роба и даље се набавља. Ово није лак посао, али део рационализације трошкова у ЕПС-у иде и преко ове ставке. Зато ће пословодство истрајати на томе да сва привредна друштва залихе држе на нормалном нивоу. Механизми за то већ су разрађени. Ако многи материјали нису неопходни, треба их прво понудити привредним друштвима у оквиру ЕПС-а, а потом продати, без обзира што је могуће да се не постигне књиговодствена цена – рекао је Бажалац.

Наш саговорник изразио је наду да ће ЕПС добити сагласност на цену електричне енергије, која ће реално бити знатно виша од раста инфлације у овој години. Тако би се отпочело са отклањањем диспаритета цене струје, чиме би се објективно утицало на спречавање расипања електричне енергије, које је сада присутно.

- Реално је да до краја 2010. године просечна цена електричне енергије у Србији буде на нивоу просека, који су у прошлој години оствариле земље

са којима се граничимо, а то је 6,9 евроценти за киловат-час. То значи да би просечан годишњи раст цена електричне енергије у Србији требало да буде изнад 14 одсто, плус проценат повећања курса страних валута. Уз ово, свакако, требало би да се припреме и социјални програми за одређене категорије становништва, односно сиромашније купце и предложили смо, стога, Влади Србије да може да идентификује до 20 одсто домаћинстава којима треба дати одређене попусте. Ту би ЕПС спроводио само технички део, а идентификацију тих корисника требало би да обезбеди Министарство за рад и социјална питања и општински органи управе, односно центри за социјални рад. Републичка фондација овог попушта могла би да се обезбеди из обавеза које ЕПС има према Влади Србије (старих дугова), а после тога, власник би могао од позитивног резултата пословања ЕПС-а да узме део и покрије издатке за ове намене - истакао је Бажалац.

Драган Обрадовић

ДРАГАН СТАНКОВИЋ, директор ПД „Хидроелектране Ђердап“

Драган Станковић: потписима започела и реализација пројекта

Последњи и најважнији услов за почетак ревитализације ХЕ „Ђердап“ 1, је испуњен. Потписан је међудржавни споразум о регулисању клириншког дуга бившег СССР, а сада Русије према Србији. Чим се стекну сви административни услови почеће „подмлађивање“ ХЕ и кренуће један од највећих послова у ЕПС-у вредан 100,5 милиона долара.

- Припреме за ревитализацију ХЕ „Ђердап 1“ почеле су још у 2003. години. Ако погледамо шта смо све ми урадили и шта је урадио руски партнер, нема разлога да ревитализација не почне овога лета. Потписивање споразума значи и почетак реализације овог пројекта. Ипак, предстоји нам важан посао – решавање комплетне административне процедуре у вези са коришћењем ових средстава. А само од брзине решавања тога, зависи да ли ће ревитализација агрегата започети у овогодишњој ремонтној сезони (како је и било планирано) или ће се њен старт одложити за следеће лето – рекао је за лист „kWh“ Драган Станковић, директор ПД „ХЕ Ђердап“.

Опрема за први агрегат који ће бити ревитализован је произведена и налази се у магацину руских фирми, објашњава Станковић. Све делове за ревитализацију шестог агрегата, који ће први бити отворен, још у 2004. години произвела је компанија „Електросила“, филијала ОАО „Силовије машини“. У фирми ЛМЗ почетком 2005. године произведени су, такође, опрема и делови за хидротурбину. После потписивања уговора не очекује се да ће доћи до нових административних проблема, што значи да експорт ове опреме на градилиште може ускоро да се обави. Део опреме са овог, а касније и са осталих агрегата, одвозиће се, у скла-

Почиње „подмлађивање“

Потписивањем Међудржавног споразума о регулисању клириншког дуга бившег СССР, а сада Русије према Србији, испуњен последњи и најважнији услов за почетак ревитализације ХЕ „Ђердап 1“ - „Подмлађивање“ ХЕ почиње чим се стекну сви потребни административни услови

ду са уговором, у Русију на репарацију. Утврђено је да нема потребе да се потпуно замењује сва постојећа опрема. Конкретно, најкритичније тачке представљају систем хлађења и лежачеви агрегата, на којима су, да би се „прегурала“ наредна зима, интервенције неопходне чак и ако ревитализација не почне ове године.

- Ревитализација ће се реализовати етапно. Сваке године биће ревитализован по један агрегат – истиче Станковић. Због припремних радова за шести агрегат који се први ревитализује, посао ће трајати годину дана. Остали – од петог до првог – ревитализоваће се за по десет месеци. Таквим планом

Припреме у пуном јеку: испробавање кранова за терете преко 700 тона

ДИЗАЛИЦЕ ЋЕ ДИЗАТИ И 700 ТОНА!

У ХЕ „Ђердап 1“ све је спремно за очекивану ревитализацију агрегата. Завршен је веома важан посао. Ревитализоване су и модернизоване са управљањем радио командама две дизалице за терете до 400 тона. По први пут, после 35 година, њихов рад је ових дана и пробно провераван и то са преношењем бетонског терета. То је била и њихова права симулација рада за предстојеће терете у ревитализацији, јер неки делови опреме као, на пример, статор, тежи су и до 700 тона. Ове две дизалице радиће по први пут у спрегнутом режиму.

смо обезбедили да на нашој и румунској страни увек ради укупно једанаест агрегата. Тако се радило и у протеклих шест година када су у Румунији ревитализовани агрегати њихове електране. А све то са циљем да систем „Ђердап“ у постојећим хидролошким условима ради без значајнијих губитака на преливању. Такви „брачни“ односи ове

две велике дунавске хидроелектране, уосталом, дугорочно су и регулисани споразумима и уговорима између Србије и Румуније о експлоатацији система „Ђердап“, чиме је обезбеђено и да се помажу у енергетском смислу.

Посла ће, значи, бити и за руске партнере, који су до сада већ произвели четвртину нове опреме. Ревитали-

зацију румунске електране је радила швајцарска фирма а нашу ХЕ обновиће оне фирме које су је и градиле пре 35 година, односно произвођачи оригиналне опреме. Они су посао добили на отвореном међународном тендеру. То је додатна сигурност за успешан завршетак овог обимног посла, који би освежењем свих виталних делова омогућио експлоатацију ове електране и у наредних 40-50 година.

- ЕПС ће и на овом послу показати колико значи српској привреди. Наиме, око 20 милиона долара добиће Термоелектро, Лола, МИН и многа друга предузећа која ће бити ангажована на овом послу, истиче Драган Станковић.

Миодраг Филиповић

ПОТПИСАН СПОРАЗУМ О РЕГУЛИСАЊУ КЛИРИНШКОГ ДУГА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

За ревитализацију ХЕ „Ђердап 1“ 100,5 милиона долара

Министри Сторчак и Париводић после потписивања споразума

Представници влада Републике Србије и Руске Федерације потписали су 27. априла у Београду споразум о регулисању клириншког дуга бившег Совјетског Савеза, Србији у износу од 288,6 милиона долара. Споразум су потписали Милан Париводић, министар за економске односе са иностранством и координатор Министарства финансија у Влади Србије и Сергеј Сторчак, помоћник ми-

нистра финансија Руске Федерације, а церемонији потписивања, присуствовао је и Сергеј Шојгу, министар за ванредне ситуације у Влади Руске Федерације.

Следствено слову споразума Русија ће финансирати реконструкцију ХЕ „Ђердап 1“ са 100,5 милиона долара, а, биће отписан и део српског дуга за гас, који је настао између 1994. и 2000. године у износу од 188

милиона долара. Остатак новца биће искоришћен за набавку акцелератора за Нуклеарни институт „Винча“.

Представници две владе потписали су и протокол о усаглашавању списка робе и услуга, који се испоручују за измиривање дуговања Русије према Србији.

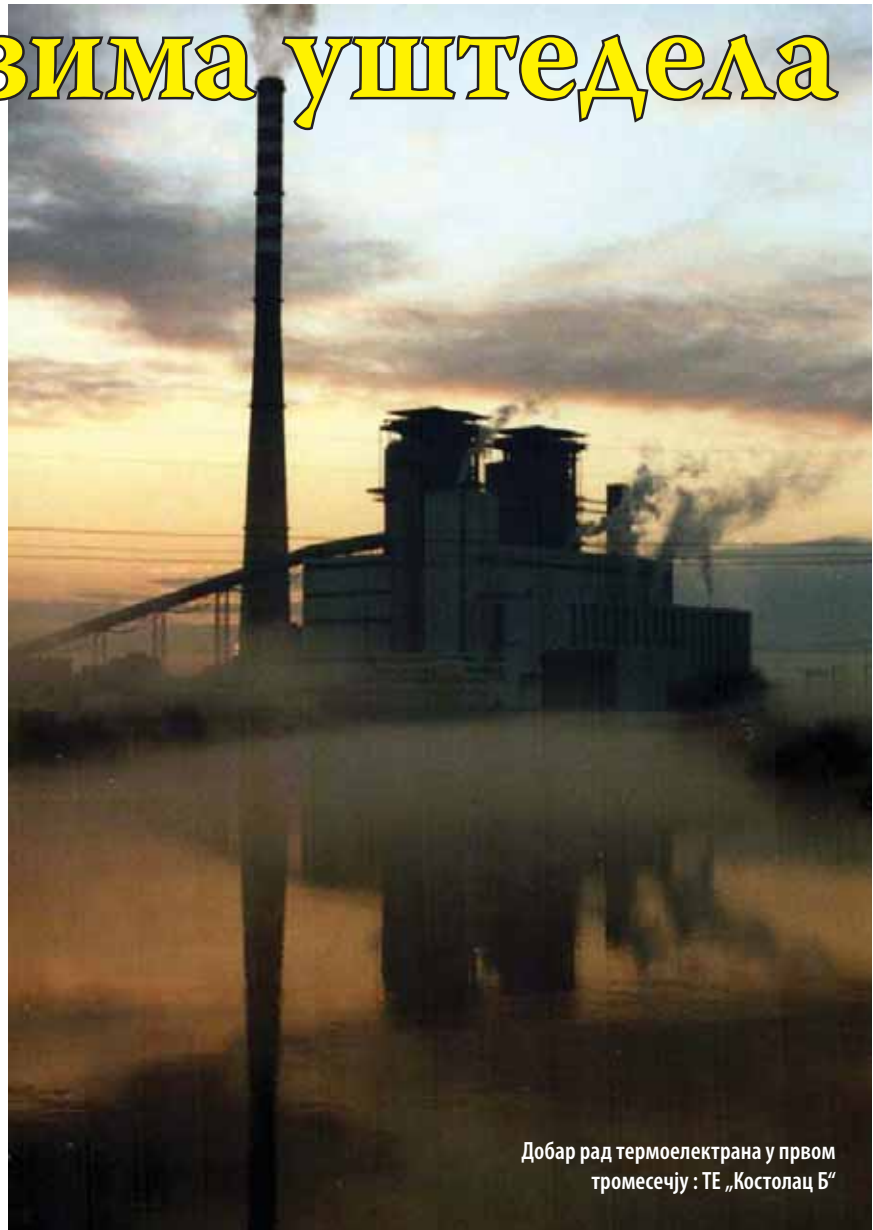
Д. Об

Топла зима уштедела паре

Једна од најтоплијих зима у последњих сто година помогла да се у првом тромесечју надмаше све ставке електроенергетског биланса. - У току зиме увоз електричне енергије мањи од планираног за 362 милиона киловат-часова. - Пуне и акумулације и депоније угља

На седници Управног одбора ЕПС-а, одржаној 12. априла (председавао проф. др Јерослав Живанић) разматрани су информација о електроенергетској ситуацији за прво тромесечје, са проценом реализације за април, затим извештаји о реализацији програма ремонта електроенергетских и рударских капацитета у 2006, односно у 2007. години, као и проблематика рада и пословања јавних предузећа на територији Косова и Метохије. Донете су одлуке о усвајању допуне извештаја о попису имовине и обавеза ЈП ЕПС у делу утврђивања стања потраживања, као и финансијског извештаја о пословању ЈП ЕПС за 2006, односно консолидованог извештаја за ЕПС за 2006. годину. На седници су донета и акта о рачуноводству (Правилник о рачуноводству и Одлуке о рачуноводственим политикама и начелима), Правилник о безбедности и здрављу запослених у ЈП ЕПС, као и одлуке о укидању знака квалитета ЕПС-а и о продаји угља запосленима.

- Електроенергетски биланс је у првом тромесечју ове године реализован и то и са неким пребацијима у односу на план - истакао је Драган Влаисављевић, директор Дирекције за трговину електричном енергијом. Томе је нарочито поговодила топла зима (једна од најтоплијих у последњих 100 година) захваљујући

Добар рад термоелектрана у првом тромесечју : ТЕ „Костолац Б“

којој смо забележили потрошњу која је била 7,7 одсто мања од очекиване. Добар рад рудника угља и термокапацитета такође је обележио први квартал. Све то је пратила неповољна хидрологија, са сушним периодом од четири месеца. Тек крајем јануара и она је дошла на билансом предвиђене оквири. Због ниже хидрологије, термоелектране су у јануару произвеле електричну енергију изнад плана, у фебруару су радиле на планираном нивоу, док су у марту произведене количине биле мало испод плана, јер није било потребе за њиховим већим ангажовањем.

Због мање потрошње у прва три месеца ове године и увоз је био мањи од предвиђеног, односно од билансом пројектованих 777 милиона киловат-часова. Увезено је, наиме, у том периоду само 415 милиона киловат-часова електричне енергије или 362 милиона kWh мање. На крају, термоелектране-топлане радиле су у овом периоду према потребама, односно у јануару и делимично у фебруару.

Чланови Управног одбора ЕПС-а обавештени су и да ће ЕПС у априлу извести 96 милиона киловат-часова електричне енергије.

М. Филиповић

ЕПС на путу ка акционарском друштву

ЕПС а.д. би остао стопостотни власник зависних привредних друштава. - Преласком у акционарско друштво очувало би се јединство електроенергетске компаније и стекли услови за почетак приватизације у проценту који одреди власник

Електропривреда Србије је почела припреме за прелазак ЕПС-а из статуса јавног предузећа у акционарско друштво. Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, упознао је директоре привредних друштава, на састанку одржаном 11. априла 2007. године, са најновијим плановима пословодства у вези са том трансформацијом. Наиме, низ послова у наредних неколико година, на путу ка приватизацији ЕПС-а, лакше ће се реализовати уколико ЕПС уместо јавног предузећа постане акционарско друштво.

Први корак ће бити затворено акционарско друштво у власништву државе 100 одсто. ЕПС а.д. који би био холдинг, остао би стопостотни власник зависних привредних друштава. Преласком у акционарско друштво, извесно је, очувало би се јединство електроенергетске компаније.

Ускоро ће се, у складу са Законом о јавним набавкама, обезбедити консултантске услуге, не би ли се, уз помоћ стручњака за ову проблематику као и експерата за хартије од вредности, сагледале све позитивне и негативне стране тог посла. Припремиће се, уз то, и одговарајућа документа која ће бити потребна за тренутак када држава одлучи да ЕПС постане затворено акционарско друштво у њеном власништву.

На овом састанку, директори привредних друштава упознати су са последицама одлагања повећања цене електричне енергије. Ратко Богдановић, директор Дирекције за економско финансијске послове ЕПС-а истакао је да су од 2004. године повећања цена електричне енергије била изнад про-

Са састанка пословодства ЕПС-а са директорима привредних друштава: прелазак у акционарско друштво у жижи интересовања

цента раста инфлације, али никада нису била онда када је то ЕПС-у најпотребније. Тако смо дошли до реалног пада цене киловат - сата. Промена цена се сада очекује тек око 1. јула 2007. године, што захтева мењање постојећег Програма пословања и прављење новог, у коме неће бити неких првобитно планираних инвестиција, па чак ни ремонта. То, такође, изискује и жестоко редуковање залиха, односно њихово смањење за четвртину. Констатовано је да у свим привредним друштвима залихе расту и да је неопходно њихово смањење, односно да су оне кључне за уштеде које у ЕПС-у треба да уследе због неблаговременог повећања цена електричне енергије.

Богдановић је директоре привредних друштава упознао и како ће се у новим условима које је прописала Агенција за енергетику примењивати трансферне цене. Владимир Обрадовић, саветник генералног директора и Драгомир Марковић, директор Дирекције за стратегију и инвестиције, информисали су присутне са реализацијом консултантских услуга на три пројекта : на „Унапређењу организационих, финансијских и инвестиционих перформанси Електропривреде Србије“, као и на припреми докумената за расписивање тендера за стратешка партнерства за изградњу ТЕ „Колубара“ Б и блока 3 у ТЕ Никола Тесла Б, као и за модернизацију Панонских ТЕ-ТО.

Д. Об.

Струја иде у Македонију

У мају и јуну ове године Електропривреда Србије извешће укупно у Македонију око 132,5 милиона киловат-сати. Извоз је започет 1. маја, а реализује се по основу тендера Електропривреде Македоније, на коме је учествовало 18 фирми, а међу изабраним испоручиоцима је и ЕПС. У мају, биће извезено 34 милиона, а јуну 98,5 милиона киловат-сати, с тим што ће, зависно од македонских потреба, ове количине моћи да се умање или увећају за 20 одсто.

Према речима Мијата Милошевића, директора Сектора за промет у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, Електропривреда Србије је ове године извоз вишкова електричне енергије почела у априлу и тог месеца укупно је извезла око 92 милиона киловат-сати. Ове количине купило је шест компанија, на основу

У мају и јуну биће испоручено око 132,5 милиона kWh: панорама Скопља

месечних тендера за продају електричне енергије.

До првог априла, међутим, ЕПС је био принуђен да увози недостајуће количине киловат-сати, али знатно мање него што је било планирано. Тако је, у прва три месеца ове године, уместо планираних 777, увезено само 415 милиона киловат-сати, односно

362 милиона мање него што би било неопходно да је била просечна зима. Топлији јануар, фебруар и март, без ледених дана, какви се обично нанижу средином јануара, смањили су ове године издатак ЕПС-а за увоз електричне енергије малтене на половину планираног.

А. Ц.

ПД „Југоисток“ прославио крсну славу Свети Георгије

ЂУРЂЕВДАН ЗА НОВИ ПОЧЕТАК

Запослени у Привредном друштву за дистрибуцију електричне енергије „Југоисток“ прославили су први пут 6. маја своју крсну славу Свети Георгије, у народу познатију као Ђурђевдан. Овом приликом освећене су и просторије нове Управне зграде ПД „Југоисток“. Домаћин славе био је мр Александар Јањић, директор ПД „Југоисток“. Резање славског колача и освећење просторија обавио је протојереј Ставрофор, господин Милутин Тимотијевић, ректор Призренске богословије, у име нишког епископа његовог преосвештенства господина Иринеја. У саслужењу учествовали су свештеници Нишке епархије.

Протојереј Ставрофор нагласио је да је ПД „Југоисток“ за свог заштитника одабрао Светог Ђорђа као најмоћнијег од свих светаца православља који се одрекао свих животних успеха да би служио Богу и народу. Због тога је подвукао да и запослени у ПД „Југоисток“ треба да служе на исти начин људима као и њихов заштитник. Отац Раша, један од свеште-

Ђурђевдан, 6. мај – Дан ПД „Југоисток“

ника Нишке епархије који је учествовао у обреду, истакао је да Ђурђевдан симболизује почетак бујања природе. Пуно успеха у развоју жели тако и ПД „Југоис-

току“, којем после реструктурисања од нешто дуже од годину дана, тек предстоји реализација веома озбиљних послова.

О. П. М.

Ускоро расписивање тендера

Тренутно се разрађују три партије консултантских услуга на три велика пројекта ЕПС-а. - Основни предуслов за остварење стратешких циљева ЕПС-а је трансформација ЕПС-а из јавног предузећа у акционарско друштво

Да се зна шта раде консултанти: пословодство ЕПС-а информисало директоре ПД

На последњем састанку пословодства ЕПС-а са директорима привредних друштава детаљно је сагледан преглед тренутних активности на три партије консултантских услуга у ЕПС-у. Прва се односи на унапређење организационих и финансијских перформанси ЕПС-а, која је додељена консултантској кући Arthur D Little. Друга обухвата налажење стратешког партнера за ТЕ Колубара Б, раде је аустријски ЕРИС и Електротехнички факултет из Београда и трећа се односи на привлачење стратешког партнера за ТЕ-ТО Нови Сад.

Прва партија, по речима Владимира Обрадовића, саветника генералног директора ЕПС-а који је пројект менаџер, у овом послу, подељена је у шест праваца, од којих су до сада раз-

рађена три: сагледавање и предлози за унапређење финансијских перформанси ЕПС-а, стратегија развоја и енергетско сагледавање нашег окружења и могућности нашег учешћа на тржишту електричне енергије. Остаје да се у наредном периоду сагледају: организационо унапређење, тржиште капитала, потенцијалне приватизационе стратегије и примена плана за оно што ће се до тада установити. Коначним извештајем, завршила би се њихова консултантска услуга.

При крају припрема докумената

Обрадовић је рекао да је овде реч о радним верзијама докумената, које тек треба да се верификују најпре у управљачком комитету, потом на

пословодству ЕПС-а, односно Управном одбору и на крају би се став ЕПС-а предочио највишим носиоцима власти у држави.

Драгомир Марковић, директор Дирекције за стратегију и инвестиције ЕПС-а, додао је овом приликом да је основни предуслов свих стратешких опредељења и остварења визија, трансформација структуре ЕПС-а из јавног предузећа у акционарско друштво. Он се потом осврнуо на пресек тренутних активности на пројекту завршетка изградње ТЕ Колубара Б и изградње ТЕНТ Б-3. Достављени су нацрти свих значајних докумената и уговора, који сачињавају део тендерске документације за пројекат завршетка градње ТЕ Колубара Б, који се не потписују већ само парафирају. По речима Марковића, достављени су, такође, нацрти докумената и одлука које треба да буду презентирани надлежним органима, пре свега Влади Србије и Министарству рударства и енергетике. Ту је и одлука о улагању капитала за ТЕ Колубара Б.

Очекује се да ће ускоро бити готова сва документа за оба тендера која треба да буду основа Управном одбору ЕПС-а и Влади Србије за доношење потребних одлука. План је да се за оба пројекта, по завршетку тендерске процедуре, формирају заједничке компаније са стратешким партнером. Код реконструкције и модернизације ТЕ-ТО Нови Сад размишља се о нешто другом чијем моделу.

- Коначни однос удела у заједничкој компанији ЈП ЕПС и стратешког партнера дефинитивно ће се одредити и одредити тек по окончању тендерске процедуре

ТЕНТ Б: Чека се трећи блок

– каже Марковић. Сами тендери ће се одвијати у три фазе. У првој се обавља квалификација потенцијалних стратешких партнера, односно компанија које се јаве. Основи критеријуми су: да имају одређени ниво годишњег прихода, да се баве производњом електричне енергије, да имају ТЕ на угаљ, да се баве дистрибуцијом електричне енергије и трговином струје на европском тржишту. Дакле, компаније, које по својој структури одговарају Електропривреди Србије. Важан квалификациони критеријум код ТЕ Колубара Б, такође, је и то да компаније буду веће од ЕПС-а, односно да имају инсталисане капацитете од најмање 7.000 мегавата па навише.

Нови Сад као партнер

Основни квалификациони критеријуми биће мало строжији за ТЕНТ Б-3, додао је Марковић.

Он даље објашњава да се у другој фази тендерске процедуре, у коју улазе сви који пређу квалификациону фазу, дефинишу технички критеријуми понуђеног решења. Трећа фаза је финансијска понуда и ту улазе само компаније које су задовољиле техничке критеријуме, а то су: бруто снага блокова, нето степен искоришћења и други. На крају, следи отварање финансијских понуда: ту ће се, како наводи Марковић, бодовати понуђени износ улога за удео од најмање 51 одсто у пројектној компанији. Један од критеријума је и понуђена цена електричне енергије.

Техничка страна понуде - најважнија

- Услов инвеститора је да буде осигуран пласман електричне енергије у првих пет година, односно да ЕПС преузме сто одсто произведене електричне енергије, а од

шесте до петнаесте године оценио би се модел, који стратешки партнер понуди. У оцењивању понуда најважнија ће бити техничка страна понуде - истакао је Марковић.

Он је, такође, нагласио да се за ТЕ-ТО Нови Сад припрема документација, али да је кључни моменат у целом послу, било да је реч о реконструкцији постојећих блокова, или градњи новог са комбинованом производњом топлотне и електричне енергије (са гасном турбином) што реализацијом таквог пројекта није могућа без учешћа града Новог Сада. Са садашњом ценом гаса није исплатива производња само електричне енергије, већ комбиновани режим производње топлотне и електричне енергије. Зато је веома важно да у овом послу што пре дефинишемо улогу Новог Сада, као партнера у будућој заједничкој компанији са ЕПС-ом.

Д. Обрадовић

Довољно резерви угља: депонија ТЕНТ Б

Због смањених дотока, у априлу производња проточних ХЕ умањена за готово трећину. – Потрошња мања од билансиране за 4,8 одсто

Овога пролећа електроенергетски биланс у Републици Србији ослоњен је, много више него у исто доба лане, на могућности термосектора да произведе довољне количине неопходне електричне енергије. Суша је ове године рано почела да узима данак у киловат-сатима, тако да је још прошлог месеца умањила учинак проточних хидроелектрана за око 300 милиона киловат-сати. У другој половини априла, рецимо, били су екстремно мали и до сада незабележени дотоци на Дунаву. Прогнозира се да ни до средине маја неће бити боље, а да ли ће се у другој половини овог месеца кише вратити у наше крајеве - остаје да се види. И са сушом, међутим, остварење електроенергетског биланса у мају потпуно је обезбеђено. Упркос ремонтима, у термосектору има довољно расположивих капацитета за планирану производњу у овом месецу, а и на депонијама ТЕ довољно је резерви угља. Крајем априла на залихама је било више од два милиона тона угља, односно 38 одсто више него што је билансом предвиђено, или 96 одсто максималног садржаја.

У Сектору за енергетско планирање и управљање Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом наводе да је и стање акумулација солидно, јер су резерве воде у језерима сачуване управо за овакву евентуалност. Крајем априла укупан енергетски садржај у језерима акумулационих

ХЕ износио је 795 милиона киловат-сати, што је девет одсто више од билансираног, односно 63 одсто максималног садржаја.

Повољној електроенергетској ситуацији у априлу допринела је за 109 милиона киловат-сати мања потрошња електричне енергије од билансиране, а то је резултат већих спољних температура од вишегодишњег просека. Средња месечна температура износила је 14,4 степена, што значи да је за 2,4 степена Целзијусова било топлије него што је просечно у овом месецу. Тако је просечан дневни бруто конзум у Србији у априлу износио 94,5 милиона киловат-сати. Са оваквом дневном потрошњом, бруто конзум је прошлог месеца заокружен на 2,835 милијарди киловат-сати, од чега је 376 милиона kWh потрошња на Космету. У Србији, без Космета, потрошња је била 4,8 одсто мања од билансиране и 1,2 одсто мања него у истом месецу претходне године.

Укупне потребе за електричном енергијом у априлу биле су веће од три милијарде киловат-сати, али у тај збир, поред конзума, спада и енергија утрошена за рад пумпних постројења и друге потребе у систему, укључујући и 92 милиона извезених киловат-сати. Све ове потребе намирене су производњом из расположивих капацитета ЕПС-а (са ХЕ «Газиводе»). У термоелектранама на угљ (без ТЕ «Косово») произведено је 1,743 милијарде

киловат-сати, што је 7,6 одсто више од билансираног и 2,2 одсто више него у истом месецу прошле године. Увећано ангажовање термосектора наметнула је потреба да се надомести мања производња у проточним ХЕ, које су у априлу произвеле 792 милиона киловат-сати, односно 27,5 одсто мање од билансираног и осам одсто мање него прошлогодишњег априла.

Како кажу у Дирекцији за трговину, уравнотежење биланса успостављано је и тако што су више него што је планирано ангажоване акумулационе ХЕ, које су прошлог месеца произвеле укупно 110 милиона киловат-сати. То је 40 милиона или 58 одсто више од билансираног, а ипак целих 49 процената мање него прошлог априла када је небо било много издашније.

Што се производње термоелектрана на Космету тиче, оне су у априлу произвеле 382 милиона киловат-сати, а то је седам одсто више од плана и 35 одсто више него у истом месецу прошле године.

Да подсетимо, поред обавеза које има према партнерима у погледу размене, хаваријске испомоћи и у регулацији, ЕПС редовно измирује и обавезе према Електропривреди Црне Горе, по основу уговора о дугорочној пословно-техничкој сарадњи у погледу коришћења ХЕ «Пива», о коме је у јавности ових дана поново било речи. Према диспечерским подацима, у априлу је ЕПС испоручио Електропривреди Црне Горе 89 милиона киловат-сати, а од ЕП ЦГ преузео 64 милиона kWh.

А. Цвијановић

На “леду” и српске фирме

Перипетије око састава нове владе Републике Србије никако да ставе на дневни ред најављено поскупљење електричне енергије. Тачније, примену прокламованих и усвојених принципа тржишне привреде и признавање статуса робе и електричној енергији. Још ако буде нових избора... У пракси се показује да никаква друштвена опредељења, законске норме и политички програми не помажу. Струја, како се у народу уобичајено зове, власника као да не занима. Нарочито, када је има. Када је нема, убацују је на дневни ред, преко реда.

Чим крену расправе око цена електричне енергије, када се на тој теми сукобе политичка сила и стручни аргументи (а тема је присутна већ деценијама) победи увек “брига о народу”. А сваком лаику се може објаснити да се струја у Србији прави на исти начин, истим машинама и технологијама као и у другим земљама, уз исти начин градње, опрему и слично. Па, дакле, изискује трошкове – које ваља покрити ценама – као и код других. Нема логике да у Србији цене буду вишеструко ниже... А, ипак, то се дешава. Бавимо се загонетком, иако сви знају одговор.

Могуће је набројати сијасет оваких и сличних аргумената, позивати се на чињеницу да скоро две деценије није саграђена ниједна нова електрана, да потрошња неумољиво расте, да се енергија користи неефикасно и нерационално... Нико не може да порекне чињеницу да само електрична енергија од свих српских роба, у Србији има “српску” или социјалну цену а напољу ону праву, тржишну, која је знатно виша од “српске”. Све остале робе, посебно храна, у Србији имају светску а напољу “српску” цену.

Али, ништа не помаже. У трагању за разлозима непромењеног стања можда би требало узети у обзир једну непријатну истину – домаћи политичари реагују само када их притисне неки проблем. Решења се брзо нађу

Илустрација: Југослав Влаховић

после блокада путева, штрајкова... ЕПС се никада није служио тим методама, јер оне доводе до угрожавања нормалних токова живота. Али и овакав однос према електричној енергији угрожава виталне интересе државе, јер директно “једе” вредност највеће и највредније српске компаније.

Дводеценијско “замрзавање” великих инвестиција у ЕПС-у директно утиче на машиноградњу, електромашиноградњу и десетине фирми које раде за електропривреду. Треба ли подсећати да рад и развој електропривреде доноси послове за неколико десетина хиљада људи ван електропривреде, треба ли поредити Кладово, Обреновац, Лазаревац, Бајину Башту и друге градове у којима постоје значајни објекти, пре и после њихове градње?

Металци су срачунали да се у електропривреду просечно годишње улагало око 400 милиона долара у претходним годинама, али су домаће фирме добијале тек десетак процената

посла. Очекују да ће наредних година улагања износити између 800 милиона и милијарде долара. Они траже да добију значајнији удео у послу. Мада, упозоравају из ЕПС-а, светске фирме које раде у овом сектору полако узимају најбоље раднике и српске фирме постају “кочница” и за оне редовне послове. Већина политичара маше програмима који најављују више радних места и више посла. Бољу прилику од великих послова у ЕПС-у тешко је наћи. Техничко-технолошка заосталост домаће машиноградње може да се превазиђе само новим великим пословима и изазовима које пружа ЕПС. Само код ЕПС-а могу да добију референце за излазак у свет. Послови које је Институту “Михајло Пупин” поверио ЕПС у ТЕ “Никола Тесла” увели су га у светску “утакмицу”. Таквих примера је много. Играње са ценом струје је ствари играње са српском привредом.

Драган Недељковић

Мука је кад вода наиђе

Наступила је суша, па су диспечери имали времена и за новинара, а кажу да је, кад нарасту водотокови, право умеће искористити енергију која протиче

Овај 18. април био је миран дан за диспечере у Електропривреди Србије. Довољно миран да мало пажње, и стрпљења, могу да посвете новинару који није дошао само да прибележи податке о извршавању планских задатака. Намерни смо били да читаоцима представимо екипу младих инжењера, занимљивих већ и само тиме што раде сасвим посебан посао у својој струци. Зна се, диспечери су свет за себе, нешто као контролори лета, само што је о контролорима снимљено тако много филмова, а о диспечерима

прибележено тек понешто.

Миладина Басарића, директора Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, и овога пута затичемо код диспечера. Он је, у ствари, најчешће тамо. Каже да и прву јутарњу кафу пије у овом делу, док проверава како је протекла ноћ у електроенергетском систему ЕПС-а. Из прве нам је објаснио да је дан миран зато што је суша. – Шта и како раде диспечери, треба видети кад навалe кише. Тада је мука савладати реке, иско-

ристи што више енергије њихових токова, а одржати сигурност рада укупног система – протумачи он и препусти причу диспечерима.

Инжењери с посебним задатком

Пре него што смо ишта записали, нађосмо се пред недоумицом: у Сектору су две службе, а свако од запослених има у називу радног места најмање десетак речи. Како их све представити. Одлучили смо да је најбоље да за ове који управљају користимо назив диспечер, а за девојке из друге службе планер. Да, у мушком роду. Ова именица у женском роду звучала би, у најмању руку, смешно. Готово сви они су лепо и млади, какве

Јовица Вранић и Младен Апостоловић загладани у дијаграме на мониторима

Једни управљају, други планирају: диспечери и планери
са новинарком нашег листа

их видите и на слици уз овај текст. И паметни су и вредни, верујте на реч. Нажалост, нису били у смени, па се нису ни фотографисали диспечери Зоран Жарковић, Перица Станчевић, Давор Пуповац и Миодраг Вулић.

Помишљамо да је по саставу за послених ово најмлађи сектор у ЕПС-у, али немамо егзактне податке за поређење. Зато се задржавамо на ономе шта раде. По образовању, сви су инжењери. Једни управљају, други планирају. Ту је и шире афирмисан, а ЕПС-ов метеоролог Бранко Спаравало, за кога смо се одмах сагласили да је «главни кривац за све», јер на основу његових временских прогноза праве се недељни и дневни планови рада електрана и предвиђа потрошња електричне енергије. Ако Спаравало погрешно, погрешне планове потрошње електричне енергије и рада електрана направе девојке у Служби за планирање. Ипак, кажу, Спаравало ретко греша.

Док су нас упућивали у тајне свог посла, схватили смо да међу диспечерима нема жена. Питање: «Зашто?», затекло их је. Накратко су размишљали шта да кажу, а онда су допуњујући једно друго одговорили Младен Апостоловић и Маја Поповић:

- Диспечери раде у сменама, то је за жену тешко. Смене су по дванаест сати, па и викендом и празником, а жена има обавезе и у породици. Кад би отишла на породилско, потпуно би изгубила континуитет у раду. Још горе је што нико не би могао да ускочи да је замени. Да би се неко прихватио диспечерског посла, треба са инжењерским знањем да прође још најмање једногодишњу обуку.

Хтели смо да приметимо да има и других сличних послова томе, али нам је Весна Мушкатиновић пресрела мисао: - Ма не знате ви како је овде кад потрошња почне нагло да расте, а нема шта више да

се убаци на мрежу. Е, ту треба имати нерве – рекла је она. И то је било довољно. Међу епсовцима се зна да нико на диспечерском послу не издржи до пензије, мора да се повуче на мирније место. Зато и јесу свет за себе.

Кад нула осликава квалитет

Шеф Службе за оперативно планирање и управљање Јовица Вранић прилично се трудио да нам објасни како се на монитору у Диспечерском центру ЕПС-а прати потрошња електричне енергије. Још више да нам растумачи један од графикана, на коме се, како је рекао, осликава разлика између збира производње и увоза и збира потрошње и извоза. Ако је линија под конач, значи разлика је нула. А мора да буде нула, јер систем мора да се држи у равнотежи: ако има вишка, он мора одмах негде да се пласира, а мањак одмах да се пок-

рије. Оно што се производи мора у реалном времену да се потроши, или да се некеме прода. За електричну енергију не постоје складишта. Отуда они који планирају њену производњу и потрошњу морају да имају слух за најмање нијансе. Тог дана поклопљене црвена и плава линија сведочиле су о квалитету и планирања и управљања.

Диспечер у смени, млађани Апостоловић растумачио нам је шта се види на мониторима испред њега.

– Овде се - рекао је он – прати кретање производње електричне енергије у реалном времену. Видите, црвена кривуља поклопила је готово целом својом дужином плаву. Има само малих одступања. То значи да електране дисциплиновано раде према дневном и сатном плану производње. Када неко имало повећа или смањи снагу, то се овде одмах покаже. На другом монитору пратимо кретање производње у свакој од ЕПС-ових електрана. Лепо се види колико «возе» блокови у ТЕНТ-у, Костолцу, на Ђердапу...

Недеља за памћење

- Шеснаеста недеља у години посебно је тешка за планирање – открива Миодраг Капичић, ветеран у Служби планирања. Морао је да нам објасни да је то најчешће прва недеља априла, а зашто је тешка, е то је већ сваке године друкчија прича. У просечној, нормалној, години то је недеља са највећим дотоком на Дунаву. Ове године запамћена је по екстремној суши, јер су дотоци воде били најмањи од 1926. године, односно од када ЕПС има податке о доточима. Дунавом је текло само 4.000 метара кубних у секунди. Прошле године, међутим, те 16. недеље догодиле су се стогодишње воде, па је Дунавом текло 15.400 метара кубних у секунди. У хидроелектрани «Ђердап 2», на пример, прошле године морали су да заустављају агрегате због «загушења» електране, а ове нема довољно воде за рад пуним капацитетом.

Ако је производња у тој мери зависна од хидролошких прилика, како ли је тек потрошња условље-

на кретањима спољне температуре? Љиљана Митрушић каже да се потрошња колеба као и температура. За годишњи план, односно биланс, узимају се вишегодишњи просеци кретања температуре, али за недељне и дневне превасходно важи актуелна временска прогноза. Весна Мушкатиловић помиње управо протеклу ускршњу недељу. Никакви просеци нису могли да се узму у обзир. Штавише, план потрошње није зависио ни од временске прогнозе толико колико од других околности. На Велики петак потрошња електричне енергије била је мирна, на Велику суботу нагло је скочила, на Ускрс поново пала, да би трећи дан Ускрса изнова кренула узлазном линијом. Што би се рекло, баш у складу са традиционалним начином обележавања овог великог празника. Маја Поповић каже да је та недеља била тежа за планирање потрошње од сваке друге, поготову што ју је пратило и колебање температуре, а све је требало предвидети неколико дана унапред. За празнике и викенде планови се не припремају дан за дан, као током радне недеље, а ипак све је добро испланирано.

Када је о квалитету реч, кажу да могу да се похвале. Одступања потрошње од дневног плана крећу се до два одсто. У свету је прихваћени стандард три одсто. При томе, у Србији се на потрошњу електричне енергије не гледа као другде. Олако се укључују уређаји, и то баш у домаћинствима, која у укупној потрошњи учествују много више него у другим земљама. Занимљиво је да је највећа потрошња у летњој сезони, осим вечерњег шпица између 20 и 22 сата, и пре подне између 8 и 10 сати. Кажу да томе кумују климуређаји у пословним просторијама. Најмања дневна потрошња је између 16 и 18 сати. Ако нагло падне спољна температура, потрошња тако брзо порасте да се диспечери заиста нађу у великом шкрипцу. Тада, објашњава Апостоловић, треба хитно подићи производњу и укомпоновати све да се она разлика између производње и потрошње одржи на нули. При томе, како каже Вранић, од пресудног је значаја координација

рада са диспечерима ЕМС-а, који дају налоге електранама, али и са сваком од електрана у ЕПС-у.

Човек и технологија

- Умешност планирања и управљања системом огледа се у коришћењу дотока воде. Воду можете да искористите кад је има. Ако је пропустили, отишла је у неповрат. Значи, морате да имате добру прогнозу дотока и добар план рада проточних хидроелектрана. Сасвим је друга прича са акумулационим хидроелектранама, које раде када је потребно, или са термоелектранама, где је угаљ на депонији, па се користи у складу с потребама потрошње – додао је Капичић.

Прича о диспечерима и планирању у Диспечерском центру ЕПС-а, који је организациони део Дирекције за трговину, била би непотпуна без помињања извештаја о раду електроенергетског система, који свакодневно исписује Војин Костић, још један од доајена у овом послу. На питање да ли у извештају даје и оцене рада, одговорио је одречно, али су остали приметили да се у тим извештајима огледа рад свих који учествују у производњи електричне енергије и њеном планирању. Оцене свако може да извуче за себе и за друге, а извештаји се достављају на 54 мејл-адресе у ЕПС-у.

Овде се, дакле, припремају годишњи електроенергетски биланси, недељни и дневни планови, обављају месечне и кварталне анализе електроенергетске ситуације и праве временски истоветно распоређени извештаји. И управља се производњом даноноћно. Помаже у томе висока информатичка технологија, али опет све зависи од човека, његовог знања и искуства. Кажу, нерви оду јер је реч о великој одговорности. Чини се да је та одговорност довољна да људи који раде у овом сектору буду сасвим посебни. А они су, уз то, и разговорљиви, непосредни, што би се рекло, отворена срца. Било би штета не упознати их.

Анка Цвијановић

На прагу седме деценије

Ближи се сетни растанак са парњачама, старим дамама, направљеним још 1947. године

Већ неколико месеци траје мој „лов“ на „ретку дивљач“ у рударском Костолцу. Испрече се лоше време, друге обавезе или се „плен“ на краће или дуже време „сакрије“ због „дотеривања“. Најзад, уочи минулих Ускршњих празника, термини су се поклопили и „судар“ је постао неизбежан.

Појашњења ради, ловац је ваш извештач, а дивљач је парна локомотива. Веровали или не, још их је неколико у употреби у Костолцу: превозе угаљ са најстаријег копа Кленовник до допреме Термоелектране „Костолац А“, дајући тако свој допринос обезбеђењу довољно угља за рад ових термокапитела, заједно са оним који се допрема са копова Ђириковац и Дрмно. Са једног се, међутим, угаљ превози дизел и електричним композицијама, а са другог трачним транспортером. Једино овде и функционише стара добра парњача.

Док сам се приближавао управној згради копа Кленовник, неочекиваном брзином протутњала је парна локомотива, гурајући испред себе четири вагона: испразнивши товар, грабила је назад ка срцу копа на нови утовар. Пратила је заглашујућа бука точкова који клопају, обавијена димом, испуштајући свој добро познати упозоравајући звук сирене. Пропратио сам је погледом док није нестала иза кривине, приближавајући се локацији на којој се тренутно откопава угаљ. Пратећи пругу, ускоро ми је поново била на видику, док је кашика багера ЕШ 23 испуштала угаљ у њене вагоне.

Облак дима поново је сакрио од мог погледа. Тек на удар ветра за тренутак би изронила док би се са стране једва примећивао млаз вреле воде која излази из резервоара. На добро познати знак који је слао багериста, композиција би се померила за који метар ради лакшег утовара. Када сам јој се потпуно приближио, покушавајући да уз пут направим што више фотографија, већ је била спремна за покрет. У пролазу је са машиновођом Морина Скендером и ложачем Мустафовски Исуфом „пао“ договор да сачекам повратак и да поразговарамо приликом наредног

Парњача нам је отхранила и унучиће: Исуф Мустафовски и Скендер Морина

утовара. Нагли испуст водене паре, поздравни писак и стара дама је покренула своје точкове. Полако, али сигурно, добијала је на брзини и не задуго поново нестала иза кривине.

Искористио сам паузу до повратка парњаче и прошетао копом. Попео сам се на багер ЕШ бр. 23, за чијим је командама био мајстор Живорад Арсић. Сачекао сам да заврши започети посао и поразговарао с њим о послу багеристе. Имао је шта да каже, али о томе други пут јер је у међувремену парњача поново заузела своје место спремна за утовар.

Чувени костолачки ветар, нешто слабији али ништа мање хладан од кошаве, нашао је свој пут кроз отворе за пењање на локомотиву са обе стране, али и кроз моју гардеробу. Покушао сам, поздравивши се срдечно са Скендером и Исуфом да се што више приближим ложишту, али за тројицу није било места.

– Тежак је овај наш посао, већ 28 година возим ову парњачу а волим је као нешто најрођеније, каже Скендер и наставља: децу и унучиће ми је однеговала, ближи нам се растанак. Свих пет колико их овде имамо направљене су 1947. године, али мука са одржавањем је велика: нема резервних делова, срећа да их Девић и његова екипа из „ПРИМ-а“ познају у душу и бар по једну или две држе исправном. Није нам лако, поготово зими, видите да

је све отворено. Заштитна опрема? Имамо је, није лоше. Штета што је већ дуже време не добијамо млеко, киселу воду... Видите ова испарења, буку, вибрације. Али, шта је, ту је, радити се мора.

Исуф, као ложач, има четири односно месец дана више бенефицираног радног стажа од колеге машиновође. Само на тренутак изненадиле су ме очи пуне суза на почетку његовог монолога: још три године до пензије а парњача ми храни породицу од 12 чланова у којој једино ја радим. Гасови, промаја, пуњење ложишта, чишћење пепељаре – све је то одавно део мене. Волим ову машину и не знам како ћу за неку годину. Ваљда ће неко дете добити посао па да нам свима буде лакше.

Композиција је поново напуњена и спремна за полазак. Одлучио сам, кратко се премишљајући и покушавајући да се огрејем, док је Исуф додавао угаљ у ложиште, да се у град вратим локомотивом. Хладноћа ветра добијала је на снази убрзавањем воза који се сада, иако пун, кретао зачуђујуће брзо низбрдо. Зубато априлско сунце није много помогло па сам са олакшањем, срдечно се поздравивши са Скендером и Исуфом, журно заграбио ка топлој редакцији, добивши за растанак звучни поздрав даме од 60 лета. Покушавам да га запамтим, јер ко зна, можда се врло брзо више неће чути у Костолцу.

Драган Радојковић

Сарадња омогућила опстанак

Привредна друштва ЕПС-а отворила су врата за косметска предузећа, ангажујући њихове раднике на одржавању и ремонтима. - Из пословног фонда ЕПС-а уредно се исплаћују надокнаде зарада онима који не могу да добију привремени посао. – По правду у Стразбур - У српским срединама на Космету ЕПС ће градити трафо-станице и далеководе

Слојевити су проблеми с којима се суочава Електропривреда Србије у управљању електроенергетским ресурсима и капацитетима на Косову и Метохији, који су саставни део јединственог електроенергетског система Републике Србије. Суштински, од јуна 1999. године, све се прелама кроз призму привремене међународне управе у јужној српској покрајини и из године у годину све веће надлежности привремене локалне самоуправе, која делује изван домаћаја легитимних органа државе Србије, али и могућности стварног утицаја српске заједнице на Космету. Регулаторна правила у Покрајини успоставља Унмик администрација, а потом их у законе претаче привремена локална самоуправа. У тим нормативима ни у преамбули се не помињу важећи закони Србије, чиме је омогућено да Косовска електроенергетска компанија (КЕК) самостално располаже целокупним електроенергетским системом у Покрајини, мимо било каквог утицаја државних органа Србије или Електропривреде Србије. То је основа проблема из које произлази све остало, почев од обезбеђења електричне енергије за српске средине на Космету, до права запослених српске и осталих неалбанских националности, који су 1999. године протерани из косметских предузећа ЕПС-а.

Заштитити ресурсе на Космету

Захваљујући «независним» законима, које парафира шеф Унмика, у Приштини је недавно, као круна самосталног располагања овим делом електроенергетског система Србије, одлучено да се нова термоелектрана «Косово Ц» гради на локацији већ постојеће ТЕ «Косово Б», где за нових 2.100 мегавата нема одгова-

Драган Радаковић

рајућих услова, пре свега стога што би њен рад могао имати огроман ретроградни утицај на животну средину, готово подједнако на земљиште и водотокове, али и на све социјалне факторе. Тим поводом је прошлог месеца Управни одбор Електропривреде Србије усвојио закључак, којим је изнова скренута пажња на потребу да се заштите природна богатства и електроенергетски објекти на Косову и Метохији. Оцењено је да је забрињавајуће стање заштите имовине на Косову и Метохији, која је од значаја за сигурност рада електроенергетског система Србије и да је потребно да се предузму одговарајуће мере, како би се спречило њено даље урушавање. Управни одбор истовремено је закључио да је потребно предузети одговарајуће мере за заштиту права запослених у косметским предузећима ЕПС-а, при чему је подржао иницијативу Дирекције ЕПС-а за косметска

предузећа да се правда потражи пред Судом за људска права у Стразбуру.

На истој седници Управног одбора ЕПС-а усвојени су извештаји за прошлу и планови рада за ову годину сва три косметска предузећа ЕПС-а и то је оно што можда највише илуструје напоре ЕПС-а да сачува овај део електроенергетског система Србије. Јавна предузећа Површински копови «Косово», Термоелектране «Косово» и Електродистрибуција «Електрокосмет» опстају од 1999. године захваљујући у првом реду јасном одређењу пословне политике ЕПС-а да се ова предузећа очувају и солидарности која је у свим деловима компаније несебично исказивана у реализацији оваквог става. Привредна друштва ЕПС-а отворила су своја врата за запослене у косметским предузећима, ангажујући све већи број њих на пословима одржавања и ремонта, а у пословном фонду на нивоу ЕПС-а сваке године уредно се обезбеђују средства за надокнаду зарада онима који не могу да добију привремени посао. У исто време, ЕПС обезбеђује и средства за одржавање, па делом и изградњу дистрибутивне мреже и објеката у српским срединама на Косову и Метохији, омогућујући тако њихово снабдевање електричном енергијом, као и рад «Електрокосмета» у тим крајевима.

Рад као спас

За осам година оваквог искуства, које је бивало све садржајније, сва три косметска предузећа ЕПС-а стекла су солидну основу да могу да направе искорак у своме пословању, што су и зацртала у плановима за ову годину. Пре свега, мада су, после протеривања из објеката на Космету, послове започела практично са ледине, обезбедила су довољно алата и опреме да могу да обављају читав спектар посло-

Зоран Станисављевић

ва у електроенергетској делатности. Штавише, ЈП Површински копови «Косово», поред ремонта на коповима и у термоелектранама, имају одличну грађевинску оперативу да већ годину за годином граде објекте од ширег друштвеног значаја, а Драган Радаковић, директор овог предузећа, с поносом каже да сада управо граде парохијски дом у центру Лазареваца.

- Један од највећих послова које смо уговорили за ову годину је изградња погонске станице на копу «Дрмно» у ПД «ТЕ-ТО Костолац». Такође, управо смо започели ремонт кондензатора на шестом блоку ТЕНТ-А, где ускоро почињемо и ремонт кондензатора на блоку А-4, а поред тога, радимо и на читавом низу других послова, захваљујући чему ангажујемо велики број запослених – истиче Радаковић и додаје да је током прошле године из овог предузећа, од укупно 3.117 запослених, просечно на месечном нивоу било радно ангажовано 1.220 радника.

Према речима Радаковића, за илустрацију успешности пословања овог предузећа у датим условима може да послужи и то што ће ЈП Површински копови «Косово» ускоро у Лазаревцу отворити сопствену машинску радионицу за израду резервних делова за потребе производње на површинским коповима, као и лабораторију за ремонт и баждарење

великих индустријских вентила, за шта управо чекају да добију лиценцу. Иначе, за потребе радног ангажовања запослених већ је набављен велики део неопходног алата, а такође доквалификацијом и преквалификацијом оспособљене су специјализоване екипе за поједине послове, као што је, на пример, заваривање цеви и котлова под притиском.

Од укупно запослених 1.248 радника у ЈП Термоелектране «Косово», током прошле године месечно је просечно било радно ангажовано 390 радника. Директор овог предузећа Зоран Станисављевић каже да је у плану за ову годину најважније да се повећа број радно ангажованих радника, за шта ће и даље бити потребна подршка привредних друштава и пословодства ЕПС-а, као и да се набави довољно алата и опреме да послови могу што квалитетније да се обављају. Према његовим речима, Термоелектране имају оспособљене екипе које могу да раде и самостално ако треба, али ипак се могућности за веће радно ангажовање виде, пре свега, у обављању ремонта у ЕПС-овим термоелектранама и на коповима.

Струја за опстанак

Један број радника Термоелектрана, као и Копова, већ неколико година привремено ради и на читавању потрошње у електродистрибуцијама ЕПС-а, са којима је пуну сарадњу успоставио «Електрокосмет». Такође, део ових радника ангажован је и у «Електрокосметовим» огранцима у српским срединама на Космету, где дистрибутивни систем одржава ово ЕПС-ово предузеће. Ако ове чињенице могу да послуже као илустрација сарадње три косметска предузећа, којој тон, без сумње, даје Дирекција ЕПС-а за предузећа на Косову и Метохији, онда се и за делатност «Електрокосмета» у српским срединама на Космету може рећи да осликава континуитет присуства ЕПС-а у Покрајини.

Од око 760 запослених на крају прошле године, међу које се убраја и 65 радника ХЕ «Газиводе», у «Електрокосмету» на тлу јужне покрајине ради око 200 радника, а готово исто толико ангажовано

Драган Радовић

је на извођењу електрорадова у другим дистрибуцијама, па и за трећа лица. За ово предузеће је посебно значајно то што је, упркос врло тешким условима у којима ради на Космету, успело да реализује неколико значајних инвестиционих пројекта, за које су средства обезбедили Координациони центар за Косово и Метохију и Електропривреда Србије. Захваљујући тим пројектима, побољшана је сигурност снабдевања електричном енергијом у северном и централном делу Косова, као и у Штрпцу. Такође, «Електрокосмет» је изградио своје пословне центре у Косовској Митровици и Грачаници.

Према речима Драгана Радовића, директора «Електрокосмета», за ову годину планирана је изградња 35-киловолтне трафо-станице «Мали Звечан», као и прикључних далековаода, што ће обезбедити боље снабдевање северног дела Косовске Митровице и насеља Звечан. Биће уграђен још један трансформатор у трафо-станицу у Лепосавићу, а припремиће се и пројекат за диспечерско управљање системом у српским срединама, који би се реализовао у фазама. «Електрокосмет» ће ове године настојати да нађе начина да се поправи снабдевање у Косовском Поморављу, где је због националне мешовитости села потребно да се трафо-станице и далеководи граде у потпуној координацији са Унмиком и КЕК-ом, који до сада нису показивали разумевање за животне проблеме с којима се суочава српска заједница. На примеру «Електрокосмета» тако се, у ствари, прелама укупно стање на Косову и Метохији, где ово предузеће ради и гради, али му Унмик већ седам година ускраћује право на лиценцу за рад према регулативи међународне управе.

Анка Цвијановић

Ново привредно друштво?

Дирекција ЕПС-а за предузећа на Косову и Метохији и сва три косметска предузећа ЕПС-а започели су још прошле године припреме да се из делова ових предузећа који су већ оспособљени за ангажовање по уговорима о пословно-техничкој сарадњи формира самостално привредно друштво које би обављало послове одржавања и ремонта енергетских капацитета на целој територији Републике Србије. Управни одбор ЕПС-а донео је одлуку да се, у складу са Програмом пословања ЕПС-а у овој години, приступи изради техноекономске анализе услова и могућности за оснивање оваквог привредног друштва, чиме би се обезбедило пуно радно ангажовање дела запослених у косметским предузећима, као и рационално коришћење опреме и средстава.

Радници ЕПС-а тражили повратак на радна места

У време боравка мисије УН на Космету, 26. и 27. априла, расељени Срби два дана пробдели на Ибарској магистрали, између Руднице и Доње Јериње, поручујући да желе да се врате у своје домове и своја предузећа

Колоне расељених Срба, Црногораца, Рома, Муслимана и других са Космета протераних невољника почеле су да пристижу на северну административну границу код Доњег Јериња од раног јутра у четвртак, 26. априла ове године. До петка ујутру било их је више од 12.000, а међу њима и око три хиљаде запослених у јавним предузећима ЕПС-а са Косова и Метохије, који су мисији УН, која је у то време била на Космету, доставили захтеве да се врате на радна места и у своје домове. Расељени су на праг Космета дошли из Београда, Смедерева, Ниша, Прокупља, Берана, Подгорице, Сутомора и многих других места, у којима већ осам година налазе уточиште. Придружили су им се и Срби из косметских енклава. Пристигла су до Руднице два воза са укупно 60 вагона, више од стотину аутобуса и много аутомобила. Већина расељених, међу којима је било доста жена, деце и временских људи, сву кишну ноћ између четвртка и петка провели су под шаторима, да би се следећег јутра у непрегледној колони упутили до два километра удаљене Доње Јериње, где су намеравали да емисари-ма УН покажу своју спремност да се врате на Космет.

Пошто мисија УН није променила своју раније одређену маршруту, окупљени Срби одржали су протест на самој магистрали, скандирајући «Косово је Србија», «Хоћемо кући», «Вратите нам наша радна места»...

Ту су прочитани и захтеви, које су потом представници српске заједнице на Космету предали члановима

Непрегледна колона прогнаних Срба препешачила је достојанствено и мирно најужи део ибарског кланца

мисије УН. Прогнани косметски Срби су у 19 тачака јасно рекли – желимо хитан повратак у своје домове, да нам се врати отета имовина и омогући рад у нашим косметским предузећима. У томе су били садржани и захтеви синдикалних организација косметских предузећа ЕПС-а – Површинских копова «Косово», Термоелектрана

«Косово» и «Електрокосмета». Поред повратка у своја предузећа на Космету, запослени у ЕПС-у тражили су и да се заштите енергетски ресурси државе Србије, како би могли да се користе на добробит свих грађана, а не само албанске заједнице, као што се догађа од 1999. године.

А. Ц.

Разговором до јединства

У «Колубари» одржана два састанка на којима су представници синдикалних организација произвођача и дистрибутера исказали спремност да очувају јединство организације

У Синдикату ЕПС-а ствари су изгледа кренуле набоље. Произвођачи и дистрибутери исказали су добру вољу да разговарају и заједнички превазиђу поделу, која је већ неколико месеци малтене блокирала рад извршних органа на нивоу ЈП ЕПС. Тачније, и једни и други нашли су се за истим столом и почели да разговарају о ономе око чега су се највише спорили. У “Колубари” су протеклог месеца одржана тако два састанка, на којима су представници произвођача и дистрибутера покушали да дефинишу основне принципе реорганизовања Синдиката ЕПС-а, као и одговарајућу заступљеност основних организација у његовим органима.

Председник Синдикалне организације “Колубаре” Миодраг Ранковић каже да су произвођачи и дистрибутери пред договором и да ће врло брзо синдикалне организације моћи да се изјашњавају о изменама Статута Синдиката ЕПС-а, што ће бити основа за нову организациону поставку и овог синдиката и његових извршних органа и тела.

– “Колубара” је преузела иницијативу да се поделе у Синдикату ЕПС-а превазиђу и да се очува његово јединство, што је већ дало одређене резултате. Верујем да смо сада већ пред решењем које ће сви прихватити. Убудуће Синдикат ЕПС-а треба да чине синдикалне организације које се сада налазе у ЕПС-у, дакле без ЕМС-а и ПЕУ. У другом кругу Синдикату ЕПС-а могу да се придруже и организације из ових и других предузећа енергетике, које желе да нам приступе – казао је Ранковић.

Према његовим речима, будући извршни одбор Синдиката ЕПС-а имаће девет чланова и добиће веће надлежности него што их има садашњи, а Главни одбор ће делом преузети улогу Конгреса, који се укида. Ранковић додаје да дистрибутери и даље инсистирају на већој заступљености њихових представника у овим органима, али, како каже, верује да ће и то бити превазиђено и да ће пет синдикалних организација из дистрибутивних друштава у будућем извршном одбору представљати

два члана. Два члана била би из Синдикалне организације “Колубаре”, а по један из “Костолца”, ТЕНТ-а и “Ђердапа”. Договорили би се и одакле би у првом новом сазиву били председник и заменик председника Извршног одбора.

Бранко Гојковић, председник Координације дистрибутера истиче да је приметан напор “друге стране” да се поделе превазиђу и да се то веома цени у редовима дистрибутера, тим више што су их поједини произвођачи протеклих месеци омаловажавали, дајући им до знања да могу да направе синдикат и без дистрибутивног дела.

– Сада имамо климу у којој можемо да разговарамо и да се договоримо. Не могу да тврдим да је све већ решено, јер дистрибутери и даље настоје да се Синдикат ЕПС-а реорганизује на постојећој основи, дакле са ЕМС-ом и ПЕУ, као и да се омогући приступ свима из групације који то желе. У том случају имали бисмо одмах синдикат рударства и енергетике, односно грански синдикат. Произвођачи су, међутим, и даље за опцију да се грански синдикат оснује у другој фази, што би значило да би тај синдикат био изведена асоцијација са превасходно координирајућом улогом – рекао је Гојковић. Он истиче да је у овом тренутку ипак најважније да и на једној и на другој страни постоји добра воља да се очува јединство Синдиката ЕПС-а, барем оног његовог дела који и формално “покрива” Јавно предузеће ЕПС. При томе, скреће пажњу да предстоји реорганизовање ЕПС-а у акционарско друштво и да се, ако се прихвати да Синдикат ЕПС-а чине само они који су сада остали у ЈП ЕПС-у, може догодити да се изван овог синдиката нађу и неке друге организације. То не би било добро, јер би практично оснивачи диктирали састав синдиката, сматра он.

Из Синдиката ЕПС-а наговештава се да би до решења могло да се дође до краја овог месеца и да ће се одмах потом приступити усвајању измена и допуна Статута, као и изборној активности. О захтеву произвођача за опозив актуелног председника Главног одбора Мирослава Величковића одлучиваће се, како сазнајемо, у оквиру припрема за избор нових органа Синдиката ЕПС-а.

А. Цвијановић

„Колубарци“ преузели иницијативу: рудари на послу

Костолац као почетак

Искуства Пољске, Чешке и Бугарске сведоче да су се постројења за одсумпоравање уводила најпре на најновијим термоенергетским јединицама. - ТЕ „Костолац“ биће први ЕПС-ов објект у којем ће се применити тај са становишта заштите животне средине нимало јефтин, али веома важан поступак

Одсумпоравање димних гасова који потичу из термоелектрана само је један од изазова пред којим се налази ЕПС у покушају да до 2015. године задовољи стандарде ЕУ у области заштите животне средине. Иако на постојећим ЕПС-овим термоелектранама нису предузете мере за смањење емисија сумпорних оксида, а њихове концентрације у димним гасовима су знатно више од дозвољених граничних вредности емисија, вишегодишњи резултати мерења концентрације сумпорних оксида у околини термоелектрана не указују на знатније нивое загађености тих подручја. За то су заслужни високи димњаци који стварају повољне почетне услове за даљу дисперзију полутана у атмосферу, чиме се обезбеђује да концентрација загађивача, укључујући и сумпорне оксиде, у приземним слојевима буде у оквиру законом дозвољених вредности.

И поред тога што је 2004. године усвојен Закон о заштити животне средине, на снази су остала стара подзаконска акта која регулишу питање квалитета ваздуха. Толико потребан Закон о заштити ваздуха који је усклађен са прописима ЕУ, а нарочито са Директивом Савета 96/62/ЕС о процени и управљању квалитетом амбијенталног ваздуха, као и са другим директивама и одлукама ЕУ, још се налази у скупштинској процедури.

- Исте 2004. године је усвојен и Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине на основу кога је прописана листа објекта који за рад постројења и обављање својих активности морају да издејствују дозволу ове Управе, која је обухватила и ЕПС-ове термоелектране - каже Александар Весић, шеф Одсека, у Управи за животну средину Министарства науке и животне средине. Један од услова за добијање дозволе је усаглашавање рада постројења са граничним вредностима емисија штетних материја у ваздух. То значи да после 2015. године и ЕПС-ова

Александар Весић - Повољне могућности за кредитирање еко пројекта

постројења морају добити интегрисану дозволу како би могла да раде. У неким другим земљама се догађало да су нека постројења морала бити затворена, јер нису могла да обезбеде овакву дозволу. Да би се превазишли проблеми у примени тог закона и ЕПС лакше добио дозволу, предложиће се Влади да донесе и одговарајућа подзаконска акта - Уредбу о програму усклађивања појединих привредних грана с његовим одредбама, односно Уредбу о привременим граничним вредностима емисије у ваздух и воде за првих пет година усклађивања појединих привредних грана са одредбама овог закона - указује наш саговорник.

У случају да ЕПС до 2015. године не прибави интегрисане дозволе за све термоелектране, важно је да се у томе у односу на захтеве ЕУ унапредује толико да се евентуално добије додатно време за коначно усаглашавање тог прописа, што према искуствима појединих земаља може најдуже бити две године. Како Весић даље истиче, узевши у обзир да је реч о великим средствима, а на основу искустава из других земаља,

чињеница је да се не може рачунати на било коју врсту донација. Постоје одређене могућности за отписивање дела дуга, као и за повољно кредитирање за улагања у пројекте који за циљ имају унапређење стања животне средине. Министарства рударства и енергетике и науке и животне средине, односно њихови органи, заједнички ће, стога, усмерити напоре да би се бар делимично дошло до неопходних средстава за реализацију пројекта који за циљ имају смањење загађења животне средине.

Влажни поступак са кречњаком или кречом, чији је производ гипс, има апсолутни примат као поступак одсумпоравања у поређењу са полусувим и сувим поступком са распршеним реагенсом (кречњаком или кречом), чији је продукт суви прах, као и у односу на остале пројекте. На основу резултата урађених студија о процесу одсумпоравања у термоелектранама, показало се да је код њих оптимални поступак када степен одсумпоравања износи више од 80 одсто. А то је управо влажни кречњачки-гипс поступак.

Дубравка Марић

Бољи дани за Потпећко језеро

Чистији Лим – чистије језеро

Почела градња прве фазе регионалне санитарне депоније „Бањица“ за четири града

Годинама су „Лимске ХЕ“ имале велике проблеме са отпадом, који је Лимом стизао у језеро проточне ХЕ „Потпећ“. Практично, сав отпад са депонија Прибоја, Пријепоља, Сјенице и Нове Вароши завршавао је у потпећком језеру, јер су га набујали потоци доносили у Лим. Отпад у језеру био је у толиким количинама - да се, усред лета, по језеру могло пешачити! Отпад је угрожавао и производњу у овој хидроелектрани, јер је запушавао решетке на брани, што је смањивало снагу агрегата. Тај проблем решавао се ангажовањем гњураца, као и повременим пражњењем језера. Али, требало је решавати узрок, а не последице, а општине из лимске долине биле су несхватљиво пасивне. Коначно, дошао је, ипак, дан када ће се тај велики проблем скинути са дневног реда.

Уували изнад језера регионалног пута Бистрица-Прибој, предузеће „Београђевина“ започело је изградњу прве фазе регионалне санитарне депоније „Бањица“ за четири града - Нову Варош, Сјеницу, Пријепоље и Прибој. Радови, вредни сто милиона динара а које је обезбедио Републички фонд за заштиту животне средине, требало би да се заврше за пет месеци. Према пројекту београдског Института „Кирило Савић“, овде ће комунал-

ци довозити смеће из којег ће се издвајати секундарне сировине. Али, неће бити места за кланичне остатке, медицински отпад и штетне материје. Постојећи поток се уводи у цеви, а смеће ће се одлагати на непропусној фолији по „сендвич“ систему, свакодневно ће се формирати „ћелије“ - тако што ће се отпад сипати до висине од 2,90 метара и сабијати, а затим прекривати слојем иловаче. Биће тако - 12 слојева на пет каскада у ували.

Дренажни систем ће сакупљати отпадне воде, које се цеде на депонији и доводиће их до постројења за пречишћавање, па ће у језеро одлазити чиста вода. Век овакве депоније је 20 година. Дакле, за потпећко језеро назире се бољи дани, а у циљу решавања проблема отпада у језеру ХЕ „Потпећ“ „Лимске ХЕ“ су започеле реконструкцију и адаптацију крана на потпећкој брани, којим ће се отпад вадити из језера. Тендер је завршен, а посао вредан 36 милиона динара добила је „Гоша“. Радови на том објекту почели су крајем марта.

Чистији Лим, наравно, значи и чистију Дрину, која је, због људског немара, затрпана отпадом. И у очувању ове прелепе реке у току су неке активности. Регионална комисија за екологију и заштиту животне средине за југоисточну Европу, коју подржава и финансира Краљевина Норвешка, основала је Комисију за Дрину, (чине је представници 18 општина из дринског слива), која ће покретати

иницијативу за очување Дрине од отпада и загађења. Тор Гиселсен, норвешки амбасадор у Србији, са норвешким експертима за ову проблематику, покушао је да едукује заинтересоване како да се реше проблеми загађивања Дрине. Од конкретних решења, опет, поменута је реконструкција брода и постављање препрека у језеру ХЕ „Бајина Башта“ на двадесетом километру од бране хидроелектране. Али, упркос томе што је Влада Норвешке до сада за ову сврху платила 300.000 евра (брод чистач је коштао 60.000 евра) проблем отпада у језеру није ни изблиза решен. Чишћење језера и даље се обавља ангажовањем кајакаша и дизалицом.

Живко Николић, руководилац грађевинске службе у ХЕ „Бајина Башта“, као човек од струке, има, наравно другачије мишљење за решавање овог проблема. По њему требало би поставити препреке отпаду у рукавцу Дервента, а затим реконструисати брод тако да скупља отпад и ту га пресовати, затим утоварити у други брод, који ће отпад довући до бране и утоварити на камион, па у депонију. То би било целовито решење, али ко пита стручњаке?! И, још нешто. А пошто је повика, пре свега, на пластични отпад и људски фактор, Николић истиче да је прошле године из језера ХЕ извучено и 3.000 кубика дрвећа, које је ова дивља и плаховита река откинула са својих обала.

М. Ђокић

Шумадијски рокенрол

Савладана – „змија“ од 3,5 километара

Полагање 35 kV далековода за будућу крагујевачку индустријску зону, дуж новог аутопута ка Баточини, протицало и са решавањем многобројних и неуобичајених проблема

Постоји ту једна космичка неправда: кад на Ђурђевдан овде буду гостовали Горан Бреговић са својим Оркестром за свадбе и сахране, па Ђура “Ван Гог” и компанија, а са њима сијасет добрих крагујевачких група, о славу ће се огребати сви градски челници и шумадијски политичари, неки међу њима који неће чак ни прстом мрднути за тај празник рокера; сликаће се за телевизију и скромно прихватати хвале, доводиће одраслу децу, супруге, кумове, таште и комшије да уживају у плодовима оног што је “нама наша општина дала”, умиљавале се и додворавају народу и агитовати. Нажалост, ту

неће бити места и за безимене рмбаторе који су томе истински допринели.

Ето, на пример, струја! Кад музиканти довуку пуне камионе опреме која троши колико и осредња фабрика, неће питати где је “штекер”, јер то се подразумева. И нико не у том часу неће пасти на памет да размишља какве су акробације морали да изводе људи из крагујевачке електродистрибуције, из “Електрошумадије” - Огранка Привредног друштва “Центар” д.о.о. да би се концерт уопште одржао! Како то обично бива, и они и онај мобилни трафо што ће га довући остаће у дубокој сенци заборавља.

То ми је пало на памет док ми је мој нови пријатељ, инжењер Никола Павићевић, објашњавао како управо полажу тридесет пет киловолтни далековод за будућу крагујевачку индустријску зону, која ће се простирати дуж новог аутопута ка Баточини (ма, каква будућа, ту већ увелико нику модерне хале!). Јер, када неко одлучи да купи или закупи земљиште и покрене производњу управо овде, тај неће питати где је струја, где су вода и канализација и камоли где су телефони, већ хоће да је све цакум-пакум. Жели, такорећи, да је све по систему – кључ у браву.

– Овде смо се баш намучили због конфигурације терена, све ћеш видети на фотографијама – показивао ми је већ затрављену ледину, док сам зијао у небо тражећи на њему далековод. – Ров је на неким местима морао да буде ду-

бок више од пет метара. Ево, управо код нове хале Крагујевачког сајма радимо спојнице...

Застали смо крај дубоке јаме у којој су се петорица радника под шлемовима мучила и презнојавала на јарком пролећном сунцу. Неколико корака од њих крчкао је катран у великим конзервама: као у предворју пакла, помислио сам.

– Ако тај мисли да нас слика, нек стави шлем, друкчије нећу да позирам – зановетао је један показујући главом к мени.

– Па да бар на часак осети како нам је по врућинштину у овој рупи!

Рвање са - каблом

Кад су сви праснули у смех, схватио сам да не мисли озбиљно и лакнуло ми је, али времена за “позирање” заиста нису имали. Ни за причу, из истог разлога, па смо отишли у пословну зграду да бих упознао инжењера Ивана Радовића, младог, насмејаног и по свему осталом нетипичног директора “Електрошумадије” и инжењера Ненада Јанковића, техничког директора, који, по природи ствари, о овом послу знају много више.

Успут сам видео оне фотографије и на њима десетак радника како се рву са каблом, са црном вијугавом змијурином обмотаном око великог дрвеног калема.

– Заиста, колико је тешко три и по километра таквог кабла? – питао сам Ивана.

– Двадесет четири милиона динара, у грам – одговорио ми је, па смо се сви весело насмејали тој игри речи. – А цео посао укупно око педесет пет. Али, то су средства намењена пројектима који се финансирају из Националног инвестиционог плана. Реч је, заправо, о две трасе од по два километра. Планирамо да дуж обе поставимо и оптички кабл због даљинског управљања. Посла има и биће га преко главе. Јер, ово је тек прва фаза. Следе нове трафо-станице, па реконструкција неких старих...

Док ми је причао о силним техничким појединоцима (које, и да сам хтео да одглумим да их разумем, не бих умео), приметио сам да уз обавезно тамније одело, белу кошуљу и придављен краватом, неочекивано нелогично, на десној руци носи дискретно танку црну наруквицу. Ухватио ми је поглед и насмејао се:

– Добио сам је од таште, таман посла да је скинем.

Тек тад сам приметио колико је млад! Постао је стипендиста “Електрошумадије” 1990. године, остало се лако дало израчунати. Дознао сам још нешто чудно: сва тројица мојих нових познаника били су “деца ЕПС-а”, заправо стипендисти који

Под шлемовима и у монтирању спојница

су свој радни век започели овде, где ће га, готово сасвим сигурно, и завршити. На-вео сам причу на ту тему.

– Ми смо, на извесан начин, породична фирма – прихватили су разговор.

– Али, не по оном: дај, запосли ми свастик, вереницу или ћеркицу, већ друкчије, озбиљно. Код нас, у Крагујевцу, негује се традиција и није необично да син настави очевим стопама, па је бивало да су овде радиле две или три генерације из једне породице. Оде, на пример, отац у пензију, а син му електричар, или најчешће електроинжењер... Па, зашто га не бисмо примили, ако је заиста вредан и добар?! То нам се доцније враћа кроз преданост послу и приврженост фирми.

„Деца ЕПС-а“ и „првенчад“

Њих тројица су, признају, ипак “првенчад”. Прва генерација.

– Понекад зажалим што, од како сам постао директор, још нисмо сели и сачинили план кадрова. Као да смо заборавили, или не маримо за то, шта ли. Али, ипак, имамо неколико стипендиста. Постоји принцип на нивоу читавог ЕПС-а, да се на сваки начин помаже радницима који су, не дај боже, настрадали на послу, па, између осталог, и да бринемо о њиховим породицама, а посебно о деци, и на такав начин.

После суми причали о организацији, о спајању пожаревачке “Електромораве” и крагујевачке “Електрошумадије” у Привредно друштво “Центар”, коме ће, ако све буде како је планирано, прићи и три поморавске општине – Јагодина, Ђуприја и Параћин – па ће по величини бити уз раме осталим привредним

друштвима ЕПС-а, а покриваће тако-рећи четири округа.

– На извесан начин, све је то визија и дело нашег Драгића – заверенички ми поверава Никола. – Он је ударио темеље фирме, још седамдесетих...

После, сасвим случајно, упознајем Драгића Николића, некад директора, данас председника овдашње подружнице пензионера: скроман и ћутљив човек, не пропушта прилику да сврати до својих бивших колега.

– Имамо то удружење пензионера “Електрошумадије” још од седамдесетих – говори тихо. – Да би се и у младости знало да се неће заборавити старост. Ето, игром случаја ја сам председник. Окупљамо се бар једном годишње са људима из предузећа, бар два пута нам помогну те идемо на излете по манастирима и бањама, да обилазимо старе, изнемогле и болесне колеге и припомогнемо им ако је потребно. Имамо ваљда још оно одмаралиште у Бечићима, а тамо пензионерску предност у првој и последњој смени... Све је друкчије кад радник зна да га предузеће неће заборавити ни када оде у пензију... Помажу другима. На пример, увели су струју у Велики Шењ, које је до тада важило за село са највише деце. Да ли ће их бити толико и сад, кад имају електрику и све оне разоноде што уз њу иду, чуће се. Помажу и женски манастир Каменац у којем је била прва српска школа... И мене су одвукли у ресторанчић крај језера, да ми помогну да се окрепим.

– А, да наиђете за концерт – био је пре позив, него питање.

Да наиђем.

Милош Лазич
Фото: Жељко Синобад

На реду ремонти и велике реконструкције

Производња угља нешто већа од плана, на депонијама око 20 одсто угља више од предвиђених количина, а за 10 одсто премашен и план откривке

Рудари костолачких површинских копова изашли су из зимског режима рада. Блага зима, истини за вољу, ишла је на руку рударима јер је у знатној мери допринела мањем напрезању људи и машина који их опслужују у и овако тешком радном окружењу. По завршетку зиме, међутим, поред редовних производних долазе и нове обавезе.

- Производним резултатима у протеклом периоду испуњене су обавезе у погледу редовног и континуираног снабдевања термоенетских капацитета у Костолцу и Дрмну - оцењује Веселин Булатовић, директор Дирекције за производњу угља ПД „ТЕ-КО Костолац“. У прилог томе је и то да је остварена производња угља нешто већа од планиране, да се на депонијама налази за око 20 процената угља више од планом предвиђених количина, а премашен је за око 10 процената и план откривке. Током минулог периода остварена је планирана динамика ширења и развоја копа „Дрмно“. Трећи јаловински систем,

наиме, у априлу дошао је до северозападне границе копа „Дрмно“, после чега следи промена положаја рада овог система који ће запосести североисточну границу његовог лежишта у пуној дужини фронта радова. Тиме се отварају техничке претпоставке за производњу од 6,5 милиона тона угља годишње на том највећем костолачком копу. Јаловински системи који су на нижим етажама, а пре свега први и четврти, због комплексности лежишта, на директном откривању угља радиће у северозападном делу копа „Дрмно“ још најмање две године. Дакле, откривање угља и формирање угљене етаже у западном делу угљеног лежишта копа „Дрмно“ један је од главних приоритета. Треба, међутим, напоменути да је предвиђена граница јалове зоне у овом делу копа већа од очекиване и да прелази предвиђене границе.

- Погодне временске прилике омогућиле су и почетак ремонтних активности – каже Булатовић. У ремонту су, тренутно, крајем априла, два багера типа

Веселин Булатовић

драглајн: један на пољу „Кленовник“, а други на копу „Дрмно“. Право годишње спремање великих рударских система планирано је, иначе, за крај априла и то генералним сређивањем другог јаловинског система. А ова година биће упамћена и по озбиљним и обимним реконструктивним захватима како на јаловинским, тако и угљеном систему. То, практично, значи да ће ремонти на системима, због тих послова, трајати дуже од 30 дана. Према плану, током јуна и јула урадиће се значајни реконструктивни захвати на овим системима. Реконструкције на јаловинским системима у функцији су даљег отварања и ширења копа „Дрмно“, а на угљеном систему неопходне су и због ширења унутрашњег одлагаишта копа „Дрмно“.

Што се тиче производње угља на копу „Ћириковац“ биће заустављена половином априла. До септембра, наиме, спроводиће се активности на обезбеђивању услова за производњу угља за наредну зимску сезону. Према речима Булатовића производња на копу „Ћириковац“ директно је условљена развојем копа „Дрмно“. Од запослених копа „Ћириковац“ очекује се да знатно повећају продуктивности. А за шта се, свакако, морају и створити одређени услови. То се, пре свега, односи на поштривање радне дисциплине, са у знатној мери промењеним односом запослених према обавезама. То, практично, значи повећање производње и смањење хаваријских оштећења јер се досадашњи учинци у поређењу са трошковима више неће толерисати.

С. Срећковић

Остварује се и планирана динамика ширења копа Дрмно

Убрзана модернизација копа

Купљена нова опрема вредна 68 милиона евра. – „Пресецањем“ реке Кладнице створени услови за бржи развој копа и већу производњу

„Тамнава – Западно поље“, најмлађи површински коп у РБ „Колубара“, пројектован је тако да, у периоду пуне производне спремности, у току једне године термоелектранама и широкој потрошњи испоручује око 12 милиона тона лигнита. Тај циљ, из различитих разлога (економска изолација, распад државе, економска и друштвена криза), у првих 10 година постојања није остварен. Јер, ни његова изградња још није завршена.

Са стабилизацијом економских прилика и уз помоћ међународне заједнице, пре четири године настављена је изградња пројектованих производних капацитета на овом копу. Монтажа првог од два неопходна нова јаловинска система је завршена и он је већ укључен у производни процес, а ових дана су у пуној маху припреме за монтажу још једног јаловинског система, као и за допрему новог роторног багера.

– На овом копу озбиљно се ради на стварању услова за пријем и складиштење нове опреме вредне 68 милиона евра – каже Миодраг Андрић, директор овог копа. Реч је о опреми за нови јаловински систем, затим за изградњу

Миодраг Андрић

„две линије“ на угљу и о оној која је неопходна за проширење трафо-станице у Каленићу. Средства за куповину ове опреме обезбеђена су преко Европске агенције за реконструкцију и развој и немачке KfW банке.

О каквом и коликом послу је реч, можда моћније од „милиона евра“, говори податак да је укупна тежина ове опреме око 13 хиљада тона и да за њено „складиштење“ треба припремити два плаца од којих је површина једног већа од седам хектара! На том плацу радиће се монтажа елемената трачних транс-

портера новог јаловинског система, а на њему ће „бити места“ и за нови багер који на овај коп треба да стигне до краја године. Опрема за нови јаловински систем требало би да стигне до половине ове године док је укључивање овог система у производни процес планирано за 2009. годину.

Како наглашава наш саговорник, тиме ће се, уз набавку још једног одлагача за међуслојну јаловину и једног бандвагена, заокружити изградња овог копа, што ће за последицу имати и неопходно прилагођавање производног процеса и броја запослених европским стандардима.

– Упоредо са припремама за одлагање и монтажу нове опреме – наставља Андрић, после дужих и неопходних припрема, коначно, пре десетак дана, „извршено“ је и пресецање доњег тока реке Кладнице и сливног подручја Дубоки поток. Да би се прихватиле воде Кладнице и Дубоког потока изграђено је тако неколико акумулација из којих се, када се за то укаже потреба, помоћу моћних пумпи вода избацује у ободни заштитни канал, којим најпре отиче у преостали део корита Кладнице, а онда у ново корито реке Колубаре. На тај начин обезбеђени су и потребни предуслови за откоп јаловине и угља на „по целој ширини копа“ (око три километра). А то је и основна претпоставка за укључивање свих капацитета у производни процес у циљу бржег развоја копа и постизања бољих производних резултата.

Створени су тиме, значи, и услови да се на овом копу, на којем тренутно ради и рударска механизација са копа „Тамнава – Источно поље“, у овој години оствари рекордна производња. И то како на угљу, тако и у откопу јаловине. Удруженим снагама, како истиче Андрић, очекује се да ће се тржишту у 2007. години испоручити више од 13 милиона тона лигнита. Најмлађи колубарски рудник лигнита на тај начин сигурно корача ка испуњењу нових производних обавеза. Пре свега за потребе нове термоелектране у Каленићу (Колубара „Б“).

М. Тадић

Воде Кладнице и Дубоког потока биће препумпаване у ново корито Колубаре

И “Морзеова” азбука за вађење ротора

Са само три ручице и са неколико дугмади управља се крановима који преносе терет и до 80 тона

- Чувај главу – рече Слободан Арсенијевић Ћубан, док се провлачимо испод челичних греда пењајући се на мост крана 1 у турбо хали ТЕНТ „А“. Захваљујем на упозорењу, које је, ипак, стигло са закашњењем од две секунде. У журби нисмо понели шлемове, ризикујемо са повредом или са казном од „безбедњака“, али шта је ту је. А само велико искуство и добро познавање сваког детаља огромне скалације, која се зове кран, помаже да се не оклизнеш, изгубиш равнотежу или да главом не „опробаш“ челични свод. Све је, чини се, некако ниско, мало, уско, тесно, тако да се са својих метар и седамдесет осећам као кошаркаш.

Слоба Арсенијевић, сада председник Главног одбора Синдиката ТЕНТ-а, пуних 16 година радио је на одржавању кранова. Зна свако ћоше. Показује тако део крана на своду машинске хале, на висини од 17 метара, чији је назив „мачка“. Нисам сазнао зашто се тако зове; можда због „девет живота“ које треба имати да би се преживела температура која је лети ту и преко 40 степени. То су, у ствари, погонска колица у којима су смештена витла са дебелим сајлама за подизање терета од 20 и 80 тона и са неколико електромотора различитих величина. Прелазимо преко „мачке“ на други носач, а затим се кроз отвор ужи од оног на водоводној шахти, низ мале металне степенице, увлачимо у срце велике дизалице – релејни простор где је смештена електроопрема за управљање системом крана. Дуж целе једне стране су разнобојне жице и прекидачи. Слоба се присећа времена кад је ту опрему одржавао. Радили су ту, каже, само у купаћим гаћама јер је лети температура у овом металном бункеру достизала и до 60 степени! Не задржавамо се, међутим, дуго, јер је ваздух устајао и врео; дишемо, а као да не дишемо. Мајица је мокра, слепљена

уз леђа. Зато не бих да силазим у други, паралелни крак крана.

Кранисте Горана Ћотуновића (једини краниста ТЕНТ-а по новој систематизацији) и Живислава Марковића из ПРО ТЕНТ-а затичемо на блоку седам. Управо су завршавали доручак. Ето, јутрос су имали мало времена да доручкују као сав нормалан свет, за столом. Посла за њих има много у ремонту, али и кад се десе кварови. Кад се захукта ремонт у пуној сезони и по 12 сати не напуштају своје мале кабине, угнездене на кранској стази уз сам зид хале, одакле помоћу само три ручице и неколико дугмади управљају огромним теретима.

А један од најсложенијих послова који одрађују кранисти је вађење ротора. Ту долазе до изражаја основне особине кранисте: одличан вид, психичка стабилност и мирноћа.

- Ротор је дугачак десетак метара, тежак више од 50 тона, а из статора се извлачи у хоризонталу. Пошто нема довољно простора, притом, мора да се, милиметар по милиметар, искоси, уз вођење рачуна да његовим ударом о унутрашње делове статора не дође до оштећења. То траје од пола сата до сат времена. Али, враћање статора често је у многоструку још компликованије од скидања. Не бисмо тај посао завршили без бригадира са генератора који нам рукама даје уговорене знаке шта би требало урадити. Јер, терет се често уопште не види, због чега се прате таква упутства, каже Ћотуновић.

Кранисти и вође послова у хали имају, стога, читав репертоар разних покрета руку, својеврсну визуелну „Морзеву азбуку“. Како каже Марковић, основни знаци односе се на горе-доле, лево-десно, фино, полако... У ТЕНТ-у смо то добро увежбали. Проблем је само кад треба нешто да се одради за друге извођаче радова.

У ремонтима пуно посла и за кранисте

Са Ћотуновићем одлазим до његовог радног места – мале кабине крана. Испод нас нанизани блокови. Блок А-4 је увелико у фази демонтаже, па је на том делу највећи мравињак људи. Горан каже да је кранистима најпотребнији клима уређај у кабини. Постоји мали вентилатор, али тако „помаже“ што у врео ваздух кабине увлачи још топлији ваздух из хале. Проблем је и седиште, које је већ распаднуто замењено из – „југа“. Седећи на том аутомобилском седишту, Горан кран помера лево и десно да би показао како функционише. У трећем степену преноса, на пример, кабина се тресе, јер је кранска стаза, упркос скорој нивелацији, и даље остала неравна. Није ни чудно пошто су и стаза и три крана стари више од 35 година.

А на „четворци“ Ћотуновић, истовремено, подиже и преноси део статора од „само“ пет-шест тона. Сигнале му шаље, по речима краниста, најбољи у том послу, Берислав Николић Блеки, вођа групе за генераторе. Са раширеним рукама подсећа на диригента малог, али добро увежбаног оркестра. Понекад су речи, заиста, непотребне.

Радоје Радосављевић

„Јединица“ поново на мрежи

Заокружена обнова капацитета: ТЕ „Костолац А“

У ревитализацију најстаријег блока у Костолцу уложено око 35 милиона евра. - После готово 10 година значајних улагања и у модернизацију осталих блокова у ТЕ „Костолац“, сва четири блока спремна за пуно ангажовање

У 19.10 часова 30. априла, обновљени блок А-1 у ТЕ „Костолац А“, чија је ревитализација трајала нешто више од две године, везан је на мрежу електроенергетског система Србије. Блок, чија је снага 100 мегавата, у погону је са једним котлом. Ових дана предстоји потпала и другог котла, па се очекује да ова обновљена производна јединица ускоро бити под пуним оптерећењем. У ревитализацију блока А-1, који је изграђен давне 1967. и једна је од најстаријих производних јединица у Електропривреди Србије, уложено је око 35 милиона евра. Највећи део опреме за ревитализацију овог блока обезбеђен је из руског кредита из 1998. године. Вредност уговора износила је

21 милион долара. Новим уговором, закљученим са „Технопроменекспортом“ 2005. године, обезбеђена је преостала опрема из Русије у вредности од 12 милиона евра. За део домаће опреме и трошкове монтаже ЕПС је издвојио непуних 10 милиона евра.

- Покретањем овог блока заокружена је обнова костолачких термокапацитета и сада су све четири производне јединице спремне за пуно ангажовање, каже Бојан Живановић, помоћник директора ПД ТЕ-КО „Костолац“ за производњу електричне енергије. С обзиром на то да блок протеклих година због дотрајалости није био у погону, за ЕПС је то и обновљени извор за производњу око 500 милиона

киловат-часова електричне енергије, а са реконструисаном турбином и за додатних 155 мегават-часова топлотне енергије за потребе топлификационих система Костолца и Пожаревца.

Према речима Љубише Стевића, директора Дирекције за производњу електричне енергије у ПД ТЕ-КО „Костолац“ реч је, практично, о потпуно новом блоку. Поред котлова, нови су и електрофилтери, опрема за мерење, регулацију и управљање, генератор, као и турбина високог притиска. Извршена је, такође, и реконструкција турбине за рад у комбинованом циклусу. Много је урађено и на електроопреми. Замењено је 0,4 и шест киловолтно постројење, а у знатној мери реконструисано је и 110 киловолтно постројење. Радове на ревитализацији ове производне јединице извела су домаћа предузећа.

Ч. Радојчић

Четири фирме конкуришу за ревитализацију

После добијања сагласности KfW банке за вредновање општег дела, следи исти поступак за технички и комерцијални део

До почетка овогодишњих ремонтних радова остало је само неколико дана. Припреме за ремонте у свим деловима друштва су при крају, а ремонти стартују седмог маја у ХЕ „Бистрица“ и ХЕ „Кокин Брод“, каже Иван Миловић, заменик директора ПД „Дринско-Лимске ХЕ“. Завршен је ремонт блок трансформатора од 12,5 MVA (биће и монтиран у току ремонтних радова), а на генералну поправку иде и други трафо. Ради се, такође, адаптација крана 2x10 тона у ХЕ „Потпећ“ за чишћење отпада и наноса на улазној грађевини. Од већих послова у „Лимским ХЕ“ треба истаћи још и замену побуда на свим агрегатима у ХЕ „Кокин Брод“, о чему је и уговор са Институтотом „Никола Тесла“ склопљен. Сви остали ремонтни радови су типски, класични, и уобичајени.

У ХЕ „Бајина Башта“, као и сваке године, најпре ће се зауставити мотор-генератор у РХЕ – 20. маја, али с обзиром на то да је у РХЕ, пре две-три године, извршен капитални ремонт, већих послова неће бити. Изузетак је само замена комплетне електро хидрауличне инсталације и управљања затварачем на горњој улазној грађевини на тунелу за акумулационо језеро на Тари. За време ремонта у постројењу 220 kV у РХЕ извршиће се и замена трафоа од 160 MVA, а на репарацију у „Минел“ иде други.

У проточној ХЕ „Бајина Башта“ ремонти ће почети тек 10. јула и биће класични, без већих захвата. Јер, очекује се најављена ревитализација ове хидроелектране, тако да ће се на четвртом генератору вадити ротор због санације статорског намотаја. У постројењу 220 kV биће, такође, замењена два прекидачама са новим SF-6 са гасним погоном.

Током ремонта, максимална пажња посветиће се и узимању што већег броја података који ће се користити за ревитализацију.

У овом друштву ревитализација проточне ХЕ је у првом плану. Тендер за овај посао је отворен 23. априла и одмах је обављено вредновање општег дела. А

ХЕ „Међувршје“: Радови по плану

после добијања такве сагласности од немачке KfW банке, која је дала кредит за ревитализацију, обавиће се вредновање техничког и комерцијалног дела. Понуде се, иначе, очекују од четири понуђача и све оне су и велике светске фирме. Пројекат је веома озбиљан и велики из свих угла. А, што се тиче ревитализације ХЕ „Међувршје“ и „Овчар Бање“ из „Електромораве“ – Чачак, истиче Миловић, ту се поодмакло и активности се одвијају по плану. Потписан је уговор са „Севером“ за израду турбина и генератора, а почетком ове године и са фирмом „Михаило Пупин“ за електронику и управљање. Спремљени су и сви битни техничко-економски подаци и за закључивање уговора са „Минелом“ за израду трансформатора и остале електроопреме. Потписивање овог уговора у плану је веома скоро, чиме ће се и заокружити уговарање комплетне опреме и радо-

ва за ревитализацију „Електромораве“. Први радови на ревитализацији почеће, иначе, половином маја 2008. године, а она ће бити завршена крајем децембра 2009. године.

Први генератор у ХЕ „Зворник“ зауставиће се, због ремонта, истог дана када и у ХЕ „Бајина Башта“, што је и логично – због воде и то почетком јула, а ремонти ће бити класични, без већих захвата. У очекивању ремонта, у овој електрани је завршена израда и монтажа две грајфер дизалице на улазним решеткама агрегата, које ће служити за чишћење наноса. И овде су, такође, заокружени проблемом ревитализације. Урађен је идејни пројекат, са студијом оправданости и пројектна документација предата је ЕПС-у. Стручни савет „Енергопројект“ већ је дао веома повољну оцену за овај пројекат.

М. Ђокић

Циљ – већа наплата

У Огранку ПД „Електровојводина“ – „ЕД Нови Сад“ посебна пажња посвећује се купцима електричне енергије, због чега је својевремено и успостављен Центар за потрошаче

Део делатности пословне функције трговине електричном енергијом (набавка и продаја електричне енергије, као и технички послови у функцији њене продаје), која у Привредном друштву „Електровојводина“ д.о.о. Нови Сад има свој значај и место, јесте – служба за односе с купцима. Према недавној изјави Јована Цвијовића, директора новоформиране Дирекције за трговину електричном енергијом у овом друштву, томе је подређена заправо читава, широка лепеза пословних активности, која и ради због – купаца.

- Задовољство купаца, како радом дистрибутивног система, тако и функцијом трговине, моћи ће тако да се у предстојећем периоду сазнаје, пре свега, у службама односа с купцима (у огранцима). Важна улога тих служби је и у едукацији купаца како би се лакше и брже прилагодили свим новинама које предстоје, рекао је између осталог Цвијовић. Јер, у припреми за предстојећу тржишну утакмицу најважније је постићи што већи степен задовољства купаца нашим радом.

У једном од највећих оgranака друштва, у „Електродистрибуцији Нови Сад“ овим захтевним пословима бави се Сектор за трговину електричном енергијом, у чијем саставу су Служба за пријем и контролу мерног места и одржавање мерних уређаја, као и Служба за претплатничке односе (са одељењима „Домаћинства“ и „Привреда“). Обављају се, значи, послови везани за контролу постојећих и за пријем нових мерних места, као и за одржавање, баждање и читавање мерних уређаја. У другом делу овог сектора најзначајнији су послови обрачуна редовне и посебно неовлашћене потрошње, рекламације рачуна, склапање уговора о преузимању мерних уређаја, заснивање и раскидање претплатничког односа са купцем, наплата фактурисане електричне енергије...

Такве одговорне послове обавља 96 запослених, од чега је њих 37 у Служби за претплатничке односе. Значајно је с тим у вези да се број купаца електричне енергије последњих година стално

Висок ниво наплате: детаљ из шалтер-сале „ЕД Нови Сад“

повећава и то (седам до осам хиљада годишње) и тренутно их има 247.541. А тако велики број купаца изискује и велике напоре запослених за остваривање постављених задатака. Јер, овде се наглашава: посебна пажња посвећује се односу према купцима електричне енергије. У ту сврху својевремено је и успостављен „Центар за потрошаче“ (у саставу пословне зграде у Новом Саду), у којем купци електричне енергије могу да добију информације о својим рачунима за електричну енергију, а будући потрошачи могу да се обавесте о поступку подношења захтева за добијање стандардизованог одобрења за прикључење.

- Један од приоритетних задатака, свакако, је наплата фактурисане електричне енергије. У протеклој години у ЕД „Нови Сад“ проценат наплате био је око 98 одсто и остварен је захваљујући изузетном ангажовању запослених. Јер, да би се утрошена електрична енергија и наплатила често се прибегава опомињању купаца и претњи искључењем - каже Стевица Цигулов, шеф Службе за претплатничке послове. Таквим мерама, најчешће, потраживања се наплаћују у целости или се са овим дужни-

цима склапају споразуми о одложеном плаћању. Када се у томе, на жалост, не успева у циљу наплате дуга прибегава се и тужбама суду. Само у 2006. години, рецимо, поднето је 4.570 предмета за извршење а због наплате неплаћеног дуга за утрошену електричну енергију.

А као крајња мера прибегава се искључењу дужника, баш као и у свим откривеним случајевима неовлашћене потрошње и самовласног прикључења на мрежу ЕД. Радници дистрибуције због тога суочавају са многобројним проблемима на терену, а не тако ретко има и озбиљних претњи. С тим у вези, остварена је потребна сарадња са надлежним службама унутрашњих послова.

И, на крају, податак који опомиње: неовлашћена потрошња електричне енергије и самовласно прикључење – још су присутни на терену, упркос озбиљним последицама које их прате (реч је о кривичним делима). Само у протеклој години поднето је, наиме, 459 кривичних пријава због самовласног прикључења и 219 кривичних пријава због неовлашћене потрошње, истичу у „ЕД Нови Сад“.

А. Јанчић-Ракичевић
М. Чолић

ПД „Електросрбија“ учествовала на Конференцији о савременим технологијама и достигнућима у области мерења за Централну и Источну Европу 2007

У корак са развијеним земљама

На овом скупу, одржаном крајем марта у Будимпешти, представљена најновија знања и информације о примењеним стратегијама, приступима и технологијама за даљинско читавање, као и о изазовима које у овом сектору поставља тржиште електричне енергије и пратећа регулатива

На Међународној конференцији о савременим технологијама и достигнућима у области мерења за Централну и Источну Европу 2007. (Smart Metering Central and Eastern Europe 2007), одржаној крајем марта у Будимпешти, којој је присуствовало више од 150 учесника, представљено је 20 радова. У њима су биле представљене теме: Регуллатива у сектору мерења, Међународна искуства у области даљинског читавања, Пилот пројекти, Управљање подацима добијених даљинским читавањем, Проблеми наплате електричне енергије и улога даљинског читавања у побољшању наплате и Трендови у области даљинског читавања. Један од њих био је и стручни рад „Актуелно стање и стратегија будућег развоја даљинског читавања бројила у ЈП ЕПС - ПД „Електросрбија“, аутора Бојана Лазаревића, Десимира Богићевића, Бранка Јакшића и Милоша Бајалца из овог друштва, а који је као такав уједно репрезентовао Србију

и „Електросрбију“ као једну од већих дистрибутивних компанија у ЕПС-у.

Конференција је за учеснике представљала и јединствену прилику за прикупљање најновијих знања и информација из прве руке о примењеним стратегијама, приступима и технологијама за даљинско читавање, као и о изазовима које пред мерење електричне енергије и нове технологије постављају тржиште електричне енергије и пратећа регулатива. Значајно место у изложеним темама било је дато и очекиваним ефектима, као и бенефитима и искуствима из примењених технолошких решења.

Даљинско читавање, очигледно, за све још представља „врућу“ тему и то свеједно да ли је реч о развијеним или мање богатим земљама на свим континентима. Јер, са подједнаком пажњом оно се разматра и у земљама које су дубоко ушле у процес реструктуисања тржишта електричне енергије, а неке су га и заврши-

ле, као и у државама које су тек на почетку спровођења овог процеса. Многобројни су разлози за то али, свакако, најважнији је величина износа инвестиције намењене увођењу даљинског читавања, односно замени постојећих бројила и имплементацији новог хардвера, софтвера и система компатибилног са постојећом опремом. Тако обимно финансијско улагање изискује реалну процену ове инвестиције, а затим и динамике инвестирања и имплементације новог система, а да се тиме не угрози постигнута функционалност система. При избору „праве“ технологије потребно је, пре свега, уважавати стечена искуства, као и локалне специфичности, а да би се, после њеног увођења, омогућила максимална ефикасност. На оваквим скуповима управо, а на основу искустава других земаља, решава се и дилема коју би од многобројних понуђених технологија требало применити на сопственом моделу. Тим пре што се и регулатива на нивоу Европске уније у тој области мења, па су компаније које продају електричну енергију додатно принуђене да, са новим технолошким решењима, промене приступ у мерењу електричне енергије, а све то у циљу испуњавања постављених захтева.

Са проблемом наплате електричне енергије, као и крађе струје, суочавају се и друге земље и на скупу су тим поводом у прилог његовом решавању изложена различита искуства и примењене методе. Мађарска, на пример, постиже веома добре резултате са применом тзв. prepayment технологије за потрошаче који нередовно измирују обавезе за утрошену електричну енергију. Постигнути додатни ефекти исказују се у могућности контроле потрошње од самих купаца, са крајњим ефектом њеног смањења за 25 одсто годишње. Тај пројекат спроводи се под контролом Владе Мађарске и у реализацији пилот пројеката већ је дао одличне резултате. Од других проблема са којима се сусрећу земље ЕУ поменути су замена 13 милиона бројила у Холандији и 850.000 бројила у Шведској у периоду од наредних шест година. А неколико тих важних пројеката већ је реализовано у САД, Италији, Шведској и Холандији. Компаније које се баве продајом електричне енергије у овим земљама не постављају више питање оправданости улагања ми-

Бојан Лазаревић и Милош Бајалац представљају рад стручњака ПД „Електросрбија“ на конференцији

лиона долара у нове технологије у сектору мерења него се уместо тога баве израчунавањем користи и бенефита од усавршавања и проширења постојећих система. На тржишту је, иначе, присутан велики број компанија, као што су Itron, Landis + Gyr, Actaris, Sagem, Gorlitz, које крајњим корисницима нуде различите технологије. И „услугне“ компаније, као GSM и GPRS - мобилни оператери, такође, удевају се у овај сектор, јер са сопственом мрежом крајњим корисницима пружају услуге преноса података.

Што се тиче циљева које би са увођењем система за даљинско чита-

вање бројила требало реализовати, за све компаније они су готово исти. Своде се на унапређење услуга и ефикасности, као и на смањење трошкова очитавања, односно грешака у очитавању бројила, са мање жалби купаца, а затим и трошкова искључења и укључења потрошача и повећања степена наплате. Ту спадају и даљинско управљање потрошњом и оптерећењем, контрола и смањење техничких и нетехничких губитака електричне енергије, брзо откривање неовлашћеног приступа бројилу, побољшање квалитета испоручене енергије и поузданости напајања. На основу тих резултата остварених у ПД

„Електросрбија“ по знању, искуству, примењеним технолошким решењима и техничкој регулативи у Србији у том сегменту не заостаје се за развијенијим земљама. Закључак је, стога, да је потребно да се тек на основу припремљених и осмишљених пилот пројеката, а уз уважавање стања на терену, као и будућих захтева, могу доносити одлуке о масовнијој примени неке од понуђених технологија. Најбитније је, међутим, само то са колико се новца за ове пројекте располаже и како је омеђен крајњи циљ.

Бојан Лазаревић

ОГРАНАК ЕД „ЕЛЕКТРОТИМОК“ ЗАЈЕЧАР, ПД „ЈУГОИСТОК“

Нова инвестициона офанзива

Само у 11 месеци протекле године у овом огранку у изградњу и реконструкцију објеката на подручју погона Књажевац, Зајечар, Неготин, Кладово, Зајечар уложено око 77 милиона динара

У Огранку ЕД „Електротимок“ у Зајечару ПД „Југоисток“, последњих година знатно је појачана инвестициона активност у подизању нових објеката у циљу побољшања напонских прилика на овом конзумном подручју. Примера ради, само у четири дистрибуције Огранка – у Књажевцу, Неготину, Зајечару и Кладову само лане је за 11 месеци у те намене уложено око 77 милиона динара.

Годишњим планом пословања за 2007. годину на подручју општине Књажевац предвиђено је више активности на изградњи и реконструкцији дистрибутивних објеката, као што су изградња ДВ 35 kV од ТС 35/10 kV „Кална“, затим 10 ТС 10/0,4 kV, укупне инсталисане снаге 3,620 kVA, 10 kV кабловских водова у дужини од 11 km, 10 kV ваздушних водова у дужини од 15,35 km, као и реконструкција девет постојећих далековада 10 kV и дванаест постојећих нисконапонских мрежа. На подручју Сврљига предвиђени су изградња шест ТС 10/0,4 kV, укупне инсталисане снаге 1.660 kVA, 10 kV ваздушних водова у дужини од 4,85 km, два кабловска вода у дужини од једног километра и реконструкција пет постојећих далековада 10 kV и три нисконапонске мреже.

На подручју општине Неготин урађена је реконструкција нисконапонске мреже на Кусјаку, затим у Неготину и Дубрави,

као и физичким ојачавањем уградњом угаоних и растеретних стубова у 17 села ове општине. Уграђено је даљинско управљање трафо-станица 35/10 kV „Неготин 1“, „Неготин 2“ и „Неготин 3“, а реконструисана је и потребна нисконапонска мрежа. План је да се у 2007. години изгради пет трафо-станица 10/0,4 kV, укупне инсталисане снаге 800 kVA, пет 10 kV ваздушних водова и три 10 kV кабловских водова. Реконструкција ће обухватити петнаест постојећих далековада 10 kV и шеснаест постојећих нисконапонских мрежа.

У општини Кладово у овом периоду реконструисана је нисконапонска мрежа у више места, као и једна СТС 10/0,4 kV. Током предстојеће године биће изграђен 10 kV кабловског вода за трафо-станицу „Хајдук Вељко“, као и три 10 kV ваздушна вода, четири трафо-станице 10/0,4 kV (укупне инсталисане снаге 1.380 kVA), и модернизоваће се ТС 35/10 kV „Кладово 2“. Предвиђена је и реконструкција постојећег далековада у Великој Каменици,

три постојеће трафо-станице 10/0,4 kV и 12 нисконапонских мрежа.

После велике двогодишње инвестиционе офанзиве на подручју општине Зајечар у 2007. години предвиђена је изградња 35 kV кабловског вода од ТС „Зајечар 1“ до ТС „Фабрика-каблова“ у дужини од 2,5 km, реконструкција ТС „Звездан“, као и уградња даљинске команде у ТС „Зајечар 1“, Зајечар 2“ и „Зајечар 3“ и ТС „Кристал“. Биће изграђено и 10 kV кабловских и ваздушних водова у дужини од 15,5 km, реконструисано девет нисконапонских мрежа и четири постојећа далековада 10 kV, уз подизање и четири трафо-станице 10/0,4 kV.

На подручју општине Бољевац ове године у плану је изградња далековада 35 kV „Мирово - Криви вир“, у дужини од 14 километара, затим ТС 35/10 kV „Криви вир“, изградња СТС 10/0,4 kV „Оснић“, као и реконструкција шест далековада 10 kV и девет нисконапонских мрежа.

С. Манчић

Више пара за нове објекте

СТИЖУ НОВЕ СНАГЕ

У протеклој години у радни однос примљено двадесет, а у току је пријем још 25 младих електромонтера

Последњих година у ПД „Електродистрибуција Београд“ најдефицитарнији је електромонтерски кадар. Велика смена генерација превасходни је разлог за то. Монтери су, наиме, протеклих година масовно напуштали ову фирму одлазећи у заслужену пензију, а остварено право на бенефицирани радни стаж и понуђене стимулативне отпремнине додатно су утицале да се њихов број забрињавајуће смањи. Познато је да се конзум престонице експанзивно увећава, што за последицу има стално повећање обима посла. Да би се превазишао озбиљан проблем недостатка монтерског људства, Управа ЕДБ-а је успела да, уз сагласност ЕПС-а, започне пријем нове радне снаге. Тако је прошле године у „ЕДБ“ стални радни однос засновало двадесет, а управо сада је у току пријем још двадесет и пет младих електромонтера.

Приправничко стажирање 25 изабраних младића почеће у три техничке

Електромонтери - најдефицитарнији кадар

дирекције ЕДБ-а. Током шестомесечног пробног рада проћи ће обуку у Образовном центру ЕДБ-а и, као помоћни радници, помагаће водећим монтерима.

Како је тим поводом изјавио Стеван Милићевић, директор ПД „ЕДБ“ квалитетан монтерски кадар је темељ фирме. Јер, континуирана испорука електричне енергије може се обезбедити само уз добро одржавање мреже и постројења,

а сав терет овог посла носе управо електромонтери.

Прва радна искуства новопримљени радници, стога, стицаће уз већ искумене монтере, који ће од њих направити врсне универзалне мајсторе, са чврстом пословном етиком, што значи да ће проћи праву „школу ЕДБ“.

Т. Зорановић

Аутоматизација водова дистрибутивног система у ПД „Центар“

Средњи напон - изазов за инжењере

У ПД „Центар“ и то у оба дела друштва (ЕД „Електроморава“ и ЕД „Електрошумадија“) почеће ускоро реализација пројекта аутоматизације средњенапонских водова дистрибутивног система. Одабрани су, наиме, водови за пројекат аутоматизације и мерења на терену су у току. У овом послу поштују се, притом, већ стечена искуства из претходно реализованих пилот система, а пре свега да се највећи ефекти примене аутоматизације средњенапонске мреже могу очекивати у субурбаним и сеоским деловима (у којима су изводи дужи од 35 километара) и да се само на основу стручне анализе могу изабрати места уградње раставне опреме у надземној средњенапонској мрежи.

- Савремена постројења и технологије за даљински надзор и управљање

средњенапонским водовима захтевају веома стручан приступ и представљају прави изазов за инжењере – каже Бране Нијемчевић, директор Дирекције за техничке послове ПД „Центар“. Јер, са добијеним ефектима неопходно је и оправдати релативно висока улагања у ове пројекте. Аутоматизација тих водова омогућава, стога, минимизацију укупних трошкова експлоатације електроенергетских објеката и смањење трајања кварова и безнапонских пауза. Остваривањем тог пројекта повећава се и квалитет испоручене електричне енергије, а који постаје и предмет уговора енергетског субјекта и корисника дистрибутивног система. Таквим активностима ПД „Центар“ се благовремено припрема и за предстојећу либерализацију тржишта.

Према речима Нијемчевића, реализација пројекта аутоматизације водова захтева, пре свега, поштовање редоследа утврђених активности. У пројектовању система (а то су идејни, главни и пројекат изведеног објекта) сваки пројекат садржи, тако, два дела и то електроенергетски – у зависности од врсте СН-вода (подземни, надземни или телекомуникациони) и комуникацију између диспечерског центра и елемената пројектованог вода путем радио сигнала. А у конкретном плану рада пројектног задатка средњенапонског вода најважније активности су: анализа стања постојећег СН-вода, позиционирање ГРС елемената СН-вода, анализа рада енергетског и телекомуникационог дела, прорачун губитака радио сигнала, анализа пренапонске заштите итд.

М. Ф.

Довољно струје током лета

Мрак најчешће погађа север Црне Горе па ће се тај проблем решити изградњом трафо-станице на Рибаревини

Током предстојеће летње сезоне у Црној Гори неће бити проблема са снабдевањем потрошача електричном енергијом. Истина, ТЕ „Пљевља“ због ремонта неће радити од маја до августа, али је обезбеђено довољно струје из увоза а у погону ће бити и обе хидроелектране, саопштено је средином априла, на медијском представљању Националног диспетчерског центра. Бранко Стојковић, директор центра, тим поводом је рекао да без струје најчешће остају потрошачи на северу Црне Горе, али и да ће се овај проблем решити изградњом трафо-станице на Рибаревини.

Предстојећи посао на пљеваљској термоелектрани, током којег су предвиђени радови на котлу, турбини, генератору, а биће модернизован и систем за контролу и управљање, одлуком Одбора директора Електропривреде Црне Горе поверен је ОАО инжењеринг компанији „Зиомар“ из Москве. Укупна вредност радова износи 4.138.000 евра,

а понуда московске компаније била је, како је саопштено, најповољнија. ТЕ „Пљевља“ је, иначе, у прва три месеца ове године систему испоручила 286 милиона киловат-сати електричне енергије. План је био нешто „захтевнији“ и предвиђао је производњу од 320 милиона киловат-сати струје.

Медији су протеклог месеца пренели и информацију коју је саопштила Мрежа за афирмацију невладиног сектора, да је цена електричне енергије коју плаћају црногорска домаћинства већа него у 27 земаља у транзицији, односно, да су у том погледу у горем положају само грађани Бугарске и Јерменије. Према тврдњама МАНС-а, цена струје за домаћинства је протекле године, са 49 евра у мају скочила на 67 евра у новембру за мегават-сат. На другој страни, цена коју је плаћао подгорички Комбинат алуминијума је у истом периоду остала на истом нивоу – нешто више од 20 евра за мегават-сат.

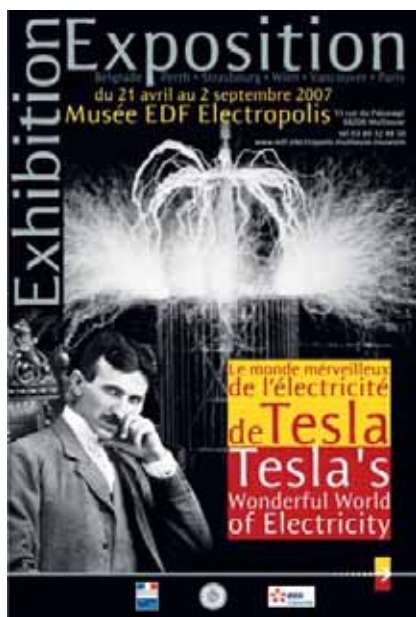
Електропривреда Црне Горе ће се, како је у априлу саопштено, јавити и на конкурс за градњу нових производних капацитета када се такав тендер буде расписао. Стратегијом развоја енергетике, како је подсетио Никола Јаблан, директор Сектора за развој и инжењеринг у ЕПЦГ, предвиђена је и градња другог блока ТЕ „Пљевља“, као и хидроелектране на Морачи.

ЕПЦГ је Министарству просвете поклонили 13.000 „штедљивих“ сијалица за све школе у Црној Гори. Исти број оваквих сијалица набавиће и ресорно министарство. На овај начин годишње ће се у потрошњи електричне енергије отваривати уштеда од око 300.000 евра. Циљ овакве донације ЕПЦГ јесте и промоција значаја унапређења енергетске ефикасности у школама. Јер, само за набавку енергената црногорске образовне институције годишње потроше око шест милиона евра. Од тога приближно 300.000 евра одлази за дрва у сеоским школама, а остала средства троше се на електричну енергију, нафту и угаљ.

П. М. П.

НА ХАНОВЕРСКОМ САЈМУ И У МУЗЕЈУ „ЕЛЕКТРОПОЛИС“ У МИЛУЗУ

Представљена изложба „Теслин чудесни свет електрицитетa“

Плакат изложбе у Милузу

„Теслин чудесни свет електрицитетa“, изложба Музеја Николе Тесле у Београду која је у последњих годину дана гостовала у Перту, Стразбуру, Бечу, Ванкуверу и Паризу, на позив Хановерског сајма представљена је од 16. до 20. априла ове године на тој угледној манифестацији. Представљање ове изложбе бројним посетиоцима, међу којима и са свих других континената, истовремено, било је и у Музеју електричне енергије „Електрополис“, у француском граду Милузу, 20. априла. У име домаћина изложбу су отворили Кристијан Бушел, председник Управног одбора музеја у

Милузу и Мишел Самуел-Вајс, заменик градоначелника Милуза, а у име гостију, Радомир Наумов, министар рударства и енергетике и Владимир Јеленковић, директор Музеја Николе Тесле. Отварању изложбе присуствовали су и Предраг Симић, амбасадор Србије у Француској, Слађана Прица, амбасадор Сталне мисије Републике Србије у Савету Европе, Милош Алигрудич, шеф српске делегације у Савету Европе, Милован Ђурић, наш конзул у Стразбуру и Живадин Митровић, директор нашег Културног центра у Паризу.

Д. М.

Штедети и градити нове електране

Потписивање Декларације о изградњи паневропског нафтовода у центру пажње

Србија, кад је реч о законодавству у енергетици, успостављању тржишта и европских стандарда, добро напредује, каже се у извештају Европске комисије. – Влада Србије жели да Србија постане део паневропског енергетског тржишта, рекао Радомир Наумов, министар енергетике. – У наредних 25 година у ЕУ ће се у енергетику инвестирати 1.800 милијарди евра. – Бугарска: нуклеарке су будућност

Када је реч о законодавству и успостављању енергетског тржишта, задовољавању западноевропских стандарда и конкурентности - у том смислу Србија добро напредује. То је препознато у последњем извештају Европске комисије. Министарство рударства и енергетике Републике Србије припрема и допуне постојећег Закона о енергетици и координира припреме националног инвестиционог плана у сектору енергије - рекао је Радомир Наумов, министар рударства и енергетике у Влади Републике Србије на Енергетском форуму "Југоисточна Европа - енергетски мост између Руске Федерације, Медитерана, каспијског и средњоисточног подручја и ЕУ". Тај скуп је одржан у Загребу 3. априла 2007, а у склопу једногодишњег председавања Републике Хрватске Процесом сарадње у југоисточној Европи.

Наумов је додао да је Електропри-

вреда Србије побољшала електродистрибутивну мрежу у односу на претходне године набавкама и нових електричних бројила, како би се одговорило обавезама које намећу директиве Европске уније. Побољшано је, такође, стање у погледу емитовања штетних материја, а Влада Републике Србије одобрила је нове тарифне системе и методологије за утврђивање цена енергената. Влада у потпуности подржава овај Енергетски форум, јер како је рекао Наумов, жели заједно са другима да постигне циљ - стварање паневропског тржишта, највећег на свету.

Он је, такође, истакао да је Министарска декларација о изградњи паневропског нафтовода (РЕОП) Констанца - Панчево - Трст, чија је вредност око две милијарде евра, најбољи доказ да енергетска заједница нуди широку платформу сарадње, не само између земаља југоисточне Европе него и између

тих земаља и Европске уније. Ту декларацију 3. априла потписали су ресорни министри Србије, Румуније, Хрватске, Словеније и Италије.

- За нас су веома важни односи између Русије, Медитерана и Каспијског региона са средњоевропским подручјем и, по мом дубоком уверењу, југоисточна Европа није само мост између ових подручја, већ игра битну улогу јер располаже и значајним енергетским ресурсима - нагласио је на загребачком енергетском форуму Андриис Пиебалгс, комесар за енергетику Европске комисије, додајући да је ЕУ недавно усвојила врло амбициозну енергетску политику, у којој сигурност снабдевања енергентима око 500 милиона потрошача, заузима кључно место.

До 2011. нова генерација НЕ

Европски комесар је као врло важну истакао и диверзификацију снабдевања енергентима, као и стварање новог енергетског «микса», који укључује и обновљиве изворе енергије, како би они у будућности давали једну петину енергије. Напоменуо је, такође, да се до 2011. године, очекује нова генерација нуклеарних генератора, који ће се у

Финској повезати на мрежу, али наста-виће се и са развојем и укључивањем електрана на фосилна горива, јер ће и оне бити потребне у будућности.

- И поред свих залагања у ЕУ, не могу се искључити кризне ситуације у вези са потрошњом и понудом енергије, често и због геополитичких тензија. Зато је ЕУ развила и једну стратегију, која се односи на залихе и координацију снабдевања. Развијају се и нови инструменти, као и мрежа поузданости напајања енергијом. Тако се може претпоставити шта ће се догађати, какви ће бити захтеви, како би се на време предузеле превентивне мере које ће помоћи потрошачима и обезбедити сигурност њиховог снабдевања енергијом. То ће се, свакако, позитивно одразити и на цене енергента. У Европској унији чврсто развијамо и један услов, а то је да постигнемо једногласност. То не значи сузбијање другачијег мишљења, већ тежњу да се енергија заједнички прибавља као за једну земљу. Свим државама чланицама мора да се гарантује сигурност снабдевања. Битно је, такође, имати у виду да енергетска структура сваке земље у ЕУ има утицаја на ово стање и у другим државама. У свему томе од посебне важности је разумна и рационална потрошње енергије. Зато смо кренули путем, који би до 2020. године могао да омогући уштеду 20 одсто енергије. Мора да се нађе најбољи начин да се људи охрабре и увере у важност смањења потрошње енергије, а уследиће и разне пореске олакшице и

владине субвенције у том погледу. – рекао је Пијебалгс.

Комесар је на овом скупу истакао и да би већ следећа генерација могла да се суочи са недостатком нафте за погон привредних постројења и да то упућује на неопходност технолошке револуције. У том смислу ЕУ ће до краја ове године, на састанку шефове држава и влада, предложити стратешке технолошке планове, како би се до пролећа, по том питању окончале све расправе и кренуло у конкретне програме. Додао је још и то да постоје и шеме како да се користе обновљиви извори енергије, како би се утицало на спречавање климатских промена.

Румен Овчаров: До 2013. несташица на Балкану

- У наредних 25 година у ЕУ ће се у енергетику инвестирати 1.800 милијарди евра и јасно је да то неће моћи да се обезбеди само из државне касе, већ ће морати да се укључе и приватни инвеститори. Исто се односи и на југоисточну Европу и ту је потребно да се мобилишу приватни инвеститори. Инвестиције у енергетском сектору су профитабилне, али ваља имати на уму да је реч о великим улагањима и да је потребно доста времена за њихову реализацију и враћање уложених средстава. Ту, такође, постоји и питање политичког утицаја на поједине инвестиције.

Зато амбијент за улагања треба да буде стабилан, а најбољи начин да се то

уради је да се прати законодавство ЕУ. Дефинитивно могу да обећам да ће Европска комисија наставити да подржава процесе у југоисточној Европи, не само кроз савете, него и са конкретним инвестицијама, о чему сведочи и Декларација о изградњи нафтовода, која се потписује, што је веома важно за снабдевање европског тржишта нафтом. Верујем, међутим, да југоисточна Европа неће да буде само мост у енергетском смислу, већ и један изузетно просперитетан регион, што ће донети добробит не само грађанима овог региона већ и Европе у целини – рекао је Пијебалгс.

Румен Овчаров, бугарски министар енергетике истакао је да је потребно веће укључивање нуклеарне енергије, како би се подмирила све већа тражња за електричном енергијом у југоисточној Европи и додао да је то гаранција сигурности снабдевања у овом региону, а позитивно утиче и на очување животне средине, јер нема емисија штетних гасова. После гашења два блока у НЕ "Козлодуј", у Бугарској су, како је навео министар, покренути процеси великих рехабилитација постојећих производних капацитета за производњу електричне енергије, а интензивно се ради и на повезивању преносне мреже са ЕУ. Упркос свему томе, он напомиње да пре 2013. године неће моћи да се покрију све потребе за електричном енергијом у овом делу Европе и да би зато на ту тему ускоро требало да се одржи и регионална конференција.

Циљ форума био је расправа о свим критичним и актуелним питања из области енергетике, а доминирале су три главне теме: Енергетска сигурност Европе, Енергетски пројекти земаља југоисточне Европе и Могућности инвестирања у енергетску индустрију, о чему су говорили представници банака и других финансијских институција, као и енергетских компанија.

Приликом потписивања Декларације о изградњи паневропског нафтовода од Констанце, преко Панчева, до Трста, присутне је поздравио и Иво Санадер, председник Владе Републике Хрватске и истакао стратешки значај овог чина не само за све земље потписнице, већ и за европско тржиште, а са еколошког становишта посебно за Јадранско море, због значајног смањења проласка танкера са нафтом. С обзиром на то да постоји могућност нафтоводног повезивања Трста и Ђенове ова траса, рекао је он, има и шири значај, односно отвара и могућност транспорта нафте ка САД.

Драган Обрадовић

Андрис Пијебалгс: једногласност у енергетском наступу ЕУ

Борба све оштрија, “играчи” све јачи

Инвестиције у електроенергетику у овом делу Европе биће у наредних неколико година око шест милијарди евра и конкуренција је све јача. - Предности ЧЕЗ-а у експанзији на Балкану у односу на друге конкуренте јесу у томе што, према Шмалцу, чешка фирма уме да ради и са ризиком, респектује културне и језичке особености, има способност емпатије...

- Није ли претерано ризикантна оријентација на југоисток Европе, посебно на земље бивше Југославије, које су недавно биле поприште грађанског рата - тако је гласило вероватно најпровокантније питање постављено Владимиру Шмалцу, шефу за фузије и аквизиције, једном речју за експанзију ЧЕЗ-а у интервјуу у последњем броју часописа „ČEZ NEWS“. Одговор Шмалца, кога многи због важности и сложености посла који обавља, сматрају „другим човеком“ у ЧЕЗ-у, преносимо у целини:

„Свака територија, свака земља у извесном погледу носи са собом одређени ризик. То што је некадашња Југославија проживела грађански рат има и дан-дanas последице по структуру инвестиционих прилика. Искрено речено, да тамо

није било рата и да је то остала компактна целина, без ризика и ратних рана, тамошње тржиште би већ било подељено између неколико великих играча. С друге стране, управо тамо се отварају прилике за компаније типа ЧЕЗ-а, које умеју да раде другачије, и с извесном мером ризика, на пример, тиме што респектују културну и језичку средину и имају већу способност емпатије (уживљавања у средину – прим. МЛ). То, међутим, нимало не значи да ми нисмо обазриви инвеститор. То смо у сваком случају, јер за сваки пројекат пажљиво процењујемо све ризике и њихова мера је укључена у евалуационе методе. Добар путоказ у томе за нас јесте и рејтинг појединих земаља који праве и објављују међународне агенције.

Уследило је још једно за Балкан ве-

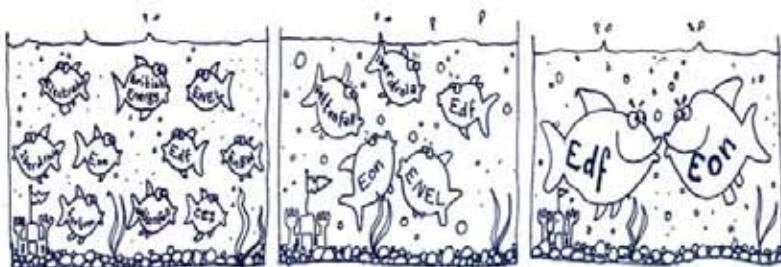
ома занимљиво питање и одговор који се мора читати између редова: - На које земље југоисточне Европе гледате као на најперспективније?”

- Тешко је ту направити поредак на табели – каже Шмалц. Генерално важи да је та цела територија атрактивна, јер ће у будућности патити од недостатака електричне енергије и самим тим постоје објективне прилике за инвестирање. Кључни приоритет јесте приватизација и када се и како поједине земље припремају за масовнију приватизацију или реструктуризацију свог електроенергетског сектора. На пример, Србија се сада после избора спрема да се веома озбиљно позабави тим сектором и разматра читав низ приватизационих мера. Хрватска, међутим, стално оклева око тога како реструктуризовати овај сектор, а у Словенији се за ову годину припрема ограничена приватизација. Свака од тих земаља је посебан случај.

Као највеће конкуренте ЧЕЗ-а „на циљној територији у иностранству“ Шмалц је навео три велике немачке компаније – E.ON, RWE и EnBW, аустријске фирме EVN и Verbund, италијански Enel, амерички AES и грчки PPC. „Данас првих десет највећих европских фирми у електроенергетици има на диспозицији за инвестиције, односно аквизиције у иностранству, суму која објективно прелази 200 милијарди евра. При томе, територија коју смо обележили као област нашег највећег стратешког интереса има инвестиционе прилике за око шест милијарди евра. Већ те бројке показују колико је тврда конкуренција којој смо изложени и у каквом оквиру морамо да се крећемо. Ако смо на почетку били навикли да побеђујемо на скоро сваком тендеру, то ћемо тешко моћи у будућности. Бићемо задовољни ако победимо бар једном од неколико тендера на којима учествујемо“.

На питање да ли се до успеха дође само ако се понуди већа цена од конкуренције, Шмалц је одговорио да је цена један од најважнијих критеријума, боље речено права цена. Али, одредити ту

Konkurencija?

ВЕЛИКЕ РИБЕ, ИПАК, ЈЕДУ МАЛЕ.

(Из презентације Клода Тирмеа, члана ЕП, потпредседника Групе Зелени/ЕФА у Европском парламенту о регионалним тржиштима енергије)

КУПОВИНА СОПСТВЕНИХ АКЦИЈА

Нова чешка влада, ипак, после доста колебања и уступања критикама јавности одлучила је да прода бар седам одсто акција ЧЕЗ-а из пакета од 67 процената, колико износи удео државе у чешком електро-енергетском гиганту. За то рачуна да ће добити око 1,4-1,5 милијарди евра (првобитно се говорило о продаји од 16 одсто, тј. задржао би се минимални већински удео државе од 51 одсто). Добијене паре употребиће се за финансирање градње ауто-путева, у шта се овде сваке године улаже најмање 1,5 милијарда евра. За ову причу, међутим, битно је нешто друго - те акције држава ће продати преко берзе, а купиће их - како је најављено из врха чешког концерна - сам ЧЕЗ. И не само тих седам него још три процената, дакле укупно 10 одсто. Шеф фирме Мартин Роман је тај потез образложио тиме да ће акције ЧЕЗ-а сигурно и даље имати натпросечни раст, а да се у фирми не види тренутно довољно атрактивних могућности за инвестирање, да је приватизација енергетике у застоју, односно одлаже се у Пољској, Србији, Словенији...и низу других земаља за чије капацитете и тржиште чешки концерн има интерес. Али, сигурно је у томе интерес владе која ће на тај начин околишним путем фактички задржати ранији двотрећински удео над ЧЕЗ-ом и апсолутну контролу над њим

праву цену права је и уметност. Подсети-мо се приватизације бугарске електране Варна, у којој смо у првом кругу завршили на другом месту, понудивши полови-ну цене коју је понудио победник тенде-ра руски РАО. Али, ипак, успело нам је да добијемо електрану када је руски конку-рент иступио из тендера. Показало се да је наша цена била оптимално поставље-на - без тога не бисмо били на другом месту, него на трећем на коме је за мало заостао Enel и тако остао без прилике да се после иступања руске фирме домогне победе.

Милан Лазаревић

ПРЕОКРЕТ У ЕНЕРГЕТСКОМ ПОСЛУ ВЕКА ОКО ПРЕУЗИМАЊА КОМПАНИЈЕ "ENDESA"

Шпанци изиграли Е.ON

Влада у Мадриду онемогућила ни-зом рестриктивних захтева немачког енергетског колоса Е.ON да за 42,3 милијарде евра преузме њену нај-већу енерго фирму "Endesa". - После повлачења Немаца, у игри "Enel" из Италије и шпанска грађевинска ком-панија "Acciona", које нуде 43,7 ми-лијарди евра.

Е.ON-ова ТЕ "Шолвен" у Немачкој

Када се очекивало да је преузимање највеће шпан-ске енергетске компаније "Endesa" од немачког колоса Е.ON-а само питање дана, дошло је до неочекиваног об-рта који је до усијања затегао односе Мадрида и Бер-лина. Подсетимо, Е.ON је понудио 42,3 милијарде евра за преузимање већинског пакета "Endesa". Изненада, шпанска влада је захтевала да име "Endesa" остане у на-зиву будуће компаније још пет година и да се искључи-во шпански угаљ користи у термоелектранама. Стигао је и додатни захтев да се део "Endesa" на Балеарским остр-вима и Канарима не продаје. Практично, тиме је, оне-могућила немачку компанију да купи "Endesa". Одмах је реаговала влада у Бону и затражила арбитражу Брисела и надлежног министарства у Европској унији. Шпанији је дат кратак рок од недељу дана да уклоне рестриктивне захтеве према Е.ON-у. Како се Мадрид оглушио о захтев

ЕУ, стигла је претња да ће се афера предати Европском суду правде.

Афера се, међутим, продубљује. У игру улази вели-ка италијанска енергетска компанија "Enel" и шпанска грађевинска компанија "Acciona", које сада за "Endesa" нуде ни мање ни више него 43,7 милијарди евра. По-менуте компаније већ контролишу 46 одсто акција "Endesa". Немачки Е.ON повлачи понуду. У саопштењу су дали до знања конкурентима из Италије и Шпаније да су спремни да преузму део "Endesa" у вредности од 10 милијарди евра.

Посматрачи и експерти процењују да је шпанска страна перфидно фаворизовала домаћу компанију и италијански "Enel". Идеја је јасна: "Endesa" се не сме у већинском пакету продати странцима.

Б. С.

Лане је у свету инсталисано рекордних 15.200 мегавата за претварање ветра у киловат-часове, чиме су укупни капацитети повећани на 74.200 мегавата

Оператори ветроелектрана наслушали су се свакојаким жалби. Сељани и фармери у брдовитим подручјима придикују што ветротурбине праве буку. Еколози приговарају да корпусне елисе ветрењача убијају и растурују птице. Учестале су и примедбе диспечера у електропреносу, који указују да су еолска постројења због осцилација у „приливу“ ветра непоуздан извор електричне енергије. И поред толиких жалопојки, ветроелектране су у офанзиви на свим континентима. Лане је у свету инсталисано рекордних 15.200 мегавата за претварање ветра у киловат-часове, чиме су глобални капацитети ветроелектрана повећани на 74.200 мегавата. У нове ветрењаче за тих годину дана уложено је 18 милијарди евра, саопштио је Светски савет за ветроенергију (GWEC), наводећи да ветротурбине сада чине карику енергетског микса у 60 земаља, међу којима је све више оних у развоју.

Европа је остала доминантна у свету ветроенергије са уделом од 65 процената, а Немачка је и даље прва светска сила са 20.600 мегавата у ветротурби-

нама. САД су, међутим, прошле године инсталирале највише нових капацитета – готово 2.500 мегавата, повећавши укупну снагу ветрофарми на 11.600 мегавата. Огроман искорак у том сектору прави и Азија, сада већ са 10.600 мегавата, захваљујући пробоју Индије и захуктавању Кине, која је у протеклих годину дана удвостручила снагу ветроелектрана.

Светски шампиони Европљани проширили су лане мрежу ветроелектрана за 23 одсто, постављањем нових турбина снаге 7.588 мегавата, у вредности девет милијарди евра. Укупни капацитет ветроелектрана у 27 чланица Европске уније сада премашује 48.000 мегавата. У просечно ветровитој години оне су способне да испоруче око 100 милијарди киловат-сати електричне енергије и подмире 3,3 одсто укупне потрошње струје у ЕУ.

У електропривреди ЕУ само електране на гас имају бржу експанзију од ветроелектрана у последњих седам година. Притом, Немачка и Шпанија и даље привлаче гро улагања у ветротурбине и чине половину тржишта

ветроенергије у ЕУ. На делу је, међутим, дисперзија тог сектора уз снажан налет Француске и Португала. Пре четири године у Унији су ван граница доминантне европске „тројке“ – Немачке, Шпаније и Данске – постојале ветроелектране са свега 680 мегавата, према 3.755 мегавата данас. Еолски комплекс снажнији од 1.000 мегавата већ има осам земаља ЕУ, а изградњу нових ветрењача међу придошлицама у Унију диктирају Пољска, Литванија и Мађарска.

Потражња за ветроелектранама већ се једва подмирује. Наручиоци су суочени са ограниченом понудом опреме за израду ветротурбина, па постоји страх да произвођачи неће моћи да држе корак са све већом тражњом тог чистог извора енергије. Представници Европске асоцијације за ветроенергију (EWEA) кажу да се кашњења у испоруци ветротурбина повећавају, а портпарол највећег светског произвођача ветротурбина, данске компаније „Vestas“, тврди да чине максималне напоре, али да је немогуће преко ноћи повећати производне капацитете. Посебно је, стога, занимљива вест да је почетком марта британско министарство енергетике одобрило реализацију првог оф шор пројекта за комбинова-

ну производњу киловата из ветра и гаса. Овај хибридни комплекс никнуће крај обала Кумбрије у Источној ирском мору и имаће 200 мегавата за производњу електричне енергије, чију ће половину обезбеђивати 30 ветрењача. Гасне турбине укључиваће се у периодима слабог ветра, а снабдевање се директно из оближњег подморског налазишта гаса. Пројекат ће бити завршен крајем ове деценије.

Индустрија која прави електричну енергију из ветра извлачи корист из скоковитог раста цена нафте и све већег фаворизовања обновљивих извора енергије. Повећану примену ветроенергије потпомажу и све брже снижавање производних трошкова, отварање преносне мреже за струју из ветроелектрана, а нарочито разне пореске олакшице. Са таквим „ветром

у леђа“ у Данској се, рецимо, петина тражње за електричном енергијом подмирује из ветроелектрана, у Немачкој осам, а у Шпанији седам одсто потреба. EWEA се нада да ће се до 2030. године чак 22 одсто тражње за електричном енергијом у Европи подмирати из енергије ветра, односно седам пута више него данас.

У анализи спот цена електричне енергије у претходне две године Данци су закључили да су домаће ветроелектране понудиле довољно киловат-часова да утичу на смањење цена на тржишту. Захваљујући томе, дански купци електричне енергије су у 2005. уштедели 134 милиона евра, а лане су уштеде премашиле своту коју, кроз рачуне за струју, сви издвајају за субвенционисање рада ветроелектрана.

У Европи се од 1995. до 2005. године количина електричне енергије произведене из ветра повећавала за 32 одсто годишње. Уколико произвођачи опреме успеју да прате тражњу за ветротурбинама, Европа ће до 2010. године располагати са готово 90.000 мегавата за добијање електричне енергије из ветра, проистиче из мартовске анкете EurObserver-a. Слична стопа раста забележена је и у САД, где је Тексас претекао Калифорнију и постао најјача америчка држава по производњи киловата из ветра, али и домаћин највеће фарме ветрењача у свету - снаге 735 мегавата. Бум ветроенергије доживљава и амерички сусед на северу, Канада, која је само у прошлој години утростручила укупне капацитете за „прераду“ ветра у киловат-часове.

Младен Бачлић

НОВИНЕ У ЕЛЕКТРОТЕХНИЦИ

Интернет струјомери за крај превара?

Њихово тестирање врши се у читавању потрошње на доста места, на пример, у аустријском Фелдкирху и босанско-херцеговачком Мостару, а Прашка енергетика већ има чак 415 хиљада инсталираних струјомера који су у стању да на даљину читавају потрошњу.

Преварама са читавањем струјомера прети брзи крај. Дистрибутери електричне енергије испробавају нове могућности – размештање код купаца (домаћинства и фирме), нових, специјалних струјомера који потрошњу енергије читавају на даљину и податке шаљу од потрошача до рачунског центра испоручиоца преко електричне мреже,

Пренос дата кроз разводну електричну мрежу већ се неколико година тестира у домаћинствима, која се тим путем могу укључити на интернет. Кроз електричну мрежу се могу слати и дата на веће даљине што користи систем Utilis фирме „Sitronics TS“. Но, тај систем може да у реалном времену пошаље податке о потрошњи и стању мреже не само енергетским компанијама него и испоручиоцима других услуга, на пример, водоводу, топланама итд

Фирма тестира ову технологију у аустријском месту Фелдкирх, а наручила ју је компанија „Штатверке Фелдкирх“. Још један пилотски пројекат се реализује у босанско-херцеговачком Мостару. Електродистрибутер у граду на Неретви има велике проблеме са крађом струје и настоји да на овај начин смањи губитке. Али, не само он, него

и испоручиоци гаса, воде и грејања. Зато је у старту пројекат постављен као заједнички за све њих.

У току су преговори са испоручиоцима електричне енергије, гаса, воде и грејања, Ако успемо да се са свим договоримо, потрошач ће имати један једини, то јест заједнички рачун за све ове услуге и неће морати да чекају код куће раднике дистрибутера који би онда ручно читавали потрошњу, - каже Мирко Јелчић, из фирме „Sitronics TS“.

Струјомери са даљинским читавањем погодни су за дистрибутере и зато што могу открити ситуације потенцијално опасне хаварије и према томе и предузимати мере. А потрошачи могу добијати информације о актуелној потрошњи или прекорачењу тарифног лимита преко е-маилова или СМС порука.

Технологију, која може да на даљину читава дата о потрошњи, тестира и прашки дистрибутер електричне енергије и грејања ПРЕ (Прашка енергетика) При томе за пренос дата користи електричне разводе, тачније специјални појас дата, заштићен од злоупотреба. - Већ сада има инсталираних 415.000 електронских струјомера који су способни за даљинско читавање. А успешно су тим поводом завршена и тестирања у подручју Михлама у Прагу, - изјавио је Петр Холубец, портпарол ПРЕ који најављује њихову ширу примену наредних година.

М. Лазаревић

Енерго бум на Далеком истоку

Окосницу система чине термоелектране на природни гас, нафту и угаљ (60 одсто капацитета), а све развијенија мрежа нуклеарних централа (32 одсто капацитета) обезбеђује стабилност снабдевања скоро 50 милиона потрошача. - Инсталисани капацитети износе око 65.000 мегавата.

Данас је Јужна Кореја са око 65.000 мегавата инсталисаних капацитета врло респектабилна енергетска земља не само у азијским, већ и у светским размерама. Окосницу њеног електроенергетског система чини моћна флота термоелектрана на природни гас, нафту и угаљ (60 одсто капацитета). Други крак представља 20 нуклеарних електрана, са инсталисаним капацитетом од скоро 18.000 мегавата, по чему Јужна Кореја спада у првих десет земаља у свету у том енергетском извору. Хидро сектор је скромно развијен, а бране и вештачка језера се махом користе за наводњавање у пољопривреди и водоснабдевање око 50 милиона становника. Последњих година бележи се изузетан развој соларних и ветро електрана. Карактеристично је да је Јужна Кореја велики увозник сировина за производњу електричне енергије (угаљ и гас), али је исто тако, и велики извозник струје. Прошле године на азијском енергетском тржишту зарадила је милијарду долара од извоза струје. А, при томе, чак 22 одсто потреба у производњи електричне енергије подмирује се увозом угља. Домаћи ресурси су веома сиромаш-

ни, а нешто мало резерви антрацита су више него симболични. Тај угаљ се користи за грејање домаћинстава и рад кућних апарата. Камени угаљ за индустрију и термоелектране увози се из Аустралије и Кине, а део чак и из САД. Државна јужнокорејска компанија КЕРСО инвестирала је, стога, и у развој неколико аустралијских рудника. После 2004. године, када је у Кини забележен енорман раст тражње за угљем, увоз је драстично опао, па је Јужна Кореја била принуђена да друге стабилне снабдеваче потражи у Азији или Русији.

Корејска државна гасна компанија (KOGAS) организује такође, од 2000. године гро увоза гаса из Катара, Малезије, Омана и Индонезије, а нешто мање количине долазе из Брунеја и Аустралије. Реч је о скоро 1,5 милијарди кубних метара гаса током прошле године, по чему је други највећи увозник на свету. А у структури производње електричне енергије, природни гас у Јужној Кореји учествује са 17 одсто. Од идуће године, Јужна Кореја је уговорила увоз природног гаса са локалитета „Сахалин 2“ у Русији за наредних двадесет година.

Ветро фарма „Шило“

Уз Јужну Африку, ова далекоисточна азијска земља, енергетски је данас најјача у термо-сектору ван Европе и Северне Америке. Располаже са шест изузетно моћних термоелектрана на угаљ и природни гас. Најјача је ТЕ „Тхеан“ са 3.500 мегавата инсталисане снаге. Нешто слабије су ТЕ „Хадонг“ и ТЕ „Порјонг“ са по 3.000 мегавата, а листу закључују ТЕ „Танђжин“ са 2.000 мегавата, ТЕ „Инчон“ са 1.800 мегавата и ТЕ „Јонгхунгдо“ са 1.600 мегавата. Широм земље распоређено је још десетак термоелектрана, инсталисане снаге од 1.000 до 1.500 мегавата, међу којима се по инжењерским решењима посебно истиче ТЕ „Хвасеонг“ са 1.000 мегавата, која је са радом стартовала ове године, а да би решила проблеме у даљинском грејању и недостатку струје у региону новоизграђених градова Хвасеонг и Пађжу. Иако рад термо сектора зависи од континуираног увоза угља и природног гаса, застоја и проблема нема јер су изграђени супер модерни терминали за пријем и претовар прекоокеанских бродова. До 2010. године влада у Сеулу има чврсте уговоре са добављачима, а са Русијом је у завршној фази преговора око улагања 1,5 милијарде долара у даљи развој богатих гасних извора у источном Сибиру.

Када је реч о нуклеарним електранама, у Јужној Кореји у функцији је 20 нуклеарки, које деценијама раде веома поуздано и други су камен темељац електроенергетског система. Све је почело још давне 1978. када је

ЕЛЕКТРАНА НА ПРИНЦИПУ ПЛИМЕ И ОСЕКЕ

У Јужној Кореји ће од септембра почети да се гради највећа електрана на свету на принципу плиме и осеке. У околини града Ансан, на језеру Шихва, у провинцији Гуенгџи завршени су припремни радови, а пуштање у рад је превиђено за 2009. годину. Она ће производити 254.000 киловат часова електричне енергије користећи притицање морске воде у језеро Шихва. Тиме ће се потпуно задовољити потребе пола милиона становника града Ансан и по производњи претећи ће се тренутно највећа електрана те врсте у свету, „La Rance“ у Француској (са производњом од 200.000 киловат часова). Вредност посла је 312 милиона долара.

Соларни систем у Гвангџоу

пуштена у погон нуклеарка „Кори 1“. Пуном паром, такође, раде и „Кори 2“, „Кори 3“ и „Кори 4“. На мрежи је и систем „Уљин“ са шест електрана, а последња је пуштена у рад 2005.

године. Електричну енергију производе и нуклеарке „Волсунг“ 1,2,3 и 4. Ову листу закључује систем од шест нуклеарки „Јонгванг“. До 2015. у плану је изградња још осам нуклеарних централа (са инсталисаном снагом око 6.000 мегавата) и по томе је Јужна Кореја једна од најамбициознијих земаља.

Јужна Кореја има велике планове и у коришћењу енергије ветра. У провинцији Кангвонг недавно је пуштена у рад ветро фарма са 49 турбина које производе 98 мегават-часова електричне енергије. Планира се да се до 2010. године коришћењем ветро електрана производи преко 500 мегават-

часова струје. Али, Корејанци већ продају технологију и за изградњу ветро фарми. Државна енергетска компанија КЕРСО склопила је посао у Кини са домаћом компанијом Datang Corp. о изградњи ветроелектране у Јумену, снаге 49 мегавата, са почетком рада у 2008. години. На плану соларне енергије, Јужна Кореја је у сарадњи са водећим светским произвођачем соларне технологије, Power Lights из САД, завршила прву фазу соларне фарме код града Гвангџоуа. Са инсталисаном снагом од једног мегавата, она је једна од највећих у Азији.

Б. Сеничић

ПРОЈЕКАТ НЕМАЧКОГ „ВАТЕНФАЛА“

Прва „чиста“ термоелектрана

Немачки енергетски концерн „Ватенфал Јуроп“ планира да до 2015. године пусти у комерцијални рад прву беземисиону термоелектрану на мрки угаљ.

- Поступно ћемо преправити све термоелектране на угаљ - изјавио је недавно Клаус Раушер, потпредседник овог, трећег по величини немачког концерна, С концерном на овом пројекту заједно раде научници из Бранденбуршког техничког универзитета - Котбус.

Концерн је прошли месец у месту Јеншвалду пустио у рад пробне уређаје електране на угаљ која неће испустати CO₂. Електричну енергију у будућности ћемо производити из мрког угља потпуно еколошки - најавио је Раушер.

У пробном уређају, који користи кисеониково гориво, емисије CO₂, које настају приликом сагоревања угља, одељују се од других и компримирају да би се могле уложити испод површине земље. Та технологија се, иначе, већ користи у пројекту пилотне беземисионе електране „Шварце пумпе“, која је друга таква у свету. У ову електрану, која треба да почне да ради 2008. године, „Ватенфал“ улаже више од 60 милиона евра. А, потом у периоду од 2012. до 2015. године, концерн ће градити блокове електрана са капацитетом од по 300 мегавата, а од 2020. године радиће прва економски потпуно исплатива беземисиона електрана на мрки угаљ.

„Ватенфалова“ ТЕ у центру Берлина

Раушер је критиковао ЕУ зато што се приликом утврђивања строжијих лимита за емисије усмерила, углавном, на мрки угаљ, чиме је нарочито погођена енергетика источног дела Немачке. Према одлуци Европске комисије, Немачка може у периоду од 2008. до 2012. годишње да испушта максимално 453 милиона тона CO₂. Лане је, међутим, испуштено 471 милиона тона овог гаса.

М. Л.

Раст цене још најмање две-три године

За идућу годину очекује се раст великопродајних цена струје од 20 одсто. - Главни генератор раста постаје појачана тражња и осетно више цене у ширем региону, пре свега на Балкану.

Наде да ће престати раст цена електричне енергије и то после неколико година сталног повећања, коначно су распршене. У томе се у средњој Европи слажу и енергетичари и аналитичари енергетских тржишта. И из месеца у месец коригују се, наиме, предвиђања раста цена и то, наравно, на више.

Мартин Роман, шеф највећег извозника електричне енергије у региону, чешке фирме ЧЕЗ, оценио је у интервјуу „Хосподарским новинама“, крајем марта, да ће цене по којима ЧЕЗ продаје електричну енергију у земљи расти још најмање 2008. и 2009. године. Јер, најмање толико времена треба да се цене изравнају са онима у Немачкој и то под условом да цене у Немачкој не расту. А у то нико није сигуран, јер је у Немачкој понуда електричне енергије мања од тражње, делимично због изbacивања нуклеарки из погона (без замене другим капацитетима), али и услед манипулација произвођача ради добијања виших цена. Због тога Петр Новак, аналитичар компаније „Атлантик ФТ“ сматра да ће цене сигурно високо расти најмање још две-три године.

Разлика у ценама електричне енергије, која се наручује за идућу годину, тренутно доста је велика између Немачке и Чешке (56 евра за мегават-час у Немачкој према 43 евра у Чешкој). Ти односи су доста варирали у последње време - немачке цене су у фебруару због благе зиме и превелике понуде чак опале нешто испод чешких и чинило се да је крај расту чешких цена ради сустизања немачких. Али, већ у марту и априлу цене у Немачкој поновно су доста скочиле изнад чешких, па ће ЧЕЗ морати (што

Повећана тражња електричне енергије на Балкану - главни генератор раста цена: Скопље

му наравно тешко не пада) поновно да поскупљује струју.

Више цене него у Чешкој су, такође, и у Аустрији, Словачкој и Мађарској. Због свега тога предвиђа се да ће великопродајна цена за идућу годину порасти за чак 20 одсто (мартовска пројекција се кретала око 10 одсто) То је изазвано појачаном „гладом“ за електричном енергијом. Од 1. јануара окончана је производња у једном блоку нуклеарке у Бохуницама (други блок треба да се искључи 01.01.2009. године). А тражња расте и даље... Као главни генератор раста сматра се повећана тражња, пре свега на Балкану (због заустављања „Козлодуја“) где је великопродајна цена осетно већа него у средњој Европи (у Румунији је, на пример, скоро два пута већа него у Чешкој). Великопродајна цена, ипак, чини само половину, па и мање од тога, коначне цене за потрошаче која обухвата трошкове дистрибуције, системске и друге услуге, а ускоро у цену улази и „зелени“ порез од један одсто за нове еколошке изворе. Због тога се предвиђа да ће струја за домаћинства у средњој Европи поскупети и наредне, као и ове године, за

око 10 одсто. Удар ће бити амортизован и тиме што чешка и словачка круна годишње последњих неколико година редовно јачају за три до четири одсто према евр, а у томе им се лане придружио и пољски злот.

На раст цена притискаће сигурно и дозволе односно оквири за дозвољене емисије штетних гасова. Из Брисела је стигла лоша вест за Пољаке и Чехе - Европска комисија им је дала мање дозвола него што су тражили. У чешком случају ова разлика износи око 15 одсто и одмах је из надлежног министарства најављена жалба (то је недавно урадила и Словачка о чему је „kWh“ писао и успела да јој се повећа дозвољена емисија, али се ту очито радило о неправди)

Са пројекцијом од 20 одсто изашао је ЧЕЗ 20. априла сасвим децидирано на конференцији за штампу, што се никако није свидело министру индустрије Мартину Ржиману који је ту пројекцију прогласио „ценотворном“ и „утицајем на тржиште“, тј. на енергетску берзу која треба да се отвори током лета и замени досадашње аукције.

Милан Лазаревић

САД

Батерије на воћни сок

Нови тип батерије може да производи електричну енергију користећи шећер као гориво. За то су јој неопходни ензими који се налазе у живим ћелијама. Ако би ова техника могла да се примени једнога дана на велико, биће довољно неколико капи омиљеног слатког пића за, рецимо, напајање мобилног телефона. Батерије на гориво праве струју захваљујући хемијским реакцијама, с тим што тај процес захтева углавном племените метале, као платину, који имају улогу проводника. У живим ћелијама, ензими играју исту улогу: разлажу шећер да би произвели енергију.

- Када су научници почели да користе ензими у батеријама на гориво, нису успевали да постигну и њихову дуготрајност, објашњава Шели Минтир, са Универзитета Сент Луис. Биолошке ћелије стално производе ензими, док ове батерије немају механизам који их замењује када се распаду. Шели Минтир и њена сарадница Тамара Клоцбах, такође, са Универзитета Сент Луис, усавршиле су полимере који обавијају ензим и чувају га у микроскопском џепу. - Учили смо тако да ови џепови праве идеалну микро околину (за ензим) - уверава Шели Минтир. Они овај ензим одржавају активним неколико месеци, уместо неколико дана. У новој батерији, сићушни џепови од полимерног материјала, саставни су део мембране која обавија једну од електрода. Када глукоза било које слатке течности продре у џеп, ензим изазива оксидацију, ослобађајући електроне и протоне. Електрони пролазе кроз мембрану и стижу до друге електроде пролазећи кроз једну жицу, објашњава Минтир. Проток електрона кроз жицу ствара струјно коло.

(Извор : Science News)

Електранет – уштеда струје

У трци за што бољом идејом за уштеду струје, постигнута је права мала револуција у том правцу и то посебно када је реч о локалној производњи и потрошњи електричне енергије. У време ветрењача и соларних плоча њене предности су у индустрији - монополи засновани на централизованој производњи и испоруци енергије (електрична енергија се производи на више места, али предузећа равномерно располажу са њом, и то на нивоу државе); у технологији - овакав систем претпоставља електричну мрежу која је у стању да се самостално регулише, како би побољшала испоруку струје према потребама. и у друштву - производити струју, значи и прецизно одмерити њену потрошњу.

Америчка држава Пенсилванија објавила је, тако, намеру да енергетски постане независна. У Европи, градоначелник Лондона недавно је обелоданио еколошки план, којим је установљено да 25 одсто буде локално произведена електрична енергија. На папиру, овакво решење, има само предности. Производња струје недалеко од места потрошње омогућава уштеду у транспорту (а тиме се смањује и штетност електричних линија), смањење губитка у преносу (10 одсто произведене струје изгуби се на тај начин) и утиче на већу одговорност купаца, претварајући их у „произвођаче“ струје. Извори локалне производње енергије су различити и много обећавају за светлију будућност таквог новог начина производње струје. Бивши кандидат за председника Сједињених Америчких

Држава, Ал Гор, ширио је ову иновацију коју је, почетком 2007 године, у једном чланку Њусвика, назвао Електранет. Он је замислио једну повезану мрежу, чији ће чворови наизменично бити клијенти и достављачи струје, у зависности од потреба у датом моменту. У САД, која је још под утиском неколико великих прекида струје, овакав концепт (започет у „Electric Power Research Institut“, под називом „Inteligrig“), занимљив је и због своје флексибилности.

(Извор : Kruasans Vert)

НЕМАЧКА

Трансевропска мрежа „зелене“ струје

Електрична мрежа која омогућава повезивање обновљивих и делимично децентрализованих извора производње у целој Европи (као и у Африци и Азији), може да покрије европску тражњу струје. То је напредни концепт тезе Грегора Чиша, научника Каселског универзитета. - Технички, ово је већ изводљиво, а на дужи стазе и економски исплативије него конвенционална набавка струје. Уз одговарајуће коришћење обновљивих енергија, ове цене имајући у виду и борбу против климатских промена, могле би да буду исплативе – рекао је Чиш, који је изучавао различите идеје о снабдевању Европе и земаља око ње, електричном енергијом, која није на бази угља. Циљ је био, одредити оптимално економско решење на територији са 1,1 милијардом становника и потрошњом од 4.000 терават-часова годишње. Све то показује и да би управо једна међународна кооперација економски могла да оствари снабдевање струјом, чији је извор обновљива енергија. За овакав оригиналан концепт трансевропске еколошке мреже, заинтересовала се немачка енергетска група EnBW.

(Извор : Bilten Elektronik)

Валентина Јокић

Павиљон „Цвијета Зузорић“

Хиљаду ноћи

Идеју о оснивању Удружења пријатеља уметности „Цвијета Зузорић“ а потом и о изградњи Павиљона потекла од Бранислава Нушића 1922. године. – Пројекат Павиљона бесплатно израдио архитекта Бранислав Којић

Тешко је одгонетнути да ли је уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“ скрајнут по мери наше културе, или су садржаји које та култура нуди лоши и превазиђени, тек данас је ово некада култно место познатије по ресторану-подстанару, него по догађајима које приређује. Када се догодине буде обележавало његових осамдесет година, можда ће га се неко сетити па ће му, макар само тада и за ту прилику, повратити стари сјај. Или је, можда, Мали Калемегдан заиста већ на далекој периферији?

Занимљиво је да се током школовања ниједном нисам сусрео са именом и делом Цвијете Зузорић, нити сам сазнао разлоге због којих би се по њој назвао први уметнички павиљон у Београду. Тек мемоари Кристе Ђорђевић, прве потпредседнице Удружења пријатеља уметности „Цвијета Зузорић“, открили су ми сваког поштовања вредне примере меценства и потоне захвалности уметника. Јер, Цвијета нас није задужила поезијом, сликарством или музиком, већ племенитошћу и тананим стварима душе, окупљајући у својој кући у старом Дубровнику добре ствараоце свог времена.

Идеја о оснивању Удружења, а потом и изградњу павиљона, потекла је од Бранислава Нушића: фебруара 1922. позвао је у Министарство просвете виђеније београдске госпође на разговор, којем су присуствовали и композитор Милоје Милојевић, сликар Бранко Поповић и књижевник Тодор Манојловић. Речит и веома духовит, чувени комедиограф их је лако загрејао за ову корисну ствар.

Удружење је настало одмах: за његово оснивање и рад више је значила воља и пожртвовање људи који су поштовали уметност, него новац којег ни тада није било баш у изобиљу. Али, ко је

Храм уметности: Павиљон „Цвијета Зузорић“ (Фото: Ж. Синобад)

имао, тај је нештедимице помагао. Чак је и Београдска општина, са своје стране, одмах издвојила плац на Малом Калемегдану, дајући тако допринос градњи првог уметничког павиљона, у којем ће се, када буде довршен, приређивати најзначајнији културни догађаји града и државе: изложбе ликовних дела, концерти, књижевне вечери...

Удружење је почело да приређује балове, чајанке и лутрије и буџет павиљона је почео да се пуни. Први бал који је организован носио је име „1002. ноћ“. Затим су следили „Свадба у Скадарлији“, „Златни век“ (по идеји Петра Палавичињија), „Сан зимске ноћи“...

Пројекат павиљона израдио је архитекта Бранислав Којић, и то бесплатно! Према његовим предрачуницама, посао је требало да кошта 1.600.000 динара, али се испоставило да је потребно много више...

Радове за изградњу Павиљона приложили су Јован Бјелић, Живорад Настасијевић, Тома Росандић, Вељко Станојевић, Васа Поморишац, Сретен Стојановић, Бета Вукановић, Урош Предић, Зора Петровић, Наталија Цветковић...

Највећи прилог за довршење Павиљона, поред краљевог, дала је госпођа Фротинган-Лозанић, 500 долара. Наш земљак, а амерички научник Михаило Пупин Идворски, послао је у два маха по 30.000 динара.

Свечано полагање камена темеља обављено је 6. новембра 1927. године. Том приликом је узидана и повеља ис-

писана старим црквенословенским словима, са врло опширним текстом, а на њој су потписи Олге Станојевић, Кристе Ђорђевић, Стане Ђорђевић, Маре Савић, Лале Лучић, Олге Лазић (не без поноса спомињем да ми је то рођака), Анђе Дамјановић, Славке Јовановић, као и Миме Велмар-Јанковић. Повеља је смештена у боцу са уљем, па затим у лимену кутију, а освећење је обавио владика тимочки Емилијан (Ђирић), уз саслужење тројице свештеника.

Вељко Петровић, који је чину присуствовао као изасланик Министарства просвете, приметио је да су на повељи потписи све самих жена, на шта му је Богдан Поповић одговорио: „Што жена хоће – бог хоће.“

Павиљон „Цвијета Зузорић“ је отворен крајем 1928. године великом изложбом, на којој је вајар Сретен Стојановић у име уметника захвалио свим иницијаторима и приложницима, посебно нагласивши допринос чланица Удружења.

У Павиљону су излагали највећи српски и југословенски, али и светски уметници. У њему су приређиване најзначајније ликовне манифестације. Он је храм уметности.

Када се 1937. године, после силног злопаћења по Паризу, у Шид вратио Сава Шумановић да наслика оне своје купачице и све предивне сремске пејзаже, рођене тетке су му организовале прву изложбу управо у Павиљону „Цвијета Зузорић“, не слутећи да ће му то бити и једина...

Милош Лазић

Светац који хода

Једини који истински није желео да буде патријарх јесте управо данашњи патријарх Павле – записао ономад митрополит Амфилохије. – Једном приликом признао да је из веронауке имао - двојку

Много смо тога претурили преко главе за све ове године, па је увелико заборављен неизвештан избор новог српског патријарха 1. децембра 1990, када су у првом кругу гласања неопходних више од половине гласова чланова Изборног сабора добили једино епископ шумадијски Сава и епископ жички Стефан. Требало је добити и трећег, како би се могао направити избор на апостолски начин, жребом, до кога се дошло тек у деветом кругу гласања.

“Једини који истински није желео да буде патријарх јесте управо данашњи патријарх Павле”, записао је ономад митрополит Амфилохије.

“Моје су снаге слабе”, обратио се новоизабрани патријарх, дотадашњи епископ рашко-призренски, Сабору. “То ви сви знате. Ја се у њих не надам. Надам се у вашу помоћ, кажем и понављам, у помоћ божју којом ме је он и до сада држао. Нека буде Богу на славу, на корист његовој Цркви и нашем напавеном народу у ова тешка времена.”

Годину дана касније, у лето 1992. године, прелазећи с краја на крај САД у мисији повратка тамошњих отцепљених епархија у канонско јединство Српске православне цркве, патријарх Павле је застао крај обале Пацифика, заврнуо мантију и босоног загазио у воду. Стајао је тако неко време загладан некуд, сагао се и из воде узео два малена облутка, пољубио их, прекрстио се и ставио их у џеп. Један од људи из Федералног истражног бироа (ФБИ) који је био у његовом обезбеђењу, Американац дакле, пришао му је, клекнуо на колена и пољубио му руку, рекавши гласно: “Ово је светац који хода.”

Рођен је на Усековање, 11. септембра 1914. у славонском селу Каћанци, код Доњег Михољца, где су се његови преци, ко зна када, доселили с југа Србије. Остао је сироче у раној младости:

Патријарх Павле

отац му се вратио из Америке када је малом Гојку Стојчевићу било само три године, тек да умре код куће од туберкулозе коју је тамо зарадио. Мајка се коју годину касније преудала, али се убрзо и она упокојила, па су њега и брата обасуле љубављу и отхраниле тетка и бака. Био је слабашан и ситне грађе па су му, причао је, једном и свећу запалили, мислећи да је умро... Није био за сеоске послове, те је одлучено да оде код стрица у Тузлу и тамо настави школовање: “Живели смо на периферији Тузле. Преживели смо захваљујући једној крави коју смо сви били дужни, чак и науштрб школе и учења, да водимо на испашу. Стриц је био строг, али праведан: све нас је ишколовао, сви смо завршили неки факултет, појединци су и докторирали”.

Нижу гимназију је завршио у Тузли, дружећи се с потоњим великим писцем Мешом Селимовићем, вишу у Београду, где је и матурирао. Школовање је наставио у сарајевској Богословији.

Једном приликом је признао да је из веронауке имао – двојку. Катихета му је био неки Србин из Мађарске, најбољи педагог, али веома строг човек. Због

њега и катихизиса је, рекао је смејући се младалачки, заволео математику и физику.

Рат га је затекао у Славонији, одакле је са сународницима морао да бежи ка Србији, па се обрео у Београду као избеглица. Његов школски друг, јеромонах Јелисеј, у пролеће 1942, одведе га у манастир Свете Тројице у Овчару, где су имали добру економију, да га прехране и колико-толико окрепе. Давали су му да обавља лакше послове, а онда га, опорављеног, послали у Бању Ковиљачу да буде вероучитељ и васпитач деци избеглој из Босне. У лето 1944. године спасао је једно од те деце из хладне Дрине и озбиљно се разболео. Лекари су установили да има туберкулозу и прорекли му скору крај.

Прихватило га је братство манастира Вујан, да се молитвом бори с болешћу. И изборио се: на изненађење, али и радост свих, јавили су се први знаци залечења. Због захвалности, ту је постао искушеник: замонашио се у манастиру Благовештењу и добио монашко име Павле.

Од 1949. до 1955. је сабрата манастиру Рача. У међувремену је једну школску годину (1950/51.) провео као суплент у Призрену, у тамошњој Богословији.

У чин јеромонаха рукоположен је 1954, а исте те године је одликован и чином протосинђела. Архимандрит је постао 1957, по завршетку постдипломских студија на атинској Богословији, када је изабран за епископа рашко-призренског. Ту је провео наредне тридесет четири године, до избора за патријарха СПЦ.

Да ли је мит она прича о томе како патријарх сам поправља своје ципеле, замењује славине по Патријаршији, крпи мантију?... Сигуран сам да је тако. Јер, како друкчије објаснити да се одрекао свих припадљности које му следеју као патријарху и живи од скромне пензије коју је стекао као епископ рашко-призренски, а да и од те цркванице приштеди нешто и редовно уплаћује за помоћ невољницима и разне хумане акције. Он је чудо. Биће да је онај амерички агент био у праву: наш патријарх је заиста – светац који хода.

Милош Лазић

“ЗАБЕЛЕШКЕ О СКАНДАЛУ”

Две жене уплетене у драму о потреби и издаји у средишту су овог психолошког трилера. Преокрети у причи су забележени у дневнику Барбаре Ковет (игра је сјајна Џуди Денч), доминантне и усамљене наставнице која гвозденом песницом влада својом учионицом у ороноулој државној школи у Лондону. Њен свет се мења када упознаје нову наставницу ликовног, Шибу Харт (тумачи је оскарówka Кејт Бланшет). Шибин изгледа као сродна душа и одан пријатељ каквог је Барбара одувек тражила, али када открије да Шибин има аферу са једним од њених, младих ученика, њихово тек процвало пријатељство доживљава преокрет.

Барбара прети да разоткрије Шибину страшну тајну њеном мужу и свету. Тада Барбарине тајне и мрачне оспесије излазе на видело, откривајући обмане које леже у сржи живота обе жене.

“СПАЈДЕРМЕН 3”

Мај месец ће, свакако, када је биоскоп у питању обележити трећи наставак омиљеног “Спајдермена”. У филму “Спајдермен 3”, у режији Сама Рејмија, заснованом на чувеном Марвеловом стрип - серијалу, Питер Паркер коначно успева да нађе равнотежу између своје љубави према М. Ј. и својих дужности као суперхероја. Али, наилазе тешки дани... Док Спајдермен ужива у својој популарности због добрих дела које је учинио и док га прогони Гвен Стејси, која жели да заузме место М. Ј. у његовом животу, Питер постаје претерано самоуверен и запоставља особе које о њему највише брину. Његово пробуђено самопоуздање постаће угрожено када се суочи са два најопаснија зликовца до сада.

У домаће биоскопе “Спајдермен” стиже у мају, одмах после светске премијере на Трибека филмском фестивалу. Насловну улогу, човека – паука као и у претходном филму тумачи 31-годишњи Тоби Мекгвајер, који је изјавио да није сигуран да ће се појавити и у евентуалном четвртм делу “Спајдермена”. Поред њега у трећем делу приче о стидљивом младићу који услед уједа генетски модификованог паука стиче надљудске моћи гледаћемо и: Кристен Данст, Џејмса Франкоа, Терезу Расел, Розмари Харис и друге. Музику за најновији филм о човеку-пауку радила су бројна имена са врха светске музичке сцене.

ПОЗОРИШТЕ

“ВЕСЕЛЕ ЖЕНЕ ВИНДЗОРСКЕ”

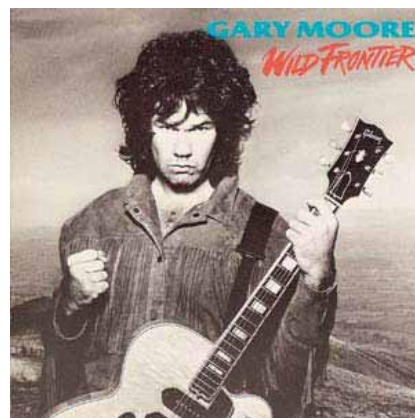
“Веселе жене Виндзорске” је комад који одступа од уобичајене шекспировске романтичне комедије, по томе што радња није смештена у неко имагинарно место већ у Виндзор. У овој комедији има много подударности са средњовековним и другим бајкама. Овај комад је на Великој сцени београдског Народног позоришта поставио чувени чешки редитељ и Оскаровац (1967. за филм “Строго контролисани возови”) Јиржи Менцл. Он тврди да позоришна представа никада не сме да буде досадна и депресивна, а да су “Веселе жене виндзорске” управо супротност томе. “Трудим се да радим представе које би и сам волео да гледам у позоришту и да их радим тако да се публика док их гледа забавља и ужива у њима”, рекао је славни редитељ. У представи игра прва поставка Националног театра: Милан Гутковић, Нада Блам, Наташа Нинковић, Душанка Стојановић, Небојша Кундачина, Игор Ђорђевић, Миленко Павлов итд.

“СТЕРИЈИНО ПОЗОРЈЕ”

Традиционална позоришна манифестација ове године ће бити одржана 52. пут у Новом Саду и трајаће од 26. маја до 4. јуна у Српском народном позоришту. За такмичарски програм селектори су одабрали девет представа. На Позорју ће бити изведене: “Чикаго” у режији Кокана Младеновића и извођењу ансамбла “Позориште на Теразијама”, затим представа “Наход Симеон” по тексту Милене Марковић, а у продукцији позоришта домаћина које ће се представити са још два комада “Ја или неко други” и “Ујкин син” у режији Егона Савина. Публика ће бити у прилици да погледа и: “Циркус историја” Соње Вукићевић, “Сам крај света” Малог позоришта “Душко Радовић”, драму “Ема” на мађарском језику суботичког Народног позоришта. Југословенско драмско позориште гостоваће са представом “Пред пензијом”, а Атеље 212 са комадом “Одумирање”. У част награђених позоришта “Бора Станковић” из Враћа извешће представу “Један поремећени дан” у режији Филипа Гајића.

КОНЦЕРТИ

ГЕРИ МУР

У Центру Сава 11. маја концерт ће одржати чувени блуз гитариста Гари Мур. Нови албум “Close as you get” ће објавити 21. маја, а премијерно ће нове песме извести управо на концерту у Београду, у коме овај 55-годишњи Ирац наступа први пут у току своје каријере. Познаваоци овог виртуоза истичу да је у пуној форми, као када је на почетку каријере свирао са групама “Thin Lizzy”, “Colosseum II” и “Skid

Row", блуз бенду у коме је и почео каријеру, почетком 60-тих година. Соло – каријеру Геру Мур је започео 1973. албумом "Grinding Stone". Након неколико рокенрол албума, почетком 90-тих враћа се блузу и то албумом "Still Got the Blues", који је, као и истоимени хит, постигао невероватан успех.

ИЗЛОЖБЕ

"НОЋ МУЗЕЈА" ШИРОМ СРБИЈЕ

Четврта "Ноћ музеја" одржаће се 19. маја од 18.00 до 2.00 ујутру у више од 100 различитих музејских и галеријских простора у Србији. Осим Београда ова манифестација ће бити у исто време уприличена и у Новом Саду, Нишу, Шапцу и Ваљеву. Занимљивим програмима придружиће се и етно – село Сирогојно, Градски музеј у Сомбору и Народни музеј у Зрењанину. У Београду, четврта "Ноћ музеја" ће бити одржана на више од 50 локација. Неки од предвиђених садржаја су и изложба о свадбеним обичајима "А шта би ми?", Етнографског музеја, "Од принцезе до краљице" у реализацији Историјског музеја и Историјат вина у Војном музеју.

За посетиоце изложбе у Новом Саду у Културном центру организоваће се изложба посвећена Бразилу, док ће мултимедијални перформанс о Мерилин Монро бити у Центру за визуелну културу "Златно око". У шабачком Народном музеју те ноћи биће отворена изложба "Како смо све јели", док ће у згради општине бити отворена изложба чувеног шабачког сликара Бранка Станковића. Ваљевци ће бити у прилици да буду учесници музејског временског, да погледају слике дипломца године на Универзитету Вера Круз, да уживају у сликама Љубе Поповића и других истакнутих слика-

ра уз музику из 60-тих година прошлог века. "Ноћ музеја", 19. маја, биће одржана у више од 40 земаља Европе.

КЊИГЕ

ДРАГАН ВЕЛИКИЋ: "РУСКИ ПРОЗОР"

Роман-омнибус, састављен је из три приче, које се постепено укрштају и на крају сливају у један приповедни ток. Према речима књижевног критичара Гојка Божовића први део романа представља личну исповест главног јунака, док је други део реконструкција његове прошлости и преплитања личне историје са друштвеном. Великић прати његове сусрете са историјским догађајима с краја 20. века, његов пут од малог града у Војводини, преко Београда и Будимпеште, до других градова источне и централне Европе. Трећи део романа представља збир више гласова, људи блиских главном јунаку. Синтазма "руски прозор" је, како аутор каже, метафора шансе коју, пре свега, можемо наћи у самим себи. "Руски прозор има ту метафору да увек постоји начин да се побегне из себе, да повремено збрише из ситуације у којој се налазимо. На неколико места у роману постоји тај мотив. Када се књига прочита, види се да такав наслов дубоко пристаје и да није настао по сваку цену.", каже Великић.

МОМО КАПОР: "ВОДИЧ КРОЗ СРПСКИ МЕНТАЛИТЕТ"

Пишући колумне и приче у новинама и часописима београдски сликар и писац Момо Капор створио је оригиналну и паралелну књижевно – ироничну и стварносно опору, надасве занимљиву слику о српском човеку на размеђи векова, навика, традиције, историје, идеологије... Специфичан Капоровски смисао за хумор и иронију, осећај за детаљ... само су неке од вредности књиге. "Водич кроз српски менталитет" је најбољи доказ да нас нико не може боље разумети од нас самих, али у исто време показује и то на веома оригиналан начин зашто су нам инат и тврдоглавост доминантне националне особине. Ова књига је покушај да се помену те националне особености приближе онима који не говоре наш језик, али за које су Срби и српски мента-

литет енигма. Посебну занимљивост представљају илустрације које прате текстове и стварају галерију цртежа, а дело су, наравно, Моме Капора.

ИНСТИТУТ СЕРВАНТЕС

ИЗЛОЖБА "ПРОПУТОВАЊЕ КРОЗ ШПАНИЈУ"

Изложба костима студенаца четврте године Академије лепих уметности, Катедре за костим, представља на креативан начин њихово виђење путовања кроз Шпанију. Костимима се, тако, приближавају разни делови ове земље. Изложба ће бити отворена у Институту "Сервантес", од 21. маја до 3. јуна.

ФРАНЦУСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

БАЛЕТ „ЛАБУДОВО ЈЕЗЕРО“

У Центру Сава са балетом «Лабудово језеро» 20. маја гостују прваци Националне опере из Париза: Емили Козет и Кристоф Дикен. Емили од 1998. године наступа као солиста Париске опере у многим балетима класичног и савременог репертоара, а у 2004. години проглашена је Првом балерином на годишњем такмичењу Балета Париске опере. Кристоф се са десет година уписао у плесну школу Париске опере, а од 1998. је члан балета. Играо је у многим значајним представама.

Јелена Кнежевић

Како против све чешће несанице?

Веће паре – лошији сан. – „Терапија“ – алкохол пре спавања. – Сиромашни, суочени са егзистенцијалним проблемима, када их реше спавају као – јагњад, каже професор др Мирослав Ковачевић, неуролог и неуропсихијатар

Док неко „сања“ да путује светом или да купи нови аутомобил, многи, под теретом стреса и тешке свакодневнице, највећа је жеља да ухвате добар ноћни сан. Несаница је остала мора човека и у 21. веку, а Американци су на челу листе оних који се боре са несаницом. Несаница све више, међутим, мучи и наше грађане. Професор др Мирослав С. Ковачевић, неуролог и психијатар, каже да међу 30 пацијената у само једном дану у амбуланту на Неурологији Поликлинике Клиничког центра Србије прими чак 60 одсто оних који имају неки поремећај сна. Неко се жали да тешко заспи, други да немирно спавају, трећи да се рано буде...

- Сан је, стварно, све! Несаница је велика мука и примећујем да се у последње време на овај проблем код нас жале и све млађи људи. Превише егзистенцијалне неизвесности и стреса и одмах је ту и проблем са несаницом. Сан је физиолошко стање. Није то равна линија - да се током сна ништа не дешава. Током сна долази до реситуације, значи обнављања мождаких активности. Циркадијски ритам „ноћ-дан“ оно што људи зову биолошким сатом, веома је важан за добро здравље и расположење - објашњава др Ковачевић.

Ноћу се, напоре, у телу стварају ћелије одбрамбеног система, па је несаница увек и узрок пада имунитета. У дубоком, здравом сну, стога, имуни систем скупља снагу за функционисање дању.

Проблем несанице код Американаца нашег неуропсихијатра не изненађује много, јер су његови узроци јасни.

Ковачевић тврди да нагомилана агресивност влада свим аспектима њиховог живота - приватним и јавним. Велики број Американца зато и има поремећени сан и не спава довољно. Статистике кажу да одрасли просечно спавају 6,8 сати током ноћи, а 7,4 сати у дане викенда. Осам сати сна је оптимално време за одмарање.

Колико Срба проводи бесане ноћи, наравно, нема статистичких података, али према броју рецепата за лек „бенседин“, (са којим наши људи најчешће лече несаницу), није их мало. Иако је реч о леку који се уопште не користи за несаницу, овај медикамент је убедљиво и даље у врху најчешће прописиваних рецепата. „Бенседин“, односно диазепамски препарати делују као нокдаун – оборе човека у сан, из којег када се насилно пробуди, најчешће не зна ни где се налази. За несаницу, међутим, постоје тачно креирани лекови који имају хипнотички ефекат и који се узимају сат времена пре уобичајеног одласка на починак и само они остављају довољно времена да се уђе у сан, и да се тако прође тзв. РЕМ фаза, (фаза здравог и најдубљег, окрепљујућег сна) и да се корисник пробуди одморан.

Др Ковачевић повезује поремећај сна и са послом којим се човек бави, али и са материјалним статусом.

- Можда звучи невероватно, али онај ко има више пара, лошије спава! Многи се пре одласка на спавање „налију“ алкохолом, а код нас лекара стижу и кажу не могу да спавају и траже помоћ. Сиромашан свет има изгледа

много пречих проблема од несанице, а када их реше спавају као – јагњад. Сан је велика тајна природе, али и медицине, па и зато за несаницу још нема идеалног, универзалног лека.

Несаница није болест сама за себе. Некада је то сигнал за неку органску болест или је то једноставно само бол због којег се не може спавати који настаје као последица психичког стања. Посебан случај су, по тврдњи др Ковачевића, хипохондри, који су у стању да „распамете“ и лекаре са највећим стрпљењем.

- Долазе у ординацију са причом да им све фали, чувени су по реченици „Не спавам данима. Годинама. Знате ли ви докторе како је то?“. То је најједноставнији начин да се окупира пажња лекара, јер смо тада дужни да трагамо за узроком. Често се и „убијемо“ трагајући за њим. Урадимо ЕЕГ са депривацијом спавања. Значи, болесника држимо будног током целе ноћи. Буквално дежура са нама, да би га ујутро ставили да спава и на специјалном уређају проверили да ли има неких поремећаја. Онда утврдимо да никаквих поремећаја нема, да једноставно не постоји ни један разлог да не спава, а он се жали баш на несаницу.

Лекару треба да се јави свака особа која у дужем времену, значи у периоду од две-три недеље свакодневно или често има несаницу. Симптоми? Иако одлази на починак у време када је навикао, не може да заспи, разне мисли му се мотају по глави, преврће се, устаје, иде у тоалет, пије воду, млеко, ...

З. Ж. Д.

Гладовање није лек

У фазама акутног лечења што јача храна, током опоравка – мање меса и пет порција поврћа дневно. - Парадајз чува мушкарце

Гладовање, кује са соковима од пресног поврћа или искључиво макроботиотска храна не би требало да буде ни у једном случају начин на који ће се хранити особа оболела од рака или неко ко се опоравља од ове болести. Нема тих чудесних витамина или препарата који ће спречити болест, али исхрана је веома важна да се добије битка са овом болешћу. Ово су неке од главних порука докторке Јагоде Јорге, познатог стручњака за исхрану болесних и здравих особа, са Института за хигијену Медицинског факултета у Београду. У фазама акутног третмана и опоравка од хемиотерапије, исхрана треба да буде оптимално богата протеинима да би се спречила или ублажиле негативне, пратеће појаве терапије, попут губитка тежине и снаге.

Насупрот често присутног, а потпуно погрешног мишљења да се борба против рака добија гладовањем, докторка Јорга каже да је у овом периоду најважније пацијенту понудити храну у којој је концентрована велика енергија да се спречи губитак мишићне масе, да се створе противтела и подигну одбрамбене снаге. Права ствар су течни густии напци са млевеним месом, рибом...

У том периоду болесници не треба да на своју руку узимају ни различите антиоксиданте или мега витаминске препарате. Само у случају да пацијент не може да једе, препоручује се додатни унос витамина, али у договору са лекаром.

У исхрани којом желимо да спречимо поновно јављање рака, потребно је веома повећати унос воћа и нарочито, поврћа, чак пет порција на дан, а

смањити унос меса, нарочито оног припремљеног на ћумуру или димљеног меса. Исхрана је веома важна у превенцији рака уопште, јер је утврђено да чак 35 одсто свих врста тумора настаје као последица гојазности и исхране у којој доминирају масноће, а јеловник је сиромашан витаминима.

Занимљив је податак да су нека истраживања потврдила да се карцином простате код мушкараца може спречити појачаним уносом витамина Е, селена, али и супстанцом ликопен која је главни састојак парадајза. Али, уместо да ликопен узимају у таблетама, докторка Јорга је препоручила да мушкарци обавезно у свој јеловник уврсте килограм парадајза за недељу дана, што за 33 одсто смањује појаву рака простате, доприноси лечењу, али и превенцији.

З. Ж. Д.

УРОЛОГИЈА

Простата не воли хладно

Тегобе са мокрењем, чак потпуни застој, праћен јаким боловима и пуном бешиком појачавају се после узимања великих количина алкохола, али и хладних безалкохолних пића. Дуготрајно седење на једном месту - свакодневни „седећи“ посао за машином, исцрпљујући састанци, дуга возња у колима такође може да буде узрок погоршања и тада се хитно мора потражити помоћ лекара. Простата „не воли“ ни зачињену храну, нарочито љута јела.

Запаљење простате чешће погађа млађе мушкарце, а изазивачи могу да буду бактерије, микоплазме, хламидије, ређе вируси... Уколико се не лечи, акутно запаљење простате или се лечи погрешно, обољење може да пређе у хронични облик. Тада долази до појаве апсцеса, гнојних колекција у простати, а може доћи и до оштећења плодности, па не треба одлагати посету лекару. Основни симптоми простатитиса су болови у малом стомаку, поремећаји мокрења у виду учесталог или болног мокрења, па чак долази и до немогућности мокрења. Болест је често праћена повишеном температуром, али нема крви у мокраћи (хемотурије).

АФРОДИЗИЈАЦИ

Не верујте свему!

Остриге, јегуље, смокве, ораси са медом, или екстремнија варијанта, црни лук са медом... Ово су неки од најчувенијих афродизијака, храна којој се приписује чудотворно својство у сексуалним односима.

Прво правило је да не треба веровати бајкама о афродизијацима. За банане, јегуље, остриге или смокве важи да имају особине афродизијака, због специфичног мириса, укуса, али и облика. Храна јаког укуса и додаци, као што су бибер или лук, али и црно вино добили су ласкави епитет афродизијака. Заправо, шта они раде? Терају сузе на очи и навалу крви у образе, због којег лице постаје црвено, а тело се појачано зноји, заправо изазива исте реакције као у случају сексуалног узбуђења.

Да ли је то стварно тако? Ни једна од набројаних намирница или специјалитета, ипак, не могу пресудно да утичу на сексуални однос и жељу, нити људи због њих постају обавезно неодољиви и незаустављиви. Истина је само да ако слађење остригама или смоквама чини део изненађења или технике завођења, има шансе да цела ствар „ради“. Афродизијаци могу да донесу нешто ново, посебно, да „зачине“ и разбију партнерску рутину, али никако се на њих не треба ослањати као на главни адут.

З. Ж. Д.

Мунгос у дистрибуцији

Запослени у Електропривреди нису само инжењери, рудари, монтери, радници који баратају жицама, пентрају се по бандерама и далеководима, искључују и укључују струју... Има тамо и људи који немају директне везе са струјом, а без њих се не може. Један од таквих је човек чија је скица за животопис пред вама

Живети крај старе, добре пијаце, крај изворске воде, студене, сваког јутра рано ранити, сувим хлебом се хранити, имати бар једног пријатеља – то ми је жеља.

Не знам ко је то и где написао (можда Душко Радовић?), али сам запамтио. Осећам да је у наведеној реченици изречена суштина живота. А суштина је да човеку тако мало треба да би имао испуњен живот.

Рођен сам у Островици (Владичин Хан), фебруара 1951, на висоравни изнад Прибоја Врањског. То је област позната под именом Иногосте. Ту су рађале старе сорте воћака. На пример крушка какичка, или српска смоква. Била је обавезна на трпези за божићне празнике. Па длагодршка, масларка, димирка... Још има тих старих стабала, али старинско воће, оно које се не прска није у моди.

У Островици сам провео најлепше детињство. Чували смо стоку и играли се бештера, с каменчићима, игара с пастирским штаповима као што су педање, напорица (вид бацања копља), буша или свињушка, што је нека врста хокеја... Чували смо и јахаће, голишаве коње и тркали се. Галопирали смо по брдима и пропланцима грчевито се држећи само за гриву. Срце ми је тукло, хтелo да искочи од узбуђења и узвишене лепоте. Одозго ме је грејало и миловало сунце, одоздо је мирисала мајчина душица, а ја сам јездио...

Крали смо краставце и парадајз јер су били веома ретки. А крали смо и струју. Како? Па онда, негде тамо после 1960, када је уведена, нису постојали струјомери, већ се струја наплаћивала по сијаличним местима, а сијалице су биле по

Многи сматрају да знам највише вицева у целом Врању, па и шире

25 свећа. Ми смо, кријући од родитеља, стављали јаче, да бисмо могли лакше да читамо...

Волео сам да читам. Али сам волео и да певам, свирам и вајам. Само сам једном видео бисту Боре Станковића у Врању и по сећању сам направио исту такву. До недавно је била у сеоској школи. Као одличан ученик, а посебно певач на школским забавама добио сам прву награду и то – будилник. Нико га у селу тада није имао. А једном сам добио Велики српски декламатор. Кад сам дорастао за осмољетку, пешачио сам у школу, у Стубал. Седам километара тамо, седам овамо. Те године сам почео и да косим. То је најбољи спорт.

Шта смо јели? Па јели смо жетварску салату или сирће. То је краставац са белим луком, першуном и сирћетом. Питу зељаницу и остале пите уз које

смо сркали сурутку. Лети се јело највише воће. Месо само за славу, или ако дође гост. Наша слава је Свети Јован, али и Свети Аранђел, по деди. Лети, на Духове, била је сеоска преслава и она се славила два дана. Тада се боље јело.

Ми, дечаци, много смо сви волели да се упишемо у војну школу али на прегледима нисмо пролазили. Били смо жгољави.

У Островици смо живели нас шесторо. Отац Стојмен (умро 1985), мајка Божица која данас има 84 године, две сестре и брат. Сада смо свако на своју страну, али се посећујемо и пазимо како ваља.

По препоруци наставника уписао сам учитељску у Врању и завршио је 1971. Одмах сам се запослио у Островици, али тада, 1972, било је само пет ђака у свим разредима. А када сам ја учио било нас је двадесеторо. Видим да ту неће бити леба, па упишем Пе-

дагошку академију у Скопљу. Музички смер. После у војску, у Билеће, Школа резервних официра. Остварила ми се дечачка маштарија. После сам у Гимназији Јован Скерлић, у Владичином Хану, осим музичког предавао и предвојничку обуку, али и уписао Факултет одбране у Скопљу. Био сам прва генерација а дипломирао међу првима. Потом сам уписао и последипломске студије на Факултету одбране у Београду...

Боме, Зајко Кокорајко, Шицер...

Ово, бре, као у полицији, све ме испитујеш? Ма ако. Нема шта да кријем. Што рекли ови данас, ја сам транспарентан.

Е, па тад кад сам уписао последипломске, 1981, пресељавам се у Врање, где сам десет година био начелник општинског и окружног Штаба цивилне заштите, а одатле, када је почела реорганизација у Министарству одбране и појављују се вишкови запослених, ја пређем у Електродистрибуцију за шефа Службе обезбеђења и противпожарне заштите, односно, по новом - сада сам стручни сарадник за безбедност.

Прионуо сам одмах на посао.

Најпре сам морао да упознам све наше објекте и цео терен који покривамо. Завирио сам, чини ми се, под сваки камен од Моминог камена до Прешева, унакрст све прошпартао, јер сам био задужен за обезбеђење објекта и имовине предузећа, како се то стручно каже.

Зато сам добио надимак Мунгос. Зато, а и стога што сам уништавао штеточине. Другим речима, био сам председник Комисије за одлазак у привремену пензију. Тамо смо слали оне који су ухваћени у крађи или неком јавашлуку, на пример.

Не, не. Слободно напиши мој надимак. Не љутим се, али када се зна због чега сам га добио. Имао сам много надимака. Звали су ме Боме, Зајко Кокорајко, као наставника Ђаци су ме звали Шицер, по оном лику из серије Салаш у Малом Риту... Да, он је симбол строгости, благо речено, али код мене нико није имао слабу оцену, нити сам на садашњем послу против неког написао пријаву. Не, ја примењујем васпитно-образовне мере. Није штос у томе да се неко казни, већ да схвати како треба да ради и поступа.

Сећам се, једном, кад ми је унук Урош имао први рођендан, ови моји из обезбеђења мислили да нећу доћи у обилазак, па подигли слушалицу да нико не може да зове и отишли у кафану. Али, дођем ја да их обиђем, а понео и да их почастим. Нађем их тамо где не треба

Волео сам да читам, пишем, певам и вајам

и онда кажем неком чувеном Мексику: Ништа, што је било - било је. Напиши тамо у извештају да сам долазио и да сам ЈА био пијан. Шта?! - чуди се Мексико. Само ти тако напиши. И одем. Наравно, оставио сам им мезе које сам понео. Овај гест је имао више ефекта него не знам колико казни.

Могоа бих основати династију Манасијевић

Увео сам у Дистрибуцију алармни систем, видео надзор, а сваке три године запослени се обучавају у противпожарној заштити. Радници су се у почетку чудили шта се то дешава, јер раније тога није било. А морало је, по закону.

Можда баш зато, што сам као неки Мунгос, управо ових дана директор ПД "Југоисток" одредио ме је за председника Комисије за одбрамбене припреме овог друштва.

Мој посао је иначе да будем саветник који даје идеје, усмерава, пружа стручну помоћ директору и сарађује са државним органима у вези са обезбеђењем у најширем смислу. А био сам ти ја и председник резервних војних старешина Врања осам година, и то као млад резервни потпоручник. Сада сам, већ девет година, резервни пешадијски мајор...

Политички? Политички сам неодређен, али бих могао основати династију Манасијевића. Како? Е то се ја шалим са овима из ДХСС. Кажем им да су ми дедови били солунски борци и официри

краљеве војске, затим, да одлично јашем коња, свирам клавир и официр сам...

Што се шала тиче, многи сматрају да знам највише вицева у целом Врању, па и шире. Интересовања су ми разнолика, не могу свега да се сетим. Када сам био мали, пошто ми је отац био инвалид, добро сам се обучио у везивању снопља, научио како се везује коњ, како сено, и тако сам постао вешт у везивању чворова, везова, што ми помогло и као инструктору за обуку јединица за спасавање са висина. Гајио сам печурке, пчеле, могу да играм целе ноћи, а већ сам рекао да певам и свирам на многим инструментима...

Све извештаје пишем код куће, а на послу сам са људима. У обиласку, указивању на пропусте и побољшања, контактирам са државним органима, ватрогасним јединицама, војском... Увек имам времена за људе...

А за породицу? Наравно. Имам кћерку, дипломирани је психолог, удата, живи у Стразбуру, имам и Уроша, унука, син је машински инжењер. Зорица, жена ми, је пензионерка. Радила је у трговини. Она зна да и поред свих обавеза и дружељубивости (волим да поседим у кафани) - никада нисам закаснио да дођем кући.

То, уосталом знају и сви који ме познају. Јер, ако ме жена пита што касним ја кажем: Није ово аутобуска или железничка станица. Човек у своју кућу не може закаснити.

Слободан Стојићевић

Каранфил девојче

Главна улица у Врањској Бањи

Као да дише магма из утробе земље и кроз ноздрве избацује врућу пару, као да подземне локомотиве брекћу, пуше се травњаци а зими, богме, и сметови. – Први базени за бањање изграђени за време Турака. – Легенда о Бесној кобили

Када се долази у неко место, ваља доћи железницом. Не знам тачно зашто, али тако је лепше. Пошто од Врања нема воза до Врањске Бање (12 километара), ипак сам најпре дошао на бањску железничку станицу. То је пруга која повезује Београд, Ниш, Скопље и Солун. Била је пуста, али се појавише двојица дечака с хармоником и бубњем, читав оркестар. Тако сам у Врањску Бању, од железничке станице, пошао уз музичку пратњу. По музици сам је упамтио и кад сам први пут био овде, 1976. године, али о томе касније.

Од железничке станице до Бање има око три километра. Некада је тај пут красио дрворед од кестенова. Засађени су још онда када се туда ишло чезама, фијакерима, или пешице, а крошње кестенова су штитиле од јаре. И сада има гдекоји кестен, остарео, и гдекоји младар који ће тек ижђикљати. Низ овај дрворед (какав је такав је) када су вашари, начичкају се продавци свега и свачега. Од дрвенарије се продају брда, набрдила, вратила, нитке, вретена, чекрци за намотовање (све за ткање), па - грабуље, виле, бурад, бачве и каце, треношке столице, фруле, дудуци, шупељке (фрула без писка, свира

се на страну, као флаута), па све врсте држалица, лицидерска срца, лулице од шећера, америчке крофне, лесковачки ђевапчићи и уштипци ...

Врањска Бања има два вашара. Први је на Чис понедељак. Тако они кажу: чис а не чист. То је покретни празник, пада на први дан ускршњег поста, а други им је вашар на Илиндан, другог августа. И црква им је посвећена Светом Илији.

Вашара више нема, али има још прослава. Од 1963, сваког јуна у Врањској Бањи се одржавају Дани каранфила. То је културно-туристичка приредба, смотра народног стваралаштва, врањских игара и песама, старинских јела, народних ношњи, рукотворина... Трубаачи цепају по васцели дан и ноћ, а последњег дана се бира Каранфил девојче. Бира се она чија је лепота управо одраз лепоте овог краја. Свакако ћу се потрудити да ме уредник пошаље на тај догађај. Можда ће неко рећи да то нема везе са електропривредом и струјом, али познато је да када се угледа права лепотица, кроз мушкарца

Ево зоре, ево зоре,... а било је подне!

прострује жмарци, или, када је угледа, мушкарца к'о да је струја ударила!

А за српску нову годину, 14. јануара по новом, а првог по старом календару (обрезање господње и свети Василије Велики) у Врањској Бањи се пева и игра док се не малакше. Јер, овдашњи Цигани (или Роми) тада прослављају Васиљицу или Василицу. Зависи како ко изговара. Назив је изведен од имена светог Василија. А још су то звали и Циганска нова година.

Е, управо на такво весеље случајно сам набасао у ноћ оне давне, горе поменуте године, у кафану „Косово“, где су сви играли једну непрестану игру, а музика, претежно трубачи, трештала је са бине. У неко доба, друштво са којим сам дошао вратило се у Београд. Ја нисам могао да се одлепим. Пред зору сам ту упознао Зенка Ибраимовића (1950) који ми није допустио да одем у хотел, него ме је одвео преко Бањштице (поток) у насеље Бурдинци, овдашње циганско, или ромско насеље. Кад се прочуло да је дошао гост, попалила су се сва светла и сви су нагннули код Зенка. А у његовој скромној кућици било је свега од ића и пића и стално су ме нудили и сви су гледали у мене с љубављу.

Најтоплија минерална вода у Европи

Никада то нећу заборавити. Тада је настало једно пријатељство које се одржава до данашњих дана. Дужа је то и занимљива прича коју нисам могао а да овлаш не поменем. Зенка сам нашао и овога пута, али и о томе касније.

Врањска Бања је у она времена, када сам дошао овамо први пут, имала огроман стакленик цвећа, плантажу која се грејала на изворску топлу бањску воду. Ако нисте знали, у овој Бањи је најтоплија минерална вода у Европи. Температура јој 96 Целзијуса! Отуда, местимиче, изгледа као да дише магма из утробе земље и кроз ноздрве избацује врелу пару, као да подземне локомотиве брекћу, пуше се травњаци а зими, богме, и сметови.

Од поменутог стакленика се лепо живело, као и од живинарства. Негде око 1985. године „Живинопродукт“ је био први у Србији у производњи кока носила и бројлера. Сада је у стечају. Па је постојала чувена црепана... Али нећемо о пропасти. На овом месту упознајемо оно лепше лице Србије. Оно које политичке мене не круне. А то су природа, историјске знаменитости и особити људи. О пропасти читајте у другој штампи.

Лековита вода и ушущкана заклонитост од ветрова испод обронака Бесне кобиле, надморска висина од непуних 400 метара, благотворно утиче на све живо, нарочито на људе. Овде су се купали још у праисторијско доба, археолози

Нижу се кафанице и продавнице

су пронашли остатке терми из римског периода, у средњем веку ту је било лечилиште, а тек за турска вакта Бања постаје насеље у којем се граде први базени.

Легенда о Бесној кобили и селу Крива Феја гласи: Кобила неке Феје се распасла, односно зажудела за пастувом. Феја је узјаше и пође у планину да јој нађе оно што јој треба. Кобила се међутим распасла и тури Феју са себе. Тако је незгодно пала да је сломила ногу. Отуда је њено село названо Крива Феја, а планина Бесна кобила.

После Другог светског рата каптирани су врели извори, уређено корито Бањштице, изграђена брана, уређен парк... Мало ли је?

У Бањи се налази на далеко познато лечилиште реуматских болести. Званично се зове Завод за специјализовану рехабилитацију дегенеративног реуматизма и посттравматских стања Завод за реуматизам, али познатији је као Стационар. Ту је и хотел „Железничар“ који је приватизован.

У близини „Железничара“ а преко пута Стационара је Клуб Роса који припада Симпу. Заправо је надограђена бивша кафана „Кичер“.

Чесма са врелом и хладном лековитом водом

Бањски простор је у равници и заиста делује уредно. Негде у средини те равнице делимично уоквирене кафанама, хотелом, стационаром, налази се чесма са две пипе. Из једне избија врела а из друге хладне вода, обе лековите. Па где то има?

Али шта вреди? Ми то божије благо, засад, нисмо успели да искористимо. Ипак, не одише баш све лепотом.

Наспрам кафане „Косово“, на пример, налази се бетонско здање које нарушава

цео крајолик. То је давно започет хотел Симпа чију изградњу је прекинула економска криза. Постао је споменик размеђа два времена: моћног и клонулог?

Кад сам већ поменуо „Косово“ (кафану), ту седосмо да предахнемо. И, као што сам обећао, морам вас извести да сам се ту распитао за Зенка којег је један од келнера одмах отишао да потражи. Време које је преостало да чекам Зенка искористио сам да прошетам и сликам призоре једине бањске улице уз коју су се сјатиле једине продавнице, кафанице, фризернице, библиотекица... Ту су и куће у којима станују староседеоци, као и бањске виле начињене између два последња светска рата.

Такође запуштено делује и вила „Моцарт“, у којој је низ деченија била смештена овдашња власт.

Дође, елем и Зенко, не бих га познао јер се дуго нисмо видели. Његови близаци Дејан и Давид имају своје породице, један живи у Немачкој, други у Врању. Мирјана и Зенко имају и кћерку. Све то сазнајем док седимо у „Косову“, присећајући се овога и онога, уз пиво. Зенко ме наговара да останем који дан.

Ех, Зенко... живим у времену у којем нема времена. Односно, што год бих да урадим за своју душу – нема времена. А Зенко живи у времену где за пријатеље увек има времена.

Те вечери, у Врању сам упознао Бранимира Милојковића Нећу (61) хидрограђевинског инжењера, главног на изградњи бране и акумулационог језера у Првонеку, селу на пет километара од Врањске Бање, које од 2005. снабдева Врање водом. Дуго ми је причао о историји водоснабдевања овог краја, али то ипак није наша превасходна тема.

Причи никад краја, каже се. Међутим, није тачно. Овој је крај.

Слободан Стојићевећ

Трагови старог сјаја

Коштанина кућа

Ту је рођена Коштана

У насељу Бурдинци рођена је и живела Коштана, чувени лик из дела Боре Станковића. Да смо друга земља и други народ, ту би сада био музеј који би посећивали туристи и ђачке екскурзије. А како је код нас? Сама слика казује.

Има међутим и супротних примера. У приземљу виле Стошића је продавница, а испред продавнице је биста Милутина Стошића Скале, коју су подигли захвални потомци. Мало је примера такве пажње код нас.

До Стошића је знатно већа, али напуштена и оронула вила. Таксиста који се досађивао наслоњен на возило рекао ми је да је зграда враћена наследницама, али они сада не знају шта ће са њом. Немају пара да је обнове, а нико, засад, неће да је купи.

Главна и једина бањска улица има занимљиве грађевине. Готова сценографија за филм с почетка минулог века.

С. С.

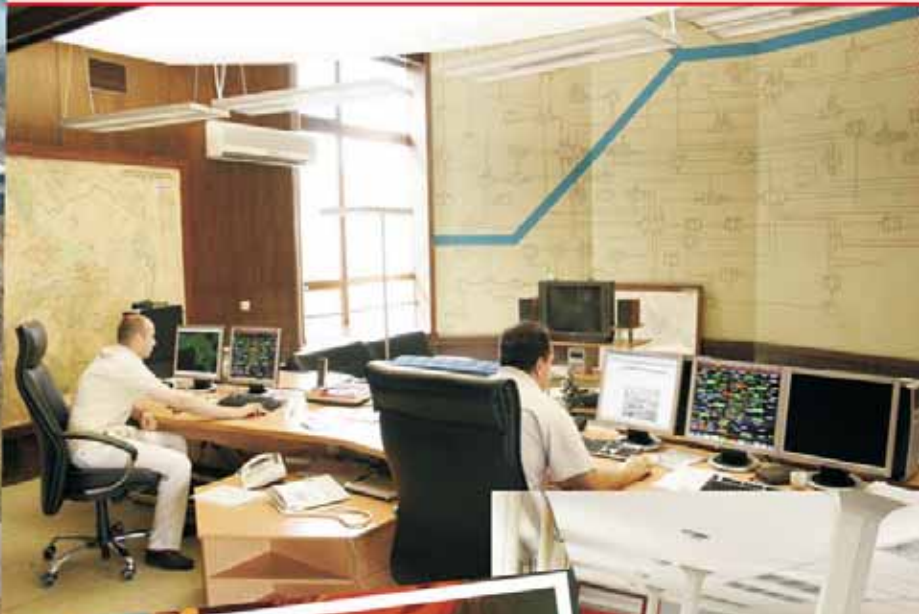
Уређено корито „Бањштице“

Бањски мотиви

Хотел „Железничар“

СРБИЈЕ

ХЕ „ЂЕРДАП 1“ • 16. мај 2007. године - 35 година